

Załącznik
do uchwały Nr XLI/621/2018
Sejmiku Województwa Lubelskiego
z dnia 18 czerwca 2018 r.

OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ ZA 2017 ROK

LUBLIN, maj 2018

Spis treści

Wprowadzenie.....	3
Słowniczek pojęć użytych w Ocenie Zasobów Pomocy Społecznej	5
1. Sytuacja demograficzno – społeczna w województwie lubelskim	7
1.1. Podział administracyjny	7
1.2. Struktura ludności	10
1.3. Struktura ludności według ekonomicznych grup ludności z prognozą na lata 2015 – 2035.....	15
1.4. Struktura społeczno – bytowa osób starszych z prognozą na lata 2015 – 2035.....	19
1.5. Sytuacja na rynku pracy w województwie lubelskim.....	21
1.6. Infrastruktura społeczna.....	25
2. Dane o osobach korzystających z pomocy i wsparcia.....	28
2.1. Ocena zasobów pomocy społecznej w gminie	29
2.1.1. Osoby i rodziny, którym udzielono pomocy i wsparcia	29
2.1.2. Powody udzielenia pomocy i wsparcia	33
2.1.3. Usługi pomocy społecznej	34
2.1.4. Świadczenia pieniężne i niepieniężne z pomocy społecznej	36
2.1.5. Indywidualne programy pomocy	39
2.1.6. Inne rodzaje pomocy i wsparcia	43
2.2. Ocena zasobów pomocy społecznej w powiecie	47
2.2.1. Indywidualne programy pomocy	47
2.2.2. Wspieranie rodziny i piecza zastępcza	48
2.2.3. Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych	56
3. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia.....	60
4. Kadra pomocy społecznej.....	69
5. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej.....	74
6. Aktywność projektowo – konkursowa.....	77
7. Współpraca z organizacjami pozarządowymi – zadania zlecone w obszarze pomocy i wsparcia.....	79
Podsumowanie, wnioski i rekomendacje.....	81
Spis tabel, map i wykresów.....	96

Wprowadzenie

Pomoc społeczna umożliwia przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać, wykorzystując własne możliwości, uprawnienia i zasoby. Zadaniem pomocy społecznej jest także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Obowiązek realizacji zadań pomocy społecznej spoczywa na administracji samorządowej i rządowej współpracującej w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Zadania pomocy społecznej określone w *Ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* na terenie województwa lubelskiego realizowane są przez 213 ośrodków pomocy społecznej, w tym 4 ośrodki w miastach na prawach powiatu, oraz 20 powiatowych centrów pomocy rodzinie. Są to podstawowe jednostki w strukturze pomocy społecznej. Zadania na szczeblu województwa realizowane są przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie (zadania samorządu województwa) oraz Wydział Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego (zadania wojewody). Zadania z zakresu pomocy społecznej realizują również pozostałe jednostki organizacyjne pomocy społecznej, takie jak: domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa (w tym rodzinnego), ośrodki wsparcia i ośrodki interwencji kryzysowej.

System pomocy społecznej uzupełniają instytucje działające w oparciu o ustawę o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawę o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ustawę o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawę o ochronie zdrowia psychicznego, a także sektor instytucji non – profit, ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej.

Obowiązek sporządzenia dokumentu „Ocena zasobów pomocy społecznej” wynika z *Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769, z późn. zm.). Gminy, powiaty i samorządy województw corocznie przygotowują ocenę zasobów pomocy społecznej, która jest przedstawiana odpowiednio radzie gminy, radzie powiatu oraz sejmikowi województwa. Ocena ta, wraz z wnioskami, powinna być podstawą planowania budżetu na następny rok.

Ocena zasobów pomocy społecznej zawiera informacje dotyczące sytuacji demograficznej i społecznej województwa lubelskiego (na podstawie ostatnich dostępnych danych) oraz problemów społecznych ujętych w *Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020* i w programach wojewódzkich. Przedstawione zostały również dane dotyczące osób korzystających z pomocy społecznej, powodów udzielenia pomocy oraz świadczeń przyznawanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie. Zaprezentowano także realizację indywidualnych programów pomocy, zadań z zakresu wspierania rodziny i pieczy zastępczej oraz rehabilitacji społecznej i zawodowej. Ocena obejmuje ponadto zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia, kadre jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, współpracę z organizacjami pozarządowymi oraz aktywność projektowo – konkursową jednostek, w tym realizowaną w ramach projektów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz innych programów osłonowych.

Prezentowany dokument zawiera dane przekazane przez wszystkie 233 jednostki – ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie, które sporządziły ocenę w Centralnej Aplikacji Statystycznej (CAS). Ok. 60% danych pobierane jest automatycznie z innych systemów informatycznych (m.in. GUS, POMOST, MEN). Pozostałe informacje uzupełniane są przez pracowników ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie i przekazywane do ROPS za pośrednictwem CAS. Do 21 maja 2018 r. w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Lublinie trwała weryfikacja sprawozdań przekazanych przez jednostki. Większość dokumentów wymagała uzupełnienia lub korekty. Weryfikacja błędów odbywała się drogą telefoniczną, a następnie miało miejsce uzupełnianie nieścisłości w systemie CAS.

Na poziomie województwa wprowadzone dane są sumowane. Na tej podstawie sporządzona została ocena zasobów, która pozwoliła na sformułowanie zawartych w dokumencie rekomendacji.

Słowniczek pojęć użytych w Ocenie Zasobów Pomocy Społecznej

CAS	Centralna Aplikacja Statystyczna
OZPS	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
MOPR	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
CIS	Centrum Integracji Społecznej
KIS	Klub Integracji Społecznej
GUS	Główny Urząd Statystyczny
Liczba mieszkań komunalnych w zasobie gminy	liczba wszystkich mieszkań stanowiących własność gminy albo gminnych osób prawnych lub spółek handlowych utworzonych z udziałem gminy, z wyjątkiem towarzystwa budownictwa społecznego
Liczba mieszkań socjalnych (lokali)	liczba mieszkań (lokali) socjalnych, które gmina wynajmuje, bądź może wynajmując na podstawie umowy o najem lokalu socjalnego
Liczba żłobków (żłobki, kluby dziecięce, oddziały żłobkowe w przedszkolach)	liczba publicznych i niepublicznych żłobków, oddziałów żłobkowych, klubów dziecięcych na terenie gminy / miasta na prawach powiatu
Liczba przedszkoli (przedszkola wraz z oddziałami przedszkolnymi przy szkołach)	liczba publicznych i niepublicznych przedszkoli wraz z liczbą oddziałów przedszkolnych przy szkole podstawowej, punktów przedszkolnych i zespołów wychowania przedszkolnego zlokalizowanych na terenie gminy / miasta na prawach powiatu wraz z oddziałami przedszkolnymi w szkołach podstawowych. Dane pochodzą z bazy System Informacji Oświatowej MEN (stan na dn. 30 września)
Liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży	liczba placówek kulturalnych (zgodnie z definicją GUS, sprawozdanie K-07) posiadające z reguły jedno pomieszczenie, niezbędny sprzęt i obejmujące swym zasięgiem działania małych grup środowiskowych, a działalność prowadzona jest zasadniczo przez działaczy społecznych przy pomocy kierownika świetlicy. W tej liczbie mieszczą się przykładowo: świetlice środowiskowe, socjoterapeutyczne, kluby młodzieżowe jako placówki pozaszkolne. W tej pozycji ujmuje się placówki zlokalizowane na terenie gminy / miasta na prawach powiatu. Nie uważa się za świetlice jednostek, zwyczajowo określanymi "świetlicami", nie prowadzących działalności kulturalnej, społecznej, których pomieszczenia służą do innych celów, np. do organizowania narad i konferencji, kursów zawodowych itp.

Liczba świetlic i klubów dla seniorów

łączna liczba świetlic i klubów uznawanych jako Kluby Seniora, działających na terenie gminy, zajmujących się rozwojem życia kulturalnego, oświatowego, towarzyskiego i rekreacyjnego osób starszych

Liczba hospicjów

liczba przedsiębiorstw podmiotu leczniczego lub jednostek organizacyjnych podmiotu, w których podmiot leczniczy wykonuje działalność leczniczą w rodzaju stacjonarnych i całodobowych świadczeń zdrowotnych innych niż szpitalne. Te świadczenia polegają w szczególności na sprawowaniu wszechstronnej opieki zdrowotnej, psychologicznej i społecznej nad pacjentami znajdującymi się w stanie terminalnym oraz opieki nad rodzinami tych pacjentów

Liczba ośrodków dla cudzoziemców, ubiegających się o status uchodźcy

liczba placówek zapewniająca cudzoziemcom:

- a) mieszkanie,
- b) wyżywienie,
- c) stałą pomoc pieniężną (kieszonkowe),
- d) bilety na przejazdy w sprawach związanych z postępowaniem o status uchodźcy, przejazdy do lekarza oraz w innych szczególnie uzasadnionych wypadkach,
- e) przybory i książki szkolne,
- f) jednorazową pomoc na zakup odzieży i obuwia,
- g) bezpłatną naukę języka polskiego i podstawowe materiały niezbędne do nauki języka. Cudzoziemiec może przebywać w ośrodku w czasie postępowania o nadanie statusu uchodźcy oraz przez okres 14 dni od jego zakończenia. Cudzoziemiec, który uzyskał status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zgodę na pobyt tolerowany, może przebywać w ośrodku przez 2 miesiące od zakończenia postępowania, o ile złoży odpowiedni wniosek

1. Sytuacja demograficzno - społeczna w województwie lubelskim

1.1. Podział administracyjny

Województwo lubelskie położone jest w południowo – wschodniej części Polski. Zajmuje 25 122 km² powierzchni, co stanowi 8% ogółu kraju. Lubelszczyzna sąsiaduje z 4 województwami: od strony północnej z województwem podlaskim i mazowieckim, od zachodniej ze świętokrzyskim, a południowej z podkarpackim. Strona wschodnia stanowi granicę terytorialną kraju oraz Unii Europejskiej, a sąsiadujemy z Białorusią i Ukrainą. Na części wschodniej znajduje się 6 przejść granicznych: Kukuryki, Terespol, Sławatycze, Dorohusk, Zosin oraz Hrebenne.

Zgodnie z podziałem administracyjnym w obrębie województwa znajduje się 213 gmin, 20 powiatów oraz 4 miasta na prawach powiatu (Biała Podlaska, Chełm, Lublin oraz Zamość). Według danych GUS w województwie jest ogółem 166 gmin wiejskich, 27 gmin miejsko-wiejskich i 47 miast.

Tabela nr 1. Powierzchnia i podział administracyjny (stan na dzień 31 grudnia 2017 r.)

Wyszczególnienie	Polska	Lubelszczyzna	Polska = 100%
	Ogółem		
Powierzchnia w km ²	312 679	25 122	8,0
Powiaty	314	20	6,4
Miasta na prawach powiatu	66	4	6,1
Gminy w tym:	2 478	213	8,6
Gminy miejskie	302	20	6,6
Gminy wiejskie	1555	166	10,1
Gminy miejsko-wiejskie	621	27	5,0
Miasta	923	47	5,1

Źródło: <http://lublin.stat.gov.pl/dane-o-województwie/województwo-895/informacje-o-woj-903/>

Mapa nr 1. Podział administracyjny województwa lubelskiego

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO I PRZEJŚCIA GRANICZNE W 2010 R. Stan w dniu 31 XII

ADMINISTRATIVE DIVISION OF LUBELSKIE VOIVODSHIP
AND BORDER CROSSINGS IN 2010
As of 31 XII

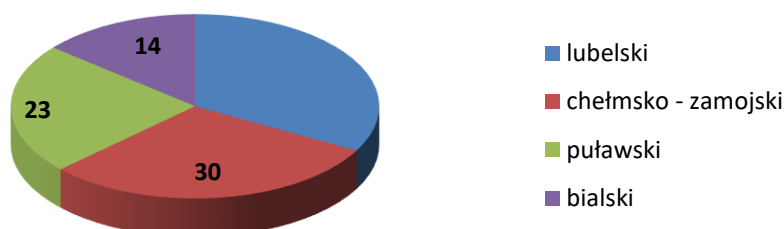

Źródło: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/lublin/ASSETS_11wykres_01rocz.pdf

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

Zgodnie z wymogami statystyki regionalnej Unii Europejskiej w województwie wydzielono 4 podregiony (NTS 3): bialski, chełmsko-zamojski, lubelski i puławski.¹ Najwięcej osób zamieszkuje podregion lubelski.

Wykres nr 1. Liczba ludności zamieszkującej podregiony województwa lubelskiego (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 11.05.2018 r.

Tabela nr 2. Struktura podregionów województwa lubelskiego

Wyszczególnienie	Podregiony			
	bialski	chełmsko-zamojski	lubelski	Puławski
Powiaty	bialski parczewski radzyński włodawski	biłgorajski chełmski hrubieszowski krasnostawski tomaszowski zamojski	lubartowski lubelski łęczyński świdnicki	janowski kraśnicki łukowski opolski puławski rycki
Miasto na prawach powiatu	Biała Podlaska	Chełm Zamość	Lublin	
Ludność (dane na koniec 2017 r.)	303 100	629 069	712 143	482 005

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://lublin.stat.gov.pl/> data pobrania 11.05.2018 r.

Stolicą województwa lubelskiego jest Lublin, miasto na prawach powiatu, z 339,9 tys. mieszkańcami na koniec 2017 r. Mieszkańcy Lublina stanowili 34,4% ludności miast i 16,0% ogółu ludności województwa. Od stycznia do grudnia 2017 r. liczba mieszkańców Lublina zmalała o 0,6 tys. osób. Według danych szacunkowych w dniu 31 grudnia 2017 roku

¹ Podział ten wynika z wprowadzonego Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 listopada 2007 r. (Dz. U. 2007 Nr 214, poz. 1573, z późn. zm.). Rozporządzenie to odnosi się do wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych. Nomenklatura NTS określa podział kraju na 2 zasadnicze poziomy, tj. regionalny oraz lokalny, źródło: <http://www.stat.gov.pl/statystyka-regionalna/> /GUS, data pobrania: 14.05.2018 r.

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

w województwie lubelskim mieszkało 2 126 317 osób. W porównaniu z 2016 rokiem liczba ludności zmalała o 7,0 tys. osób.

Średnia gęstość zaludnienia w województwie lubelskim była niższa niż w kraju i wyniosła 85 osób na km² wobec 123 osób na km² w kraju. W miastach na 1 km² przypadało średnio 974 osoby, a na wsi 47 osób. W poszczególnych powiatach województwa rozmieszczenie ludności nie było równomierne – największe zagęszczenie występowało w Lublinie (2 305 osób na km²) i Zamościu (2 121), a najmniejsze w powiecie włodawskim (31) i parczewskim (37).

1.2. Struktura ludności

Z danych statystycznych GUS wynika, że w 2017 roku (stan na 31.12.2017 r.) Polskę zamieszkiwało ogółem 38 433 558 osób. Najwięcej mieszkańców liczy województwo mazowieckie – 5 384 617 osób, tj. 14% i śląskie – 4 548 180 osób, co stanowi 11,8% ogółu mieszkańców Polski.

Z kolei najmniej mieszkańców Polski zamieszkuje w województwach: lubuskim 2,6% i opolskim – 2,6% ogółu. Mieszkańcy województwa lubelskiego stanowili zaś 5,5% ogółu ludności Polski (2 126 317 – 31.12.2017 r.).

Od połowy lat dziewięćdziesiątych obserwuje się systematyczny spadek liczby ludności województwa lubelskiego. Związany jest on z ujemnym przyrostem naturalnym oraz ujemnym saldem migracji wewnętrznych i zewnętrznych. W 2017 r. w województwie lubelskim współczynnik przyrostu naturalnego osiągnął wartość minus 1,19‰ wobec minus 1,23‰ w 2016r. i - 0,18‰ w 2010 r. Najmniejszy przyrost naturalny liczony na 1 000 mieszkańców odnotowano w powiecie hrubieszowskim (- 5,26‰) i w powiecie krasnostawskim (- 5,14‰). W pięciu powiatach odnotowano dodatni przyrost naturalny, w tym największy w mieście Biała Podlaska (3,63‰), w powiecie łużyńskim (2,73‰), oraz w powiecie łukowskim (2,37‰).

W 2017 r. podobnie jak w roku 2016 saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały było ujemne. Współczynnik salda migracji osiągnął wartość – 2,22‰ wobec – 1,90‰ w 2016 roku. Największy ubytek ludności na 1 000 mieszkańców wystąpił w powiecie hrubieszowskim (ponad 6 osób), następnie w powiecie łukowskim (prawie 6 osób) i w powiecie ryckim (ponad 5 osób). Przyrost liczby mieszkańców odnotowano tylko w powiecie lubelskim (ponad 6 osób na 1000 mieszkańców).

Tabela nr 3. Liczba ludności w poszczególnych województwach (stan na 31.12.2017 r.)

Jednostka terytorialna	Liczba ludności	% udział liczby osób w województwach w ogólnej liczbie ludności Polski*
POLSKA	38 433 558	
Dolnośląskie	2 902 547	7,6
Kujawsko – Pomorskie	2 082 944	5,4
Lubelskie	2 126 317	5,5
Lubuskie	1 016 832	2,6
Łódzkie	2 476 315	6,4
Małopolskie	3 391 380	8,8
Mazowieckie	5 384 617	14,0
Opolskie	990 069	2,6
Podkarpackie	2 129 138	5,5
Podlaskie	1 184 548	3,1
Pomorskie	2 324 251	6,0
Śląskie	4 548 180	11,8
Świętokrzyskie	1 247 732	3,2
Warmińsko – Mazurskie	1 433 945	3,7
Wielkopolskie	3 489 210	9,1
Zachodnio - Pomorskie	1 705 533	4,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 11.05.2018 r.

* wartości procentowe nie sumują się do 100 z uwagi na zaokrąglenie miejsc po przecinku

Poniższy wykres przedstawia liczbę ludności w poszczególnych województwach. Zakres danych wykresu uporządkowany jest według liczby mieszkańców – od najbardziej zaludnionych do najmniej. Województwo lubelskie zajmuje 8 miejsce.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 15.05.2018 r.

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

Tabela nr 4. Struktura ludności w województwie lubelskim wg płci i miejsca zamieszkania (stan na 31.12.2017 r.)

Jednostka terytorialna	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasta			Wieś		
				Razem	Mężczyźni	Kobiety	Razem	Mężczyźni	Kobiety
Województwo Lubelskie	2 126 317	1 030 453	1 095 864	988 365	465 934	522 431	1 137 952	564 519	573 433
powiaty :	1 601 235	786 141	815 094	463 283	221 622	241 661	1 137 952	564 519	573 433
bialski	111 922	55 559	56 363	22 519	10 868	11 651	89 403	44 691	44 712
biłgorajski	101 949	50 254	51 695	33 876	16 304	17 572	68 073	33 950	34 123
chełmski	78 579	38 784	39 795	7 898	3 815	4 083	70 681	34 969	35 712
hrubieszowski	64 428	31 605	32 823	17 903	8 521	9 382	46 525	23 084	23 441
janowski	46 306	22 914	23 392	13 455	6 547	6 908	32 851	16 367	16 484
krasnostawski	64 432	31 395	33 037	18 912	8 992	9 920	45 520	22 403	23 117
kraśnicki	96 574	46 963	49 611	39 096	18 589	20 507	57 478	28 374	29 104
lubartowski	89 040	43 505	45 535	27 575	13 184	14 391	61 465	30 321	31 144
lubelski	153 380	75 090	78 290	11 584	5 546	6 038	141 796	69 544	72 252
łęczyński	57 461	28 208	29 253	19 167	9 386	9 781	38 294	18 822	19 472
łukowski	107 896	53 660	54 236	32 866	15 815	17 051	75 030	37 845	37 185
opolski	60 266	29 475	30 791	17 925	8 481	9 444	42 341	20 994	21 347
parczewski	35 140	17 434	17 706	10 748	5 151	5 597	24 392	12 283	12 109
puławski	114 198	54 711	59 487	54 471	25 302	29 169	59 727	29 409	30 318
radzyński	59 640	29 765	29 875	15 808	7 624	8 184	43 832	22 141	21 691
rycki	56 765	28 321	28 444	26 166	12 902	13 264	30 599	15 419	15 180
świdnicki	72 412	34 793	37 619	42 330	20 148	22 182	30 082	14 645	15 437
tomaszowski	84 429	41 578	42 851	26 144	12 552	13 592	58 285	29 026	29 259
włodawski	38 853	19 166	19 687	13 350	6 392	6 958	25 503	12 774	12 729
zamojski	107 565	52 961	54 604	11 490	5 503	5 987	96 075	47 458	48 617
miasta na prawach powiatu:	525 082	244 312	280 770	525 082	244 312	280 770			
m. Biała Podlaska	57 545	27 591	29 954	57 545	27 591	29 954			

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

m. Chełm	63 333	29 733	33 600	63 333	29 733	33 600			
m. Lublin	339 850	156 650	183 200	339 850	156 650	183 200			
m. Zamość	64 354	30 338	34 016	64 354	30 338	34 016			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 15.05.2018 r.

Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, że struktura ludności według płci w województwie lubelskim od kilku lat nie ulega większym zmianom. Na koniec 2017 roku liczba kobiet w województwie lubelskim wyniosła 1 095 864, natomiast liczba mężczyzn – 1 030 453. Taka tendencja utrzymuje się również w skali kraju². W 2017 roku w województwie lubelskim kobiety stanowiły, podobnie jak przed rokiem, 51,5% ogółu ludności województwa. Średnio na 100 mężczyzn przypadało 106 kobiet. W miastach przewaga liczebna kobiet była większa niż na wsi, na 100 mężczyzn przypadało 112 kobiet wobec 102 na terenach wiejskich. Powyższe proporcje zmieniają się w zależności od grupy wiekowej. W większości roczników (do 49 roku życia włącznie) w ludności województwa przeważali mężczyźni (stanowiąc 51,3% populacji tej grupy wiekowej), a powyżej 49 lat kobiety (56,3%). Najwięcej kobiet na 100 mężczyzn przypadało w Lublinie (117), następnie w Chełmie (113), Zamościu (112), Białej Podlaskiej i powiecie puławskim (po 109). Najbardziej wyrównanymi pod względem proporcji płci był powiat radzyński i rycki, w których to na 100 kobiet przypadało prawie 100 mężczyzn. Przewaga liczebna mężczyzn nad kobietami występowała tylko na terenach wiejskich w pięciu powiatach województwa lubelskiego: w powiecie radzyńskim, łukowskim, parczewskim, włodawskim i ryckim.

Tabela nr 5. Struktura ludności w powiatach województwa lubelskiego wg płci (stan na 31.12.2017 r.)

Jednostka terytorialna	Ogółem	% udział liczby osób w powiatach w ogólnej liczbie mieszkańców województwa	Mężczyźni	% udział liczby mężczyzn w powiatach w ogólnej liczbie mieszkańców powiatu	Kobiety	% udział liczby kobiet w powiatach w ogólnej liczbie mieszkańców powiatu
LUBELSKIE	2 126 317	x	1 030 453	48,5%	1 095 864	51,5%
Powiat bialski	111 922	5,3%	55 559	49,6%	56 363	50,4%
Powiat biłgorajski	101 949	4,8%	50 254	49,3%	51 695	50,7%
Powiat chełmski	78 579	3,7%	38 784	49,3%	39 795	50,7%
Powiat hrubieszowski	64 428	3,0%	31 605	49,0%	32 823	51,0%
Powiat janowski	46 306	2,2%	22 914	49,5%	23 392	50,5%
Powiat krasnostawski	64 432	3,0%	31 395	48,7%	33 037	51,3%

² <http://www.stat.gov.pl>

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

Powiat kraśnicki	96 574	4,5%	46 963	48,6%	49 611	51,4%
Powiat lubartowski	89 040	4,2%	43 505	48,9%	45 535	51,1%
Powiat lubelski	153 380	7,2%	75 090	49,0%	78 290	51,0%
Powiat łęczyński	57 461	2,7%	28 208	49,1%	29 253	50,9%
Powiat łukowski	107 896	5,1%	53 660	49,7%	54 236	50,3%
Powiat opolski	60 266	2,8%	29 475	48,9%	30 791	51,1%
Powiat parczewski	35 140	1,7%	17 434	49,6%	17 706	50,4%
Powiat puławski	114 198	5,4%	54 711	48,0%	59 487	52,0%
Powiat radzyński	59 640	2,8%	29 765	49,9%	29 875	50,1%
Powiat rycki	56 765	2,7%	28 321	49,9%	28 444	50,1%
Powiat świdnicki	72 412	3,4%	34 793	48,0%	37 619	52,0%
Powiat tomaszowski	84 429	3,9%	41 578	49,2%	42 851	51,8%
Powiat włodawski	38 853	1,8%	19 166	49,3%	19 687	51,7%
Powiat zamojski	107 565	5,1%	52 961	49,2%	54 604	51,8%
Powiat m. Biała Podlaska	57 545	2,7%	27 591	47,9%	29 954	52,1%
Powiat m. Chełm	63 333	3,0%	29 733	47,0%	33 600	53,0%
Powiat m. Lublin	339 850	16,0%	156 650	46,0%	183 200	54,0%
Powiat m. Zamość	64 354	3,0%	30 338	47,1%	34 016	52,9%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 15.05.2018 r.

Województwo lubelskie należy do stosunkowo mało zurbanizowanych. Wskaźnik urbanizacji dla województwa w 2017 roku kształtował się na poziomie niższym niż średnia jego wartość w kraju. Łącznie w 47 miastach zamieszkiwało 46,5% ogółu ludności, podczas gdy w kraju ludność miast stanowiła 60,1% ogółu populacji. Pod względem liczby ludności w województwie lubelskim największym miastem był Lublin, w którym mieszkało 339,9 tys. osób, co stanowiło 34,4% mieszkańców miast i 16,0% ogółu ludności województwa.

Wśród powiatów ziemskich najbardziej zurbanizowane były powiaty: świdnicki (ludność miast stanowiła 58,5%), następnie puławski (47,7%) i rycki (46,1%). Najmniejszy udział mieszkańców miast odnotowano w powiecie chełmskim (10,1%) i lubelskim (7,6%).

1.3. Struktura ludności według ekonomicznych grup ludności z prognozą na lata 2015 – 2035.

Ekonomiczne grupy ludności klasyfikuje się w trzech przedziałach wiekowych (istotnych z punktu widzenia rynku pracy):

- Wiek przedprodukcyjny - osoby do 17 roku życia;
- Wiek produkcyjny uwzględniający granicę wiekową mężczyzn i kobiet. Mężczyzn klasyfikuje się w przedziale wiekowym od 18 do 64 lat, natomiast kobiety od 18 do 59 lat;
- Wiek poprodukcyjny - wiek mężczyzn liczony jest od ukończenia 65 roku życia i powyżej oraz kobiet - 60 lat i powyżej.

Struktura ludności według wieku w województwie lubelskim zmienia się z roku na rok. Maleje liczba dzieci i młodzieży, a wzrasta liczba ludności w starszych rocznikach. Przyczyną tych zmian jest przesuwanie się w czasie „roczników wyżów i niżów demograficznych”, a także obserwowany od początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku spadek dzietności kobiet oraz wydłużenie się przeciętnego czasu trwania życia. W wyniku zachodzących zmian demograficznych liczba osób młodych w wieku poniżej 20 roku życia w ujęciu rocznym zmalała o 1,0% z 426,3 tys. w 2016 roku do 421,9 tys. w końcu 2017 r., natomiast liczba osób w wieku 65 lat i więcej wzrosła o 2,8% z 360,7 tys. do 370,6 tys. Na 100 osób w wieku poniżej 20 roku życia przypadało 88 osób w wieku 65 lat i więcej, podczas gdy w 2016 roku było 85 osób.

Struktura ludności według biologicznych grup wieku w końcu grudnia 2017 roku przedstawiała się następująco: dzieci w wieku do 14 roku życia włącznie stanowiły 14,7% ogółu populacji województwa lubelskiego, ludność dorosła w wieku od 15 do 64 lat 67,9%, a osoby w wieku 65 lat i więcej 17,4%. W porównaniu do grudnia 2016 roku liczba dzieci wzrosła o 0,2 tys., osób dorosłych zmalała o 17,1 tys., zaś osób starszych wzrosła o 10,0 tys.

Tabela nr 6. Struktura ludności wg płci i wieku (stan na 31.12.2017 r.)

Ludność	2015	2016	2017
Ogółem	2 139 726	2 133 340	2 126 317
Mężczyźni	1 037 052	1 033 740	1 030 453
kobiety	1 102 674	1 099 600	1 095 864
Miasta	988 034	989 469	988 365
wieś	1 151 692	1 143 871	1 137 952
Biologiczne grupy wieku			

0 -14 lat	314 513	312 297	312 453
15 - 64	1 475 166	1 460 360	1 443 217
65 lat i więcej	350 047	360 683	370 647
Edukacyjne grupy wieku			
3 - 6 lat	87 105	83 349	80 771
7-12	127 587	130 045	131 746
13 -15	63 876	62 077	60 481
16 -18	70 654	68 035	66 153
19 -24 lata	169 599	162 468	154 771

Zródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 15.05.2018 r.

W wyniku zachodzących zmian demograficznych z roku na rok zwiększa się mediana wieku mieszkańców województwa lubelskiego. W końcu grudnia 2017 roku statystyczny mieszkaniec województwa lubelskiego był w wieku 40,6 lat, przy czym mężczyzna miał 38,7 lat, a kobieta 42,7 lata. Mieszkaniec miasta był starszy od mieszkańca wsi o prawie dwa lata. W grudniu 2016 roku mediana wieku ogółem wynosiła 40,3 lat, dla mężczyzn 38,3 lat, a dla kobiet 42,4 lata.

Według danych GUS w kolejnych dekadach systematycznie spadać będzie liczba ludności w Polsce. Trend ten dotyczyć będzie również województwa lubelskiego.

Tabela nr 7. Prognoza ludności w tysiącach

Województwa	2013	2014	2015	2020	2025	2030	2035
OGÓŁEM	38 495,7	38 461,8	38 419,0	38 137,8	37 741,5	37 185,1	36 476,8
Dolnośląskie	2 910,0	2 905,0	2 899,3	2 866,6	2 826,0	2 773,4	2 709,1
Kujawsko-pomorskie	2 092,6	2 089,5	2 086,0	2 065,4	2 039,0	2 003,9	1 959,7
Lubelskie	2 156,2	2 148,1	2 139,7	2 096,5	2 049,8	1 995,8	1 932,9
Lubuskie	1 021,5	1 020,3	1 019,0	1 009,8	997,0	979,7	957,9
Łódzkie	2 513,1	2 502,4	2 491,3	2 434,1	2 373,7	2 306,4	2 231,6
Małopolskie	3 360,6	3 367,4	3 373,3	3 396,0	3 407,4	3 403,1	3 383,9

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

Mazowieckie	5 316,8	5 329,7	5 341,1	5 388,3	5 416,0	5 418,3	5 400,9
Opolskie	1 004,4	999,6	994,5	966,6	935,9	902,0	865,1
Podkarpackie	2 129,3	2 128,4	2 126,9	2 114,6	2 095,6	2 067,7	2 029,6
Podlaskie	1 195,0	1 191,5	1 187,8	1 168,2	1 146,8	1 121,8	1 092,5
Pomorskie	2 295,8	2 300,8	2 305,3	2 324,1	2 334,8	2 334,0	2 323,4
Śląskie	4 599,4	4 584,9	4 569,0	4 477,7	4 369,7	4 245,2	4 107,9
Świętokrzyskie	1 268,2	1 262,6	1 256,7	1 226,0	1 193,5	1 157,4	1 116,6
Warmińsko-mazurskie	1 446,9	1 443,7	1 440,2	1 421,1	1 398,6	1 370,6	1 336,3
Wielkopolskie	3 467,0	3 472,0	3 476,2	3 490,4	3 490,4	3 470,9	3 434,7
Zachodniopomorskie	1 718,9	1 716,0	1 712,6	1 692,5	1 667,2	1 634,8	1 594,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 15.05.2018 r.

W Tabeli nr 8 zestawiono poszczególne grupy wiekowe z uwzględnieniem podziału na płeć w latach 2010 – 2017.

Tabela nr 8. Liczba ludności województwa lubelskiego wg ekonomicznych grup ludności (stan na 31.12.2017 r.)

Lata	Wiek przedprodukcyjny				
	(0 - 17)				
	ogółem	mężczyźni	%	kobiety	%
2010	419 121	214 608	51,20%	204 513	48,80%
2011	410 229	210 002	51,20%	200 227	48,80%
2012	402 493	205 858	51,10%	196 635	48,90%
2013	395 257	202 218	51,20%	193 039	48,80%
2014	388 607	198 846	51,17%	189 761	48,83%
2015	382 720	195 914	51,19%	186 806	48,81%
2016	378 515	193 587	51,14%	184 928	48,86%
2017	376 198	192 363	51,13%	183 835	48,87%
Lata	Wiek produkcyjny				
	(M:18 - 64; K: 18 - 59)				
	ogółem	mężczyźni	%	kobiety	%
2010	1 377 527	724 858	52,60%	652 669	47,40%
2011	1 372 171	724 617	52,80%	647 554	47,20%
2012	1 364 563	722 452	52,90%	642 111	47,10%
2013	1 352 470	718 131	53,10%	634 339	46,90%
2014	1 340 617	713 469	53,22%	627 148	46,78%
2015	1 328 014	708 369	53,34%	619 645	46,66%

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

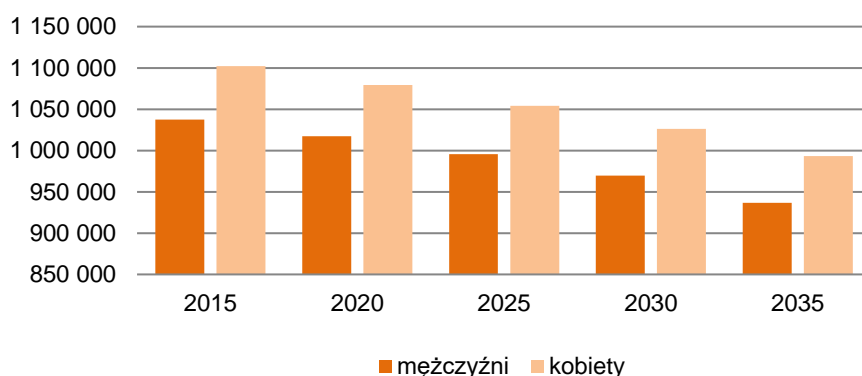
2016	1 314 738	702 621	53,44%	612 117	46,56%
2017	1 299 079	695 622	53,55%	603 457	46,45%
Lata	Wiek poprodukcyjny				
	(M: 65 i pow.; K: 60 i pow.)				
	ogółem	mężczyźni	%	kobiety	%
2010	381 963	116 885	30,60%	265 078	69,40%
2011	389 457	118 367	30,30%	271 090	69,70%
2012	398 595	121 492	30,50%	277 103	69,50%
2013	408 423	125 001	30,60%	283 422	69,40%
2014	418 522	128 675	30,75%	289 847	69,25%
2015	428 992	132 769	30,95%	296 223	69,05%
2016	440 087	137 532	31,25%	302 555	68,75%
2017	451 040	142 468	31,59%	308 572	68,41%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 16.05.2018 r.

Zarówno wiek przedprodukcyjny jak i produkcyjny charakteryzują się większą liczbą mężczyzn niż kobiet. W 2017 roku tak, jak w latach poprzednich, osoby w wieku poprodukcyjnym to przede wszystkim kobiety (68,41%).

W województwie lubelskim przybywa mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, natomiast zauważalny jest spadek ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Postępujący spadek ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w województwie lubelskim w kolejnych latach potwierdzają prognozy GUS.

Wykres nr 3. Prognoza dotycząca liczby ludności wg płci na lata 2015 - 2035 dla województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z <http://www.stat.gov.pl>, data pobrania: 16.05.2018 r.

1.4. Struktura społeczno – bytowa osób starszych z prognozą na lata 2015 – 2035

Zjawisko starzenia się społeczeństwa jest obserwowane od wielu lat. Z danych GUS wynika, że liczba osób powyżej 60 roku życia wzrasta systematycznie, zarówno w kraju jak i w województwie lubelskim. W kraju osoby powyżej 60 roku życia stanowią 24,2% ogółu ludności. Najliczniejszą grupę tworzą osoby w przedziale wiekowym 70 i więcej lat (44,8% ogółu osób w wieku 60 i więcej lat).

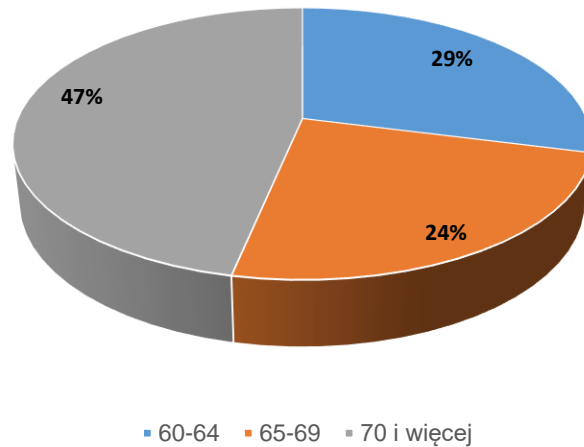
Tabela nr 9. Liczba mieszkańców powyżej 60 roku życia w latach 2008 – 2017 w kraju i województwie lubelskim

Lata	Polska	Województwo lubelskie
2008	6 195 732	369 955
2009	6 311 615	374 212
2010	6 455 626	381 963
2011	6 653 369	389 457
2012	6 860 973	398 595
2013	7 078 151	408 423
2014	8 547 781	485 594
2015	8 802 954	497 939
2016	9 055 216	510 184
2017	9 293 592	522 049

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 16.05.2018 r.

W województwie lubelskim osoby powyżej 60 lat stanowią 24,6% mieszkańców województwa (522 049 osób w 2017 r., 510 184 osób w 2016 r.). Najliczniejszą grupę tworzą osoby w przedziale wiekowym 70 i więcej lat - ponad 47% ogółu osób w wieku 60 i więcej lat. Kolejnym przedziałem jest przedział wiekowy 60 – 64 lata i stanowi on 23% ogółu osób w wieku 60 i więcej lat. Najmniej liczną grupę tworzą osoby w wieku 65 – 69 lat. Procentowe ujęcie wyodrębnionych przedziałów wiekowych przedstawia wykres nr 4.

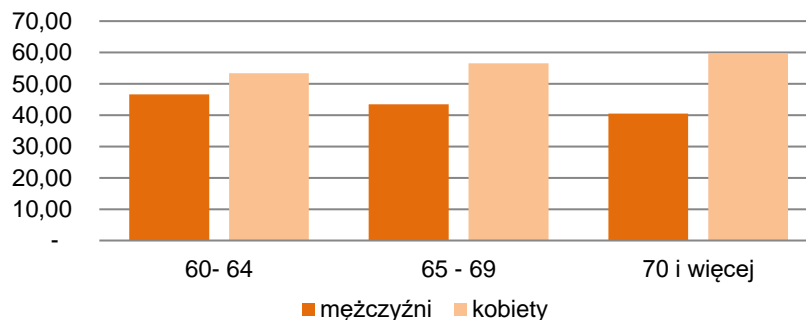
Wykres nr 4. Udział procentowy osób w wieku 60 i więcej lat w poszczególnych przedziałach wiekowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 16.05.2018 r.

Dodatkowo w grupie osób po 60 roku życia dokonano podziału na płeć w poszczególnych przedziałach wiekowych. Dane te przedstawiono na wykresie nr 5.

Wykres nr 5. Osoby w wieku 60 i więcej lat wg płci w poszczególnych przedziałach wiekowych (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 16.05.2018 r.

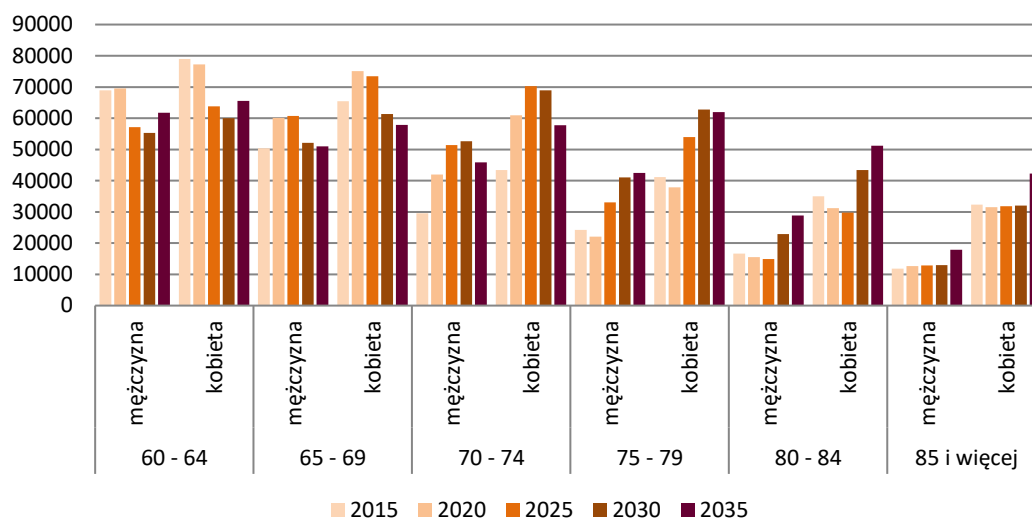
W każdym przedziale wiekowym wzrasta odsetek kobiet. Najwyższy skok osiągnięto w przedziale 70 lat i więcej i wyniósł on 60%. Z kolei procent mężczyzn w każdym kolejnym przedziale systematycznie spada i stanowi 40% w ostatniej grupie wiekowej. Podobnie sytuacja kształtuje się w skali kraju, proporcja kobiet jest tym większa im bardziej zaawansowany wiek.³

Prognozę poszczególnych przedziałów wiekowych z podziałem na płeć przedstawia wykres nr 6.

³ Prognoza ludności na lata 2014-2050 <http://demografia.stat.gov.pl>,

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

Wykres nr 6. Prognoza na lata 2015 - 2035 wg przedziału wiekowego osób w wieku 60 i więcej lat

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z <http://www.stat.gov.pl>, data pobrania 16.05.2018 r.

Według prognoz GUS w 2035 r. najliczniejszą grupę stanowić będą kobiety i mężczyźni w przedziale wiekowym 60 – 64 lata, a najmniejszą grupę stanowią i będą stanowili mieszkańcy Lubelszczyzny w przedziale wiekowym 85 lat i więcej.

1.5. Sytuacja na rynku pracy w województwie lubelskim

Rynek pracy charakteryzują dwie grupy: osoby pracujące i bezrobotne. W odniesieniu do osób pracujących w strukturze tej grupy uwzględnia się płeć, poziom wykształcenia, sektory ekonomiczne jak i własności. Natomiast analizując sytuację bezrobotnych pod uwagę bierze się liczbę tych osób, stopę bezrobocia, a także strukturę płci, wieku, wykształcenie oraz czas pozostawiania bez pracy.

Na koniec grudnia 2017 r. w kraju zarejestrowanych było 1081,7 tys. osób bezrobotnych, natomiast w województwie lubelskim w ewidencji urzędów pracy znajdowało się 81,2 tys. osób bezrobotnych. W porównaniu z grudniem 2016 r. liczba bezrobotnych zmniejszyła się w województwie lubelskim o 15,0%, a w kraju o 19,0%. W przekroju terytorialnym najwięcej bezrobotnych zarejestrowanych było w Lublinie (11,2 tys. osób) oraz w powiecie krańickim (4,8 tys. osób). Najmniejsza liczba bezrobotnych była w powiecie parczewskim (1,2 tys. osób) oraz łączyńskim (1,6 tys. osób). Spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych w skali roku odnotowano we wszystkich powiatach, przy czym najwyższy w powiecie janowskim (o 27,7%), łukowskim (o 23,9%) oraz radzyńskim (o 23,6%).

Kobiety stanowiły 51,0% wszystkich bezrobotnych w województwie. Największy udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych zanotowano w powiatach: łączyńskim (60,0%) i łukowskim (58,4%), natomiast najmniejszy – w powiatach: janowskim (45,9%) oraz kraśnickim (46,8%) i hrubieszowskim (47,4%).

Zmniejszyła się również liczba bezrobotnych zamieszkałych na wsi. W końcu grudnia 2017 r. wyniosła 44,4 tys. osób (mniej o 16,2% w porównaniu z grudniem 2016 r.). Spośród wszystkich bezrobotnych zamieszkałych na wsi 51,8%, tj. 23,0 tys. stanowiły kobiety (w roku 2016 - 26,3 tys. osób). Udział bezrobotnych zamieszkałych na wsi wyniósł 54,7% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych i był niższy o 0,8 p. proc. niż rok wcześniej, natomiast w kraju udział ten wyniósł 45,6%. Najwyższy udział bezrobotnych zamieszkałych na wsi zanotowano w powiatach: chełmskim (90,1%), zamojskim (89,4%) i lubelskim (89,1%).

Bezrobotnych bez prawa do zasiłku było mniej niż przed rokiem. Spośród bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy na koniec grudnia 2017 r. prawa do zasiłku nie posiadało 73,6 tys. osób, tj. mniej o 15,9% niż przed rokiem. Ich udział w liczbie bezrobotnych ogółem wyniósł 90,7% i był niższy niż na koniec grudnia 2016 r. o 0,9%. Najwyższy udział bezrobotnych bez prawa do zasiłku zanotowano w powiatach: kraśnickim (94,3%), janowskim (93,7%) i bialskim (93,6%). Bezrobotnych bez prawa do zasiłku zamieszkałych na wsi w województwie lubelskim było 40,7 tys. osób (poprzednio 49,0 tys.).

Zmniejszyła się liczba nowych bezrobotnych. Zdecydowana większość z nich to osoby rejestrujące się po raz kolejny.

W 2017 r. urzędy pracy zarejestrowały 124,3 tys. nowych bezrobotnych, którzy stanowili 6,5% wszystkich zarejestrowanych w tym okresie w kraju. Było ich o 5,3% mniej niż w analogicznym okresie poprzedniego roku. Spośród nowo zarejestrowanych bezrobotnych 82,4% to osoby rejestrujące się po raz kolejny, a 19,7% wszystkich nowo zarejestrowanych bezrobotnych dotychczas nie pracowało. Wśród nowo zarejestrowanych 54,4% zamieszkiwało na wsi. Rejestrujący się w okresie 12 miesięcy od ukończenia nauki stanowili 11,6%.

W 2017 r. z ewidencji urzędów pracy województwa lubelskiego wyłączono 138,6 tys. bezrobotnych, którzy stanowili 6,4% wszystkich wyrejestrowanych w kraju. Wyrejestrowanych bezrobotnych było mniej o 3,4% niż w analogicznym okresie poprzedniego roku. Ponad połowę wyrejestrowanych stanowili mężczyźni (53,6 %). Najczęstszym powodem wykreślenia z rejestru bezrobotnych było podjęcie pracy przez 63,3 tys. osób (45,7% ogółu wszystkich wyrejestrowanych), przy czym 15,1 tys. osób (10,9% ogółu wyrejestrowanych) podjęło pracę subsydiowaną (przed rokiem 10,3).

Stopa bezrobocia rejestrowanego w końcu grudnia 2017 r. ukształtowała się na poziomie 8,8% i była niższa o 1,5 p. proc. niż przed rokiem. W Polsce stopa bezrobocia spadła

o 1,6 p .proc. w stosunku do grudnia 2016 r. i wyniosła 6,6%. Pod względem wysokości stopy bezrobocia w rankingu województw województwo lubelskie plasowało się na 12 miejscu. W 2017 r. stopa bezrobocia zmniejszyła się we wszystkich powiatach, w największym stopniu w powiatach: janowskim, opolskim i włodawskim.

Tabela nr 10. Bezrobocie rejestrowane w województwie lubelskim w latach 2011 – 2017

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bezrobotni zarejestrowani (w tys.)	122,4	131,1	134,0	116,9	107,9	95,6	81,2
Bezrobotni nowo zarejestrowani w skali roku (w tys.)	140,1	139,8	134	133,4	138,4	131,3	124,3
Stopa bezrobocia (%)	13,2	14,1	14,4	12,7	11,7	10,4	8,8

Źródło: opracowanie własne na podst. <http://www.stat.gov.pl/lublin>, data pobrania: 17.05.2018 r.

Tabela nr 11. Bezrobotni zarejestrowani i stopa bezrobocia wg podregionów i powiatów (stan na 31.12.2017 r.)

Zasięg terytorialny	Bezrobotni zarejestrowani z liczby ogółem					Stopa bezrobocia rejestrowanego w %	
	ogółem	kobiety	Bez prawa do zasiłku	Dotychczas niepracujący	W okresie 12 m-cy od dnia zakończenia nauki	2016	2017
województwo lubelskie	81221	41455	73649	24535	3716	10,3	8,8
podregion bialski	12712	6450	11539	3591	570	12,5	10,5
powiaty:							
bialski	4480	2205	4195	1181	228	12,2	10,3
parczewski	1159	651	1073	347	50	10,0	8,1
radzyński	2070	1048	1890	721	148	10,5	8,2
włodawski	2382	1301	2085	826	65	19,2	16,6
Miasto na prawach powiatu:							
Biała Podlaska	2621	1245	2296	516	79	12,7	11,1
podregion chełmsko - zamojski	28109	14558	25545	9232	1246	11,9	10,5
powiaty:							
biłgorajski	2649	1387	2387	1442	187	6,5	5,7
chełmski	4285	2426	3828	1135	157	15,7	14,1
hrubieszowski	3910	1853	3589	1437	141	16,1	14,2
krasnostawski	3648	1796	3346	1300	169	13,7	12,7
tomaszowski	2928	1514	2658	1030	164	9,9	8,0

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

zamojski	4689	2398	4383	1522	255	12,1	10,7
Miasta na prawach powiatu:							
Chełm	2846	1590	2481	655	73	13,1	12,1
Zamość	3109	1594	2873	711	100	12,3	10,8
podregion lubelski	23917	12204	21538	5798	987	8,5	7,4
powiaty:							
lubartowski	4379	2285	3780	785	192	13,0	11,9
lubelski	4122	2147	3749	1502	230	8,5	7,3
łęczyński	1556	934	1411	617	97	6,9	6,0
świdnicki	2696	1350	2466	724	110	12,5	10,2
Miasto na prawach powiatu:							
Lublin	11164	5488	10132	2170	358	7,2	6,2
podregion puławski	16483	8243	15027	5914	913	9,8	7,7
powiaty:							
janowski	1982	910	1857	890	127	11,2	8,3
kraśnicki	4791	2243	4518	1559	263	13,3	11,1
łukowski	2257	1318	1955	817	124	6,5	5,0
opolski	2434	1164	2237	926	154	11,7	9,1
puławski	2941	1554	2576	1207	147	7,6	5,9
rycki	2078	1054	1884	515	98	11,3	9,5

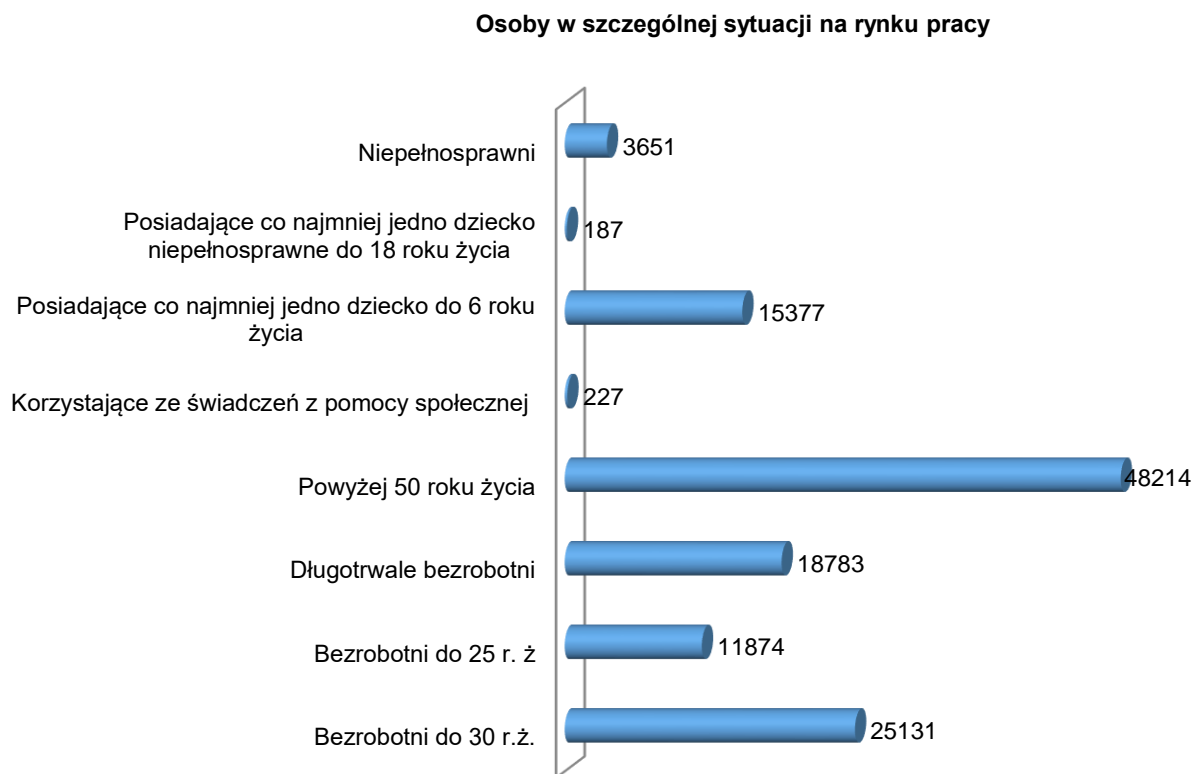
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Lublinie, data pobrania 18.05.2018 r.

Największą grupę wśród bezrobotnych, podobnie jak w roku ubiegłym, stanowiły osoby w wieku 25–34 lata; ich odsetek wyniósł 31,4% ogółu bezrobotnych.

Na koniec grudnia 2017 r. wśród ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy najwięcej było osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym 24,6% (przed rokiem – 24,5%) oraz gimnazjalnym i bez wykształcenia szkolnego 23,9% (przed rokiem – 24,3%), a najmniej ze średnim ogólnokształcącym – 12,1% (przed rokiem - 11,7%).

Osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy w końcu grudnia 2017 r. stanowiły 87,3 % ogółu bezrobotnych (przed rokiem 88,8%).

**Wykres nr 7. Osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy w województwie lubelskim
(stan na 31.12.2017 r.)**

Źródło: <http://stat.gov.pl> data pobrania 21.05.2018 r.

1.6. Infrastruktura społeczna

Jednym z obszarów, które obejmuje ocena zasobów pomocy społecznej jest infrastruktura społeczna, rozumiana jako zespół urządzeń publicznych zaspokajających potrzeby socjalne, oświatowe i kulturalne ludności.

Informacje z województwa lubelskiego zebrane od OPS, MOPR i PCPR za pomocą systemu CAS pozwalają na przedstawienie danych z poszczególnych powiatów i miast na prawach powiatu.

W porównaniu z rokiem ubiegłym, w 2017 roku zwiększyła się liczba żłobków i przedszkoli oraz liczba świetlic i klubów dla seniorów, a także liczba hospicjów. Dalszy niewielki wzrost liczby wymienionych instytucji prognozuje się również w roku 2018.

Wśród instytucji społecznych w roku oceny zmniejszyła się, w porównaniu z rokiem ubiegłym, liczba mieszkań komunalnych i socjalnych, liczba świetlic i klubów dla dzieci

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

i młodzieży oraz liczba ośrodków dla cudzoziemców. W roku następnym prognozowany jest niewielki wzrost liczby wymienionych wyżej instytucji z wyjątkiem liczby ośrodków dla cudzoziemców, których liczba, zgodnie z prognozą w kolejnym roku, będzie się utrzymywała nadal na tym samym poziomie.

Tabela nr 12. Infrastruktura społeczna województwa lubelskiego

Lp.	Infrastruktura społeczna	2014	2015	2016	2017	Rok po ocenie
1.	Liczba mieszkań komunalnych w zasobie gminy	21 603	21 596	20 962	21 206	21 216
2.	Liczba mieszkań socjalnych	2 778	2 872	2 649	2 811	2 890
3.	Liczba żłobków (żłobki, kluby dziecięce, oddziały żłobkowe w przedszkolach)	66	75	93	107	121
4.	Liczba przedszkoli (przedszkola wraz z oddziałami przedszkolnymi przy szkołach)	1 135	1 141	1 164	1 189	1 198
5.	Liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży	598	679	665	668	683
6.	Liczba świetlic i klubów dla seniorów	181	202	227	253	273
7.	Liczba hospicjów	8	8	10	11	11
8.	Liczba ośrodków dla cudzoziemców, ubiegających się o status uchodźcy	5	5	3	4	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS

W 2016 roku liczba mieszkań komunalnych w województwie lubelskim wyniosła 20 962, natomiast w roku oceny wzrosła o 244. Prognozuje się, że w roku 2018 liczba ta zwiększy się i wyniesie 21 216. Najwięcej tego typu mieszkań występowało w mieście Lublin – 9 227, czyli 43,51% ogółu wszystkich mieszkań tego typu na Lubelszczyźnie. Drugim co do największej liczby mieszkań w zasobie gminy jest miasto Zamość z 1 954 mieszkańiami (9,2% ogółu lokali) oraz miasto Chełm – 1 488 czyli 7,36%. Natomiast najmniej tego typu mieszkań jest w powiatach: janowskim, parczewskim, łęczyńskim, krasnostawskim oraz zamojskim.

Liczba mieszkań socjalnych w województwie lubelskim wynosi ogółem 2 811 lokali, z czego najwięcej jest ich w m. Lublin – 1 095. Kolejne miasta w których występuje największa liczba mieszkań socjalnych to: Hrubieszów (146), Międzyrzec Podlaski (134), Puławy (120), Chełm (121), Zamość (120), Włodawa (111).

Istotne jest również przedstawienie sytuacji osób oczekujących na mieszkanie oraz liczby wniosków złożonych przez klientów do poszczególnych jednostek. Odnośnie liczby

wniosek złożonych na mieszkanie komunalne z zasobów gminy w roku oceny złożono 2 383 podań; w kolejnym roku prognozuje się niewielki wzrost liczby wniosków. Z kolei liczba osób oczekujących na mieszkanie socjalne zmniejszyła się o 72 osoby w stosunku do roku 2016 i wynosi 1 223 w roku oceny. W kolejnym roku prognozowany jest wzrost liczby oczekujących o 61 osób. W 2017 roku przeprowadzono 208 wyroków eksmisyjnych bez wskazania lokalu socjalnego. W 2018 roku przewiduje się wzrost liczby takich wyroków do 246.

W roku oceny w województwie lubelskim funkcjonowało 107 żłobków, z czego 47 znajduje się w m. Lublin. Żłobki dysponują ogółem 4 011 miejscami. Liczba ta wzrasta w kolejnych latach i szacuje się, że w następnym roku wyniesie 4 714 miejsc. Dwa powiaty nie wykazały funkcjonowania żłobków na swoim terenie (janowski i parczewski).

Ogółem w województwie lubelskim jest 1 189 przedszkoli wraz z oddziałami przedszkolnymi przy szkołach (łącznie 62 408 miejsc). Najwięcej przedszkoli zarówno publicznych jak i niepublicznych znajduje się w Lublinie (92 placówki). Stanowią one ok. 7,7% wszystkich przedszkoli w województwie lubelskim. Prognozuje się, że w następnym roku liczba przedszkoli w województwie wzrośnie do 1 198.

Liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży w roku oceny wynosi 668. W liczbie tej mieszczą się świetlice środowiskowe, socjoterapeutyczne, kluby młodzieżowe funkcjonujące jako placówki pozaszkolne. Z podsumowania wynika, że najwięcej takich placówek znajdowało się w powiatach: lubelskim – 68, bialskim – 42, zamojskim – 51, puławskim – 51 i ryckim - 40.

Na terenie Lubelszczyzny łącznie znajduje się 253 świetlic i klubów dla seniorów. Na podstawie danych z poprzednich lat wynika, że placówek tego typu systematycznie przybywa. Prognoza na rok kolejny przewiduje dalszy wzrost liczby ww. placówek do 273. Najwięcej placówek wykazały powiaty lubelski (18), lubartowski (22), bialski (21) i zamojski (20). Natomiast w powiecie parczewskim żadna z gmin nie wykazała placówek wsparcia dla seniorów.

Z danych z oceny wynika, że liczba hospicjów zwiększyła się o 1 w stosunku do roku ubiegłego i wyniosła 11. Hospicja znajdują się w miastach: Biała Podlaska, Biłgoraj, Chełm, Krasnystaw, Lubartów, Lublin (2 hospicja), Puławy, Włodawa, Dęblin oraz w gminie Łabunie w powiecie zamojskim.

W województwie lubelskim w roku oceny znajdowały się 4 ośrodki dla cudzoziemców, którzy ubiegają się o status uchodźcy. Liczba tych ośrodków zmniejszyła się w stosunku do roku ubiegłego o 1 (m. Lublin). Ośrodki te zlokalizowane były w powiatach: radzyńskim (Bezwola), bialskim (Kolonia Horbów) oraz w Łukowie i mieście Biała Podlaska. Zgodnie z prognozą na rok 2018 liczba ośrodków dla cudzoziemców pozostanie na tym samym poziomie co w roku 2017.

2. Dane o osobach korzystających z pomocy i wsparcia

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej gmina oraz powiat realizują działania mające na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Podejmują one działania zmierzające do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Zadania realizowane przez ośrodek pomocy społecznej oraz powiatowe centrum pomocy rodzinie wspierają osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka, zmierzając do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Przydzielając rodzaj, formę i wielkość świadczenia jednostka bierze pod uwagę z jednej strony potrzeby osób i rodzin, ich możliwości oraz zasoby, zaś z drugiej swoje cele i możliwości. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej są obowiązane do współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Osoby i rodziny, którym udzielono pomocy i wsparcia – w tej grupie ujęte zostały osoby i rodziny, które w danym okresie sprawozdawczym uzyskały pomoc i wsparcie bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń i źródło finansowania – z uwzględnieniem zarówno pomocy, która udzielana była w formie decyzji administracyjnej, bez decyzji oraz pomocy bez konieczności przeprowadzania wywiadu środowiskowego. W grupie tej uwzględnione są także osoby i rodziny objęte wyłącznie pracą socjalną, wsparciem jednostki organizacyjnej pomocy społecznej w postaci skierowań do zajęć w centrach i klubach integracji społecznej, skierowań do prac społecznie użytecznych itp. Ponadto są to osoby umieszczone w domach pomocy społecznej, w przypadku gdy starosta jest organem wydającym decyzję, osoby niepełnosprawne korzystające ze świadczeń, dzieci przebywające w pieczy zastępczej, usamodzielniani wychowankowie, osoby korzystające ze wsparcia ośrodka interwencji kryzysowej.

W przypadkach, w których nie wszystkie te osoby były ujęte w bazie informacyjnej Pomost, jednostki dokonywały ich korekty uzupełniając dane informacjami z własnych źródeł.

Zgodnie z danymi przekazanymi przez ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie w roku 2017 jednostki udzieliły pomocy i wsparcia ogółem 155 128 osobom i rodzinom, tj. o ponad 14 tysiącom mniej niż w roku poprzednim. Prognoza na rok następny wskazuje na dalszy niewielki spadek liczby korzystających z pomocy (o 136 osób).

Pomoc w formie świadczeń przyznana została w roku oceny 88 269 osobom z 57 407 rodzin (łącznie gminy i powiaty). Wskaźnik uwzględnia osoby, którym decyzją administracyjną
Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

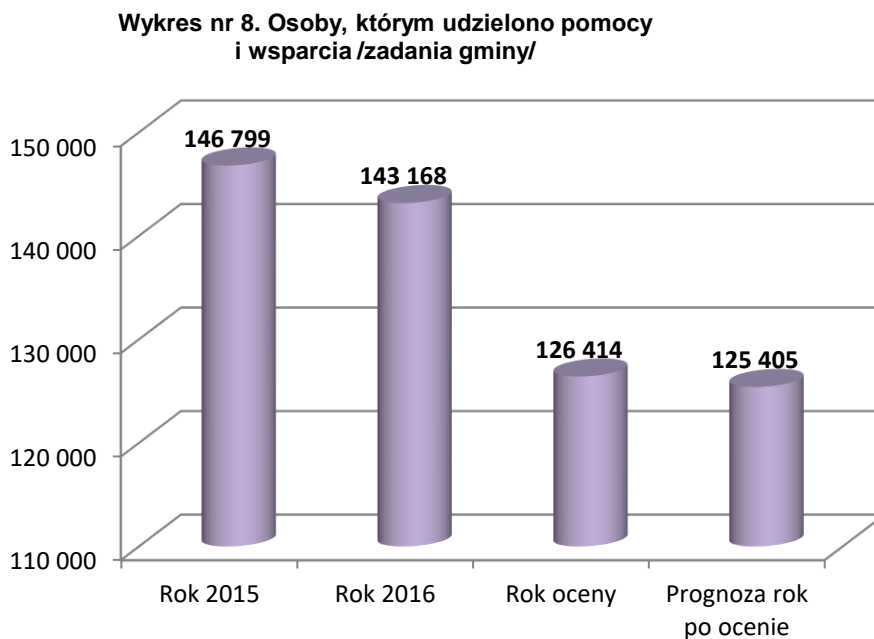
przyznano świadczenie wyłącznie na podstawie ustawy o pomocy społecznej. W skład tych rodzin wchodziło 148 487 osób, co stanowi niemal 7% mieszkańców województwa lubelskiego (w roku poprzedzającym rok oceny wskaźnik ten wynosił 8,2%).

2.1. Ocena zasobów pomocy społecznej w gminie

Działania realizowane przez ośrodki pomocy społecznej wspierają osoby i rodziny pozostające w trudnych sytuacjach życiowych w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienia im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka.

2.1.1. Osoby i rodziny, którym udzielono pomocy i wsparcia

Wsparciem ośrodków pomocy społecznej oraz 4 miejskich ośrodków pomocy rodzinie w województwie lubelskim w 2017 roku objęto 126 414 osób. W odniesieniu do roku 2016 liczba osób korzystających z pomocy i wsparcia spadła o 16 754 osoby. Prognozy na rok 2018 wskazują, że w porównaniu do roku oceny liczba osób objętych wsparciem ponownie zmaleje. Wykazane osoby uzyskały pomoc i wsparcie w ramach zdań własnych i zleconych (pomoc udzielana w formie decyzji administracyjnej, bez decyzji oraz pomoc, która jest udzielana bez konieczności przeprowadzania wywiadu środowiskowego).

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenie

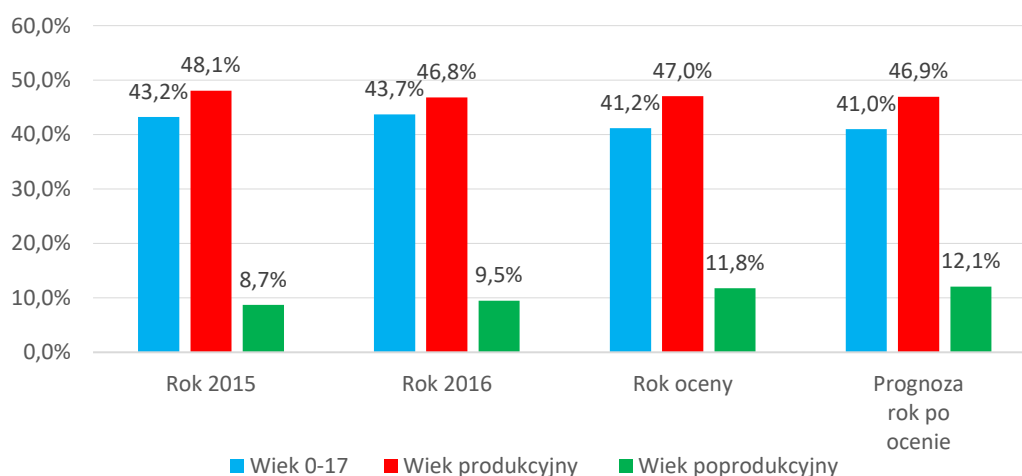
W 2017 roku pomoc w formie świadczeń bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń i źródło finansowania otrzymało 87 710 osób z 55 776 rodzin (liczących łącznie 144 748 osób). 53% osób, którym przyznano świadczenie, to kobiety. Ponad połowę osób (57,5%), którym przyznano świadczenie, stanowiły osoby długotrwale korzystające z pomocy (50 408). W porównaniu z rokiem 2016 liczba osób, którym przyznano świadczenie, zmalała o ponad 14 tysięcy, natomiast prognozy na rok 2018 wskazują, iż liczba osób, którym przyznane zostanie świadczenie, utrzyma się na zbliżonym poziomie (dalszy niewielki spadek).

W roku oceny świadczenia pieniężne przyznano 42 153 osobom z 39 666 rodzin (liczących 87 646 osób). W porównaniu z rokiem 2016 liczba osób, którym przyznano świadczenie pieniężne zmalała o 4 758 osób. Ośrodki pomocy społecznej prognozują, że w rok po ocenie liczba osób i rodzin pobierających świadczenia pieniężne nieznacznie spadnie.

Z pomocy w formie świadczeń niepieniężnych w roku oceny skorzystało 45 120 osób (z 27 173 rodzin liczących 94 436 osób). W odniesieniu do roku 2016 liczba osób zmalała o 10 278, w roku 2018 ośrodki pomocy społecznej prognozują niewielki wzrost tego wskaźnika.

Analiza przedziałów wiekowych osób korzystających ze świadczeń na przestrzeni ostatnich lat pokazuje stopniowy wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym:

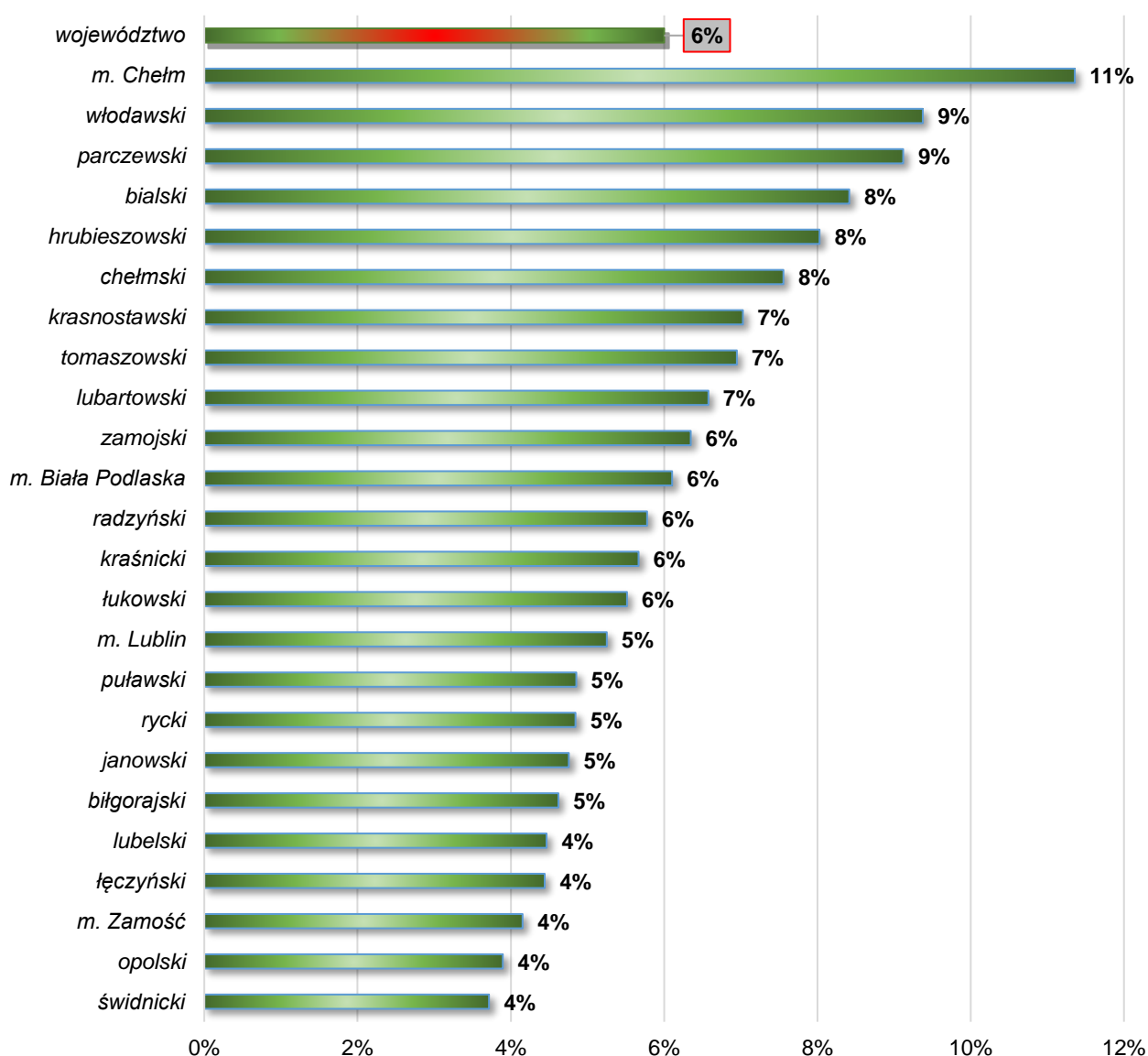
Wykres nr 9. Liczba osób korzystających ze świadczeń w poszczególnych przedziałach wiekowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

W roku 2017 ze wsparcia gmin skorzystało niemal 6% mieszkańców Lubelszczyzny (w roku poprzedzającym rok oceny – 7%). W ujęciu powiatowym w roku oceny wskaźnik ten najwyższy był w mieście Chełm oraz w powiatach włodawskim i parczewskim. Z kolei najmniejszy odsetek mieszkańców objętych wsparciem odnotowano w powiatach świdnickim, opolskim, łęczyńskim i lubelskim oraz w mieście Zamość. Do powiatów, w których odsetek korzystających ze wsparcia i pomocy jest niższy od wskaźnika wojewódzkiego należą również powiaty: biłgorajski, janowski, rycki, puławski oraz miasto Lublin. Przedstawia to poniższy wykres:

Wykres nr 10. Powiaty o najwyższym i najniższym wskaźniku korzystania z pomocy i wsparcia w 2017 r.*

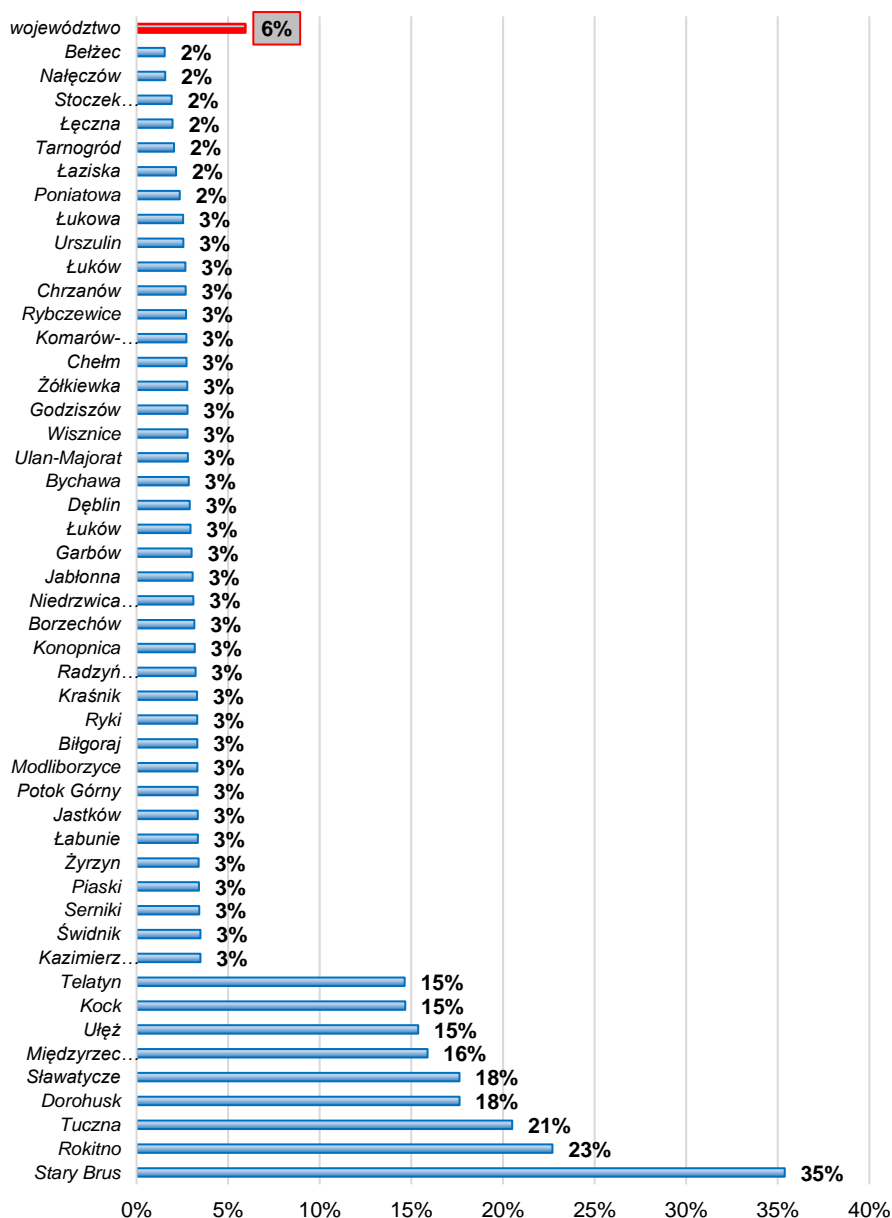
*Wskaźnik procentowy został zaokrąglony do pełnych wartości.

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

Wskaźnik korzystających z pomocy w poszczególnych gminach jest zróżnicowany, w 92 z nich (ponad 43%) przyjmuje wartości wyższe od wojewódzkiego (6%), przy czym najwyższy odsetek korzystających w 2017 roku - podobnie jak w latach poprzednich – odnotowano w gminie Stary Brus (powiat włodawski) – 35%. Najmniejszy odsetek mieszkańców korzystających z pomocy i wsparcia w roku oceny występował w gminach: Nałęczów, Łęczna, Stoczek Łukowski, Bełzec, Tarnogród, Łaziska, Poniatowa (2%).

Wykres nr 11. Gminy o najwyższym i najniższym wskaźniku korzystania z pomocy i wsparcia w 2017 r.*

*Wskaźnik procentowy został zaokrąglony do pełnych wartości

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

2.1.2. Powody udzielania pomocy i wsparcia

Podobnie jak w latach ubiegłych w roku 2017 głównymi powodami przyznania pomocy i wsparcia były ubóstwo i bezrobocie:

- ubóstwo – 33 951 rodzin liczących 85 780 osób,
- bezrobocie – 25 229 rodzin liczących 70 085 osób.

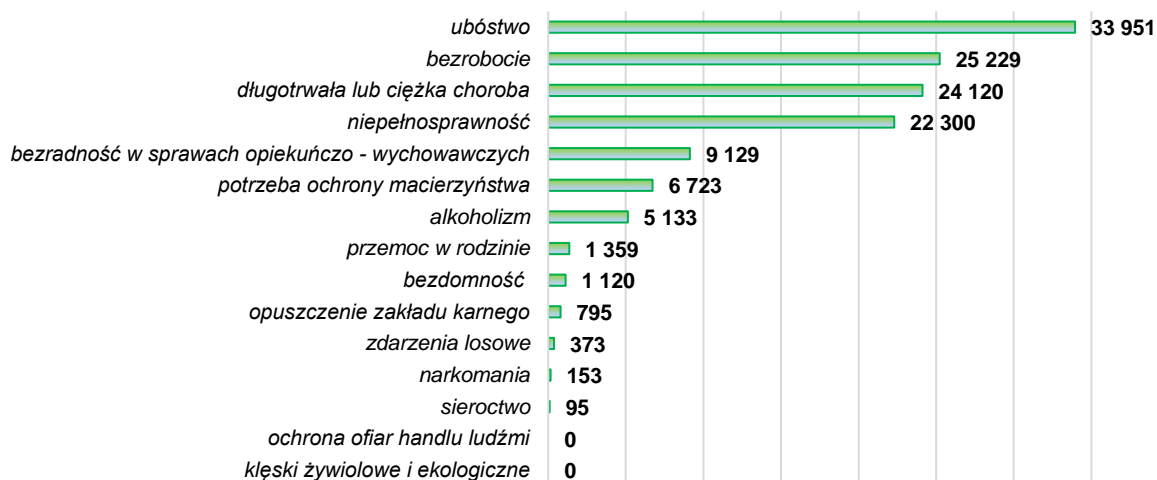
W porównaniu z rokiem 2016 odnotowano spadek liczby rodzin dotkniętych powyższymi problemami – liczba rodzin dotkniętych ubóstwem zmalała o 11,4% a bezrobociem o 14,8%. W roku 2018 ops-y prognozują dalszy niewielki spadek liczby rodzin z tymi problemami.

Kolejnymi przyczynami o największym wskaźniku korzystania z pomocy i wsparcia w roku oceny są:

- długotrwała choroba – 24 120 rodzin i 52 172 osoby w rodzinach,
- niepełnosprawność – 22 300 rodzin i 46 970 osób w rodzinach,
- bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych – 9 129 rodzin i 33 714 osób w rodzinach,
- potrzeba ochrony macierzyństwa – 6 723 rodziny, w tym wielodzietność: 4 558 rodzin,
- alkoholizm – 5 133 rodziny i 9 921 osób w rodzinach.

Bezdomność, przemoc w rodzinie, opuszczenie zakładu karnego, zdarzenia losowe, narkomania oraz sieroctwo są trudnymi sytuacjami życiowymi, z powodu których pomoc i wsparcie udzielane są najrzadziej (w roku oceny nie wystąpiły przypadki konieczności ochrony ofiar handlu ludźmi oraz nie korzystano z pomocy z uwagi na klęski żywiołowe i ekologiczne). Prezentuje to poniższy wykres:

Wykres nr 12. Powody korzystania z pomocy społecznej w 2017 r. - liczba rodzin

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

2.1.3. Usługi pomocy społecznej

Z uwagi na występujące problemy społeczne istnieje zapotrzebowanie na usługi pomocy społecznej m.in. usługi opiekuńcze, poradnictwo specjalistyczne, interwencję kryzysową, pracę socjalną oraz kontrakt socjalny.

Osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych. Pomoc ta jest przyznawana, gdy osoba jest pozbawiona pomocy innych osób, lub rodzina nie może tej pomocy zapewnić. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, natomiast specjalistyczne usługi opiekuńcze są dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności.

W roku 2017 z pomocy w formie usług opiekuńczych w ramach zadań własnych gminy skorzystały ogółem 5 122 osoby, w tym 354 ze specjalistycznych. W porównaniu z rokiem poprzednim liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych wzrosła o 277. Prognozy na 2018 rok wskazują na dalszy systematyczny wzrost liczby osób korzystających z usług opiekuńczych. Koszt świadczeń w roku oceny wyniósł łącznie 29 284 219 zł. W roku 2018 prognozuje się wzrost kosztów usług opiekuńczych (w tym specjalistycznych) do wysokości 31 528 191 zł.

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w miejscu ich zamieszkania. W roku 2017 z tej formy pomocy skorzystały 923 osoby. Koszt realizacji świadczeń wyniósł 7 943 102 zł. W prognozach na rok 2018 gminy wskazują na nieznaczne zwiększenie liczby osób korzystających z tego typu świadczeń (o 14 osób). Prognozowane jest jednocześnie zwiększenie kwoty świadczeń do wysokości 8 413 061 zł.

Pomoc w formie specjalistycznego poradnictwa, w szczególności prawnego, psychologicznego i rodzinnego jest udzielana osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. W ramach poradnictwa prawnego udziela się informacji dotyczących obowiązujących przepisów z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów. Poradnictwo psychologiczne jest realizowane w formie diagnozowania, profilaktyki i terapii. Poradnictwo rodzinne obejmuje natomiast problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną. W roku oceny poradnictwem specjalistycznym ośrodki pomocy

społecznej objęły 4 090 rodzin liczących 11 008 osób, tj. o 40 rodzin mniej niż w 2016 roku. Prognozy na 2018 r. wskazują na wzrost liczby rodzin korzystających z takiego wsparcia o 628.

Interwencja kryzysowa stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem prowadzonej interwencji jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb poradnictwa socjalnego lub prawnego. W razie konieczności rodzinie udziela się również schronienia na okres do 3 miesięcy. W roku oceny interwencją objęto 595 rodzin liczących 1 530 osób. W porównaniu z rokiem 2016 liczba rodzin spadła o 38. W roku 2018 ośrodki pomocy społecznej prognozują wzrost liczby rodzin korzystających z tego rodzaju wsparcia – o 60 rodzin.

Prowadzenie pracy socjalnej należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Praca socjalna jest prowadzona przez pracowników socjalnych. Działania podejmowane w jej ramach mają na celu poprawę funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym. Pracę socjalną prowadzi się:

- z osobami i rodzinami w celu rozwinięcia lub wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej;
- ze społecznością lokalną w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokojenia potrzeb członków społeczności.

Praca socjalna jest świadczona osobom i rodzinom bez względu na posiadany dochód. W roku 2017 z pomocy w formie pracy socjalnej skorzystało 51 051 rodzin liczących 126 238 osób. Prognozuje się, że w roku 2018 pracownicy socjalni tą formą pomocy obejmą 52 909 rodzin liczących 131 516 osób. Należy podkreślić, że udzielanie pracy socjalnej należy do jednych z najważniejszych zadań realizowanych przez pracowników socjalnych. Skuteczna praca socjalna powinna doprowadzić do aktywizacji i samodzielności klientów pomocy społecznej, a w konsekwencji wyjście z systemu pomocy. Jednym z podstawowych narzędzi pracy socjalnej jest kontrakt socjalny – czyli pisemna umowa zawarta z osobą ubiegającą się o pomoc. Kontrakt socjalny określa uprawnienia i zobowiązania stron, to jest pracownika socjalnego i klienta, w ramach wspólnie podejmowanych działań zmierzających do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej. W roku 2017 zawarto 2 999 kontraktów socjalnych (o 50 mniej niż w 2016 roku) z 3 668 osobami, z czego 371 kontraktów podpisano w ramach uczestnictwa w Klubie Integracji Społecznej (o 20 więcej niż w 2016 roku). Do roku 2013 liczba zawartych kontraktów socjalnych sukcesywnie rosła z uwagi na wykorzystywanie przez

pracowników socjalnych tego narzędzia przy realizacji projektów systemowych z EFS. W momencie zakończenia tej perspektywy finansowej (2007-2013) liczba kontraktów i liczba osób nimi objętych spadła, jednak prognoza na 2018 rok przewiduje wzrost liczby kontraktów oraz liczby osób nimi objętych. Zaznaczyć należy, że w 2017 roku 83 OPS-y z terenu województwa lubelskiego nie realizowały kontraktów socjalnych (ponad 35%).

W roku oceny 16 OPS-ów realizowało 38 projektów socjalnych. Liczba objętych nimi osób wyniosła 2 459.

2.1.4. Świadczenie pieniężne i niepieniężne z pomocy społecznej

Rodzinom wymagającym wsparcia OPS-y udzielają pomocy w ramach zadań własnych i zleconych gminie, w formie świadczeń pieniężnych i niepieniężnych. Zgodnie za art. 36 ustawy o pomocy społecznej do świadczeń pieniężnych zaliczamy:

- zasiłek stały,
- zasiłek okresowy,
- zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy,
- zasiłek i pożyczkę na ekonomiczne usamodzielnienie,
- pomoc na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki,
- świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy,
- wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd.

Z kolei do świadczeń niepieniężnych zaliczamy między innymi następujące formy pomocy:

- praca socjalna,
- zasiłki celowe w formie biletu kredytowanego,
- pomoc rzeczowa, w tym na ekonomiczne usamodzielnienie,
- sprawienie pogrzebu,
- poradnictwo specjalistyczne,
- interwencja kryzysowa,
- schronienie,
- posiłek,
- ubranie,

- usługi opiekuńcze,
- specjalistyczne usługi opiekuńcze,
- pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych (w tym w mieszkaniu chronionym).

Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej realizowane przez ośrodki pomocy społecznej.

Świadczenia pieniężne w 2017 roku przyznano 42 153 osobom. Najwięcej osób skorzystało z zasiłku celowego – 30 221 (o 2 659 mniej niż w 2016 r.), w tym 20 184 osobom przyznano zasiłek w ramach Programu Wieloletniego „Pomoc Państwa w Zakresie Dożywiania”. Zasiłek okresowy otrzymało 20 141 osób (o 3 630 mniej niż w 2016 roku), zasiłek stały wypłacono 10 421 osobom (o 124 więcej niż w 2016 r.), w tym 8 412 osobom samotnie gospodarującym. Z przedstawionych prognoz wynika, że w 2018 roku liczba świadczeniobiorców zasiłku stałego, okresowego i celowego nieznacznie wzrośnie.

Biorąc pod uwagę wysokość środków przeznaczonych przez gminy na poszczególne rodzaje świadczeń pieniężnych najwięcej środków wydatkowanych zostało na zasiłki stałe – ponad 44%. W roku 2018 prognozowany jest wzrost kosztów realizacji świadczeń pieniężnych.

Tabela nr 13. Środki finansowe przeznaczone przez gminy na świadczenia pieniężne z pomocy społecznej w roku oceny

Rodzaj świadczenia	Liczba osób	Kwota świadczenia w zł	% udział
Zasiłek stały	10 421	52 409 478	44,85 %
Zasiłek okresowy	20 141	39 348 942	33,67 %
Zasiłek celowy ogółem	30 221	25 098 814	21,48 %
Zasiłek celowy przyznany niezależnie od dochodu – art. 39 a ust. 1 i 2	0	0	0 %

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Dominującym powodem przyznania zasiłku okresowego w roku oceny było bezrobocie – 15 287 osób (75,5% wszystkich świadczeniobiorców zasiłku okresowego w roku 2017 stanowiły osoby bezrobotne).

Świadczenia niepieniężne z pomocy społecznej realizowane przez ośrodki pomocy społecznej.

Jedną z ważniejszych form wsparcia w ramach świadczeń niepieniężnych jest pomoc w formie posiłku. W roku 2017 z posiłku skorzystało ogółem 39 067 osób. W porównaniu z rokiem 2016 liczba osób objętych tego typu wsparciem spadła o 10 966 osób, tj. o prawie 22%. Ośrodki pomocy społecznej prognozują, że w 2018 z posiłku skorzystają 41 132 osoby, czyli w odniesieniu do roku oceny liczba osób zwiększy się o 2 065 osób. W roku 2017 na pomoc w formie posiłków wydatkowano ogółem 19 586 131 zł, natomiast prognozowany koszt w 2018 r. wynosi 20 552 211 zł.

Wśród osób korzystających z posiłku dominującą grupę stanowią dzieci – w roku oceny z tej formy pomocy skorzystało 36 529 dzieci, tj. o 10 355 mniej niż w roku 2016. Z prognoz na 2018 rok wynika jednak, że liczba dzieci korzystających z posiłku wzrośnie o 1 929. Koszt posiłków dla dzieci w 2017 wyniósł 16 512 343 zł, natomiast na rok 2018 r. prognozowany koszt posiłków w odniesieniu do roku oceny zwiększy się do wysokości 17 314 945 zł.

Wsparcie w formie posiłków dla klientów ośrodków pomocy społecznej jest przyznawane przede wszystkim w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. Ponad 97% środków przeznaczonych przez gminy na posiłek pochodzi z tego programu.

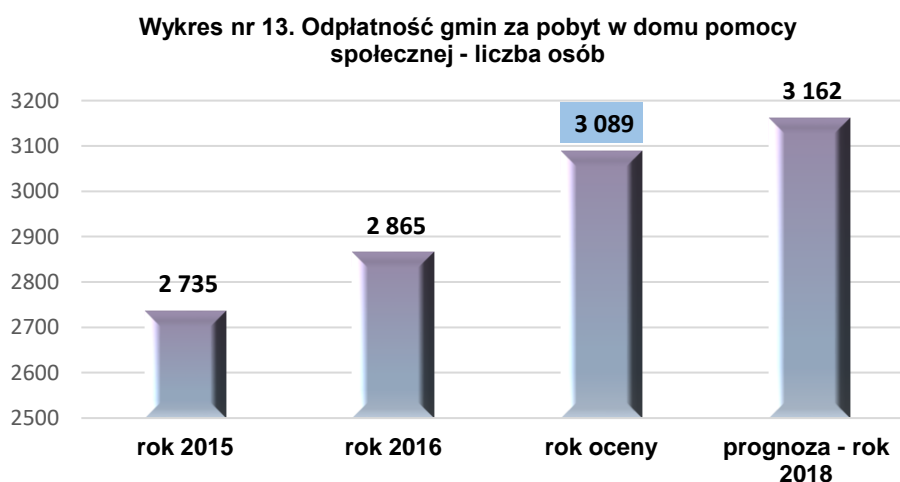
Kolejnymi formami wsparcia w ramach świadczeń niepieniężnych jest udzielenie schronienia i pomoc w formie przyznania niezbędnego ubrania, jeżeli osoby lub rodziny są tego pozbawione. Udzielenie schronienia polega na przyznaniu tymczasowego miejsca noclegowego w noclegowniach, schroniskach, domach dla bezdomnych i innych miejscach do tego przeznaczonych. Z kolei przyznanie niezbędnego ubrania polega na dostarczeniu osobie potrzebującej bielizny, odzieży i obuwia odpowiednich do jej indywidualnych właściwości oraz pory roku.

W roku 2017 schronienia udzielono 457 osobom, koszt pomocy wyniósł 1 796 204 zł. W porównaniu z rokiem 2016 spadła liczba osób, którym udzielono tego typu pomocy, i jednocześnie obniżył się koszt udzielonej pomocy (498 osób i 2 036 394 zł w 2016 r.). Prognozy na rok 2018 wskazują na wzrost liczby osób wymagających udzielenia schronienia (o 27 osób), natomiast koszt udzielenia schronienia wzrośnie o 203 050 zł.

W przypadku pomocy w formie przyznania niezbędnego ubrania w roku 2017 ośrodki pomocy społecznej udzieliły tego rodzaju wsparcia 5 osobom, koszt pomocy wyniósł 1 038 zł. Prognozy na rok 2018 wskazują, że liczba osób wzrośnie do 14, zaś koszt do 8 500 zł. W stosunku do 2016 roku nastąpił spadek liczby osób korzystających – o 8 osób.

Inną formą pomocy w ramach świadczeń niepieniężnych jest sprawienie pogrzebu – w roku oceny w gminach sprawiono pogrzeb dla 215 osób, koszt tych świadczeń wyniósł 578 552 zł, natomiast w roku 2016 liczba osób, którym sprawiono pogrzeb wyniosła 160 zaś koszt – 434 047 zł.

Do świadczeń niepieniężnych należy również kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu. Jest to zadanie własne gminy o charakterze obowiązkowym. W roku 2017 gminy opłaciły pobyt w domach pomocy społecznej 3 089 osobom, koszt pobytu wyniósł 66 532 862 zł. W roku 2016 gminy dofinansowały pobyt 2 865 osób, ponosząc koszty w wysokości 62 389 557 zł. Prognozuje się, że w roku 2018 w domach pomocy społecznej będzie przebywać 3 162 mieszkańców, za pobyt których płacić będą gminy – planowany koszt odpłatności wyniesie 71 456 519 zł. Dane z ostatnich kilku lat wskazują, że sukcesywnie rośnie liczba osób przebywających w domach pomocy społecznej, a w związku z tym rośnie koszt odpłatności za pobyt w tych domach ponoszony przez gminy. Z pewnością wiąże się to z procesem starzenia się społeczeństwa Polski i Lubelszczyzny, jak również jest to wynik niewystarczającego rozwoju i dostępności usług środowiskowych skierowanych do tej grupy osób – z roku na rok coraz więcej mieszkańców regionu wymaga wsparcia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

2.1.5. Indywidualne programy pomocy

Ważną formą pomocy skierowaną do osób bezdomnych jest indywidualny program wychodzenia z bezdomności. Program ten polega na wspieraniu osoby bezdomnej w rozwiązywaniu jej problemów życiowych, w szczególności rodzinnych i mieszkaniowych

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

oraz pomocy w uzyskaniu zatrudnienia. W roku 2017 indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności objęto 19 osób bezdomnych. W porównaniu z rokiem 2016 odnotowano spadek liczby osób bezdomnych objętych programem (o 3 osoby). Prognozy na rok 2018 wskazują, że programem objętych zostanie 26 osób, czyli o 7 osób więcej niż w roku oceny. Przedstawione informacje wskazują, że jest to stosunkowo mało powszechna forma pomocy – w 2017 indywidualne programy wychodzenia z bezdomności stosowano jedynie w 5 gminach. Są to miasta: Chełm, Lublin, Puławy, Zamość oraz gmina Adamów w powiecie zamojskim. Prognozy wskazują, że w roku 2018 ta forma wsparcia będzie stosowana w 8 gminach, poza ww. będą to: miasto Biała Podlaska oraz gminy Łuków i Wąwolnica.

Kolejną formą pomocy jest Indywidualny program zatrudnienia socjalnego. Stanowi on zawartą indywidualną umowę z osobą, o której mowa w przepisach zatrudnienia socjalnego, skierowaną do zajęć w centrum integracji społecznej, które utworzono w trybie i zgodnie z zasadami określonymi w ustawie z dn. 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym.

Kierownik centrum integracji społecznej przyjmuje osobę skierowaną do Centrum po podpisaniu z nią indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego, w uzgodnieniu z kierownikiem ośrodka pomocy społecznej właściwego dla miejsca zamieszkania lub pobytu tej osoby. Pracownik socjalny CIS opracowuje Program, który powinien określać w szczególności:

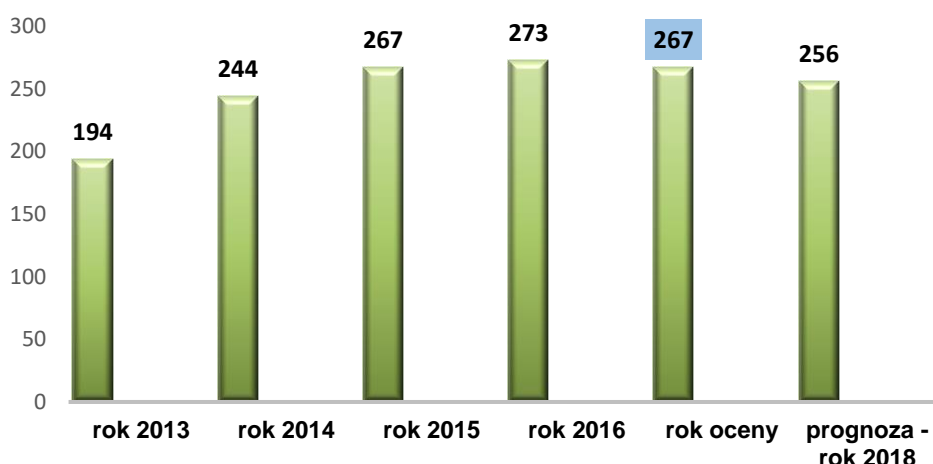
- 1) zakres i formy reintegracji zawodowej i społecznej;
- 2) osoby odpowiedzialne za realizację programu.

W roku oceny indywidualny program zatrudnienia socjalnego skierowany był do 493 osób. W roku 2016 objęto nim 476 osób, natomiast w roku 2018 planuje się objąć nim 835 osób.

W ramach wspierania rodziny (zgodnie z przepisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej) w 2017 roku liczba rodzin objęta pracą asystenta rodziny wynosiła 2 585 i w stosunku do roku 2016 spadła o 28 rodzin. Na rok 2018 jednostki prognozują wzrost liczby tych rodzin – o 64.

W roku oceny liczba asystentów rodziny wyniosła 267. Liczba asystentów zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej w roku 2017 spadła do poziomu z 2015 roku, prognoza przewiduje dalszy spadek liczby asystentów o 11 osób. Sytuację tą przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 14. Liczba asystentów rodziny

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych mogą zostać objęte pomocą rodziny wspierającej. Rodzina wspierająca, przy współpracy asystenta rodziny, pomaga w:

- 1) opiece i wychowaniu dziecka;
- 2) prowadzeniu gospodarstwa domowego;
- 3) kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych.

Pełnienie funkcji rodziny wspierającej może być powierzone osobom z bezpośredniego otoczenia dziecka, które nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo. Rodzinę wspierającą ustanawia wójt właściwy ze względu na miejsce zamieszkania rodziny wspieranej po uzyskaniu pozytywnej opinii kierownika ośrodka pomocy społecznej wydanej na podstawie przeprowadzonego rodzinnego wywiadu środowiskowego. Z taką rodziną wójt – właściwy ze względu na miejsce zamieszkania rodziny wspieranej zawiera umowę, która określa zasady zwrotu kosztów związanych z udzielaniem pomocy. Jest to jeszcze dość mało powszechna forma pomocy. W roku oceny w województwie lubelskim funkcjonowało jedynie 11 rodzin wspierających. W roku 2016 funkcjonowało 13 rodzin, natomiast na rok 2018 OPS-y prognozują podpisanie umów z 28 rodzinami wspierającymi.

Zgodnie z art. 191 ust. 9 i 10 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w przypadku umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej ponosi odpowiednio wydatki w wysokości:

- 1) 10% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej;

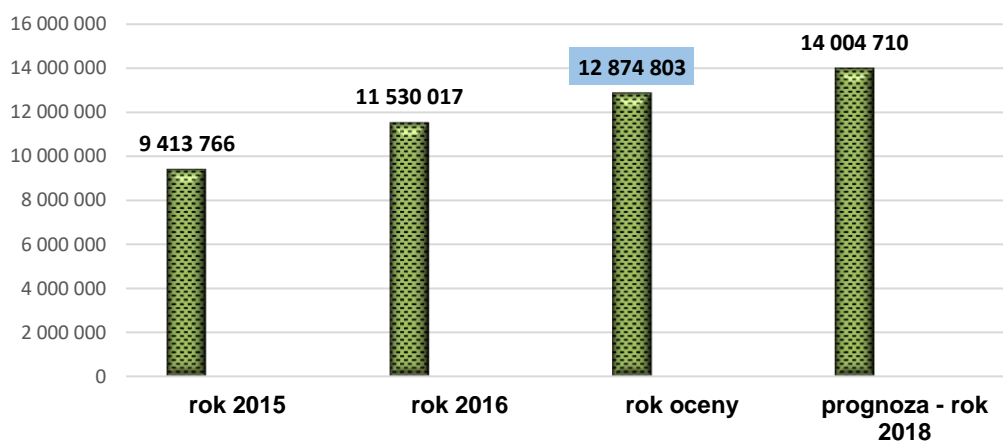
- 2) 30% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej;
- 3) 50% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

W przypadku umieszczenia dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej albo interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej ponosi odpowiednio wydatki w wysokości:

- 1) 10% w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
 - 2) 30% w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
 - 3) 50% w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej
- średnich miesięcznych wydatków przeznaczonych na utrzymanie dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej albo interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym.

W roku 2017 gminy z powyższego tytułu poniosły koszty w wysokości 12 874 803 zł, tj. o ponad 1 344 787 zł więcej niż w 2016 roku. Prognozy na 2018 rok wskazują na dalszy wzrost tych kosztów o ponad 1 milion zł.

Wykres nr 15. Odpłatność gmin za pobyt dziecka w pieczy zastępczej /w złotych/

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

2.1.6. Inne rodzaje pomocy i wsparcia

Świadczeniami rodzinnymi zgodnie z art. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych są:

- 1) zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego;
- 2) świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, specjalny zasiłek opiekuńczy oraz świadczenie pielęgnacyjne;
- 3) zapomoga wypłacana przez gminy, na podstawie art. 22a;
- 3a) świadczenia wypłacane przez gminy na podstawie art. 22b;
- 4) jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka;
- 5) świadczenie rodzicielskie.

W roku 2017 z pomocy w formie zasiłków rodzinnych i dodatków do zasiłków rodzinnych skorzystało ogółem 85 668 rodzin. Łączny koszt wypłaconych świadczeń wyniósł 317 151 072 zł. W porównaniu z rokiem 2016 liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne wzrosła o 14 rodzin, natomiast koszt świadczeń zmniejszył się o 1 948 928 zł. W odniesieniu do roku oceny w 2018 r. prognozowany jest wzrost liczby rodzin korzystających z powyższych form pomocy.

W roku 2017 wypłacono 10 178 jednorazowych dodatków z tytułu urodzenia się dziecka, w roku poprzednim liczba świadczeń była niższa o 309. Z kolei prognozy na rok 2018 wskazują wzrost liczby wypłaconych świadczeń do 27 537.

W roku 2017 wypłacono 17 128 świadczeń w formie jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka. W roku 2016 liczba tych świadczeń była niższa - wypłacono 16 911 świadczeń. Prognozuje się, że w 2018 roku liczba tych świadczeń będzie wynosić 50 027. Wysokość 1 świadczenia wynosi 1 000 zł.

W ramach świadczeń opiekuńczych przyznawane są:

- świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej przysługujące m.in. matce albo ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka, jeżeli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz

konieczności stałego współdziałania na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji;

- zasiłek pielęgnacyjny, w tym: zasiłek pielęgnacyjny dla niepełnosprawnego dziecka, zasiłek pielęgnacyjny dla osoby niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności, zasiłek pielęgnacyjny dla osoby niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, która powstała przed ukończeniem 21 roku życia oraz zasiłek pielęgnacyjny dla osoby, która ukończyła 75 lat;
- specjalny zasiłek opiekuńczy przysługujący osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, a także małżonkom, jeżeli nie podejmują zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania stałej opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współdziałania na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Kolejną formą wsparcia jest zasiłek dla opiekuna (zgodnie z ustawą z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów) przysługujący osobom, które utraciły prawo do świadczenia pielęgnacyjnego z dniem 1 lipca 2013 r. w związku z wygaśnięciem z mocy prawa decyzji przyznającej prawo do świadczenia pielęgnacyjnego. Zasiłek dla opiekuna przysługuje osobie, jeżeli decyzja o przyznaniu jej prawa do świadczenia pielęgnacyjnego wygasła z mocy prawa na podstawie art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw z dniem 1 lipca 2013 r. Zasiłek dla opiekuna przysługuje za okresy od dnia 1 lipca 2013 r. do dnia poprzedzającego dzień wejścia w życie ustawy, w których osoba spełniała warunki do otrzymania świadczenia pielęgnacyjnego oraz od dnia wejścia w życie ustawy, jeżeli osoba spełnia warunki do otrzymania świadczenia pielęgnacyjnego określone w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych w brzmieniu obowiązującym w dniu 31 grudnia 2012 r.

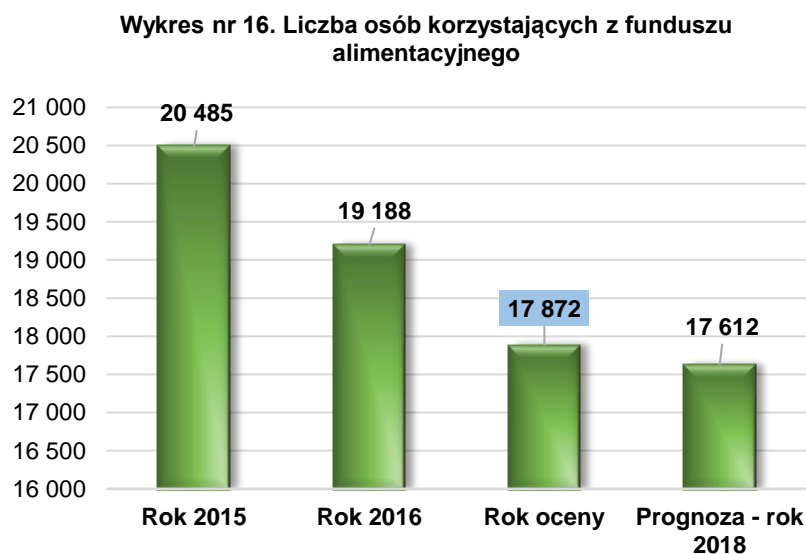
Tabela nr 14. Liczba świadczeń oraz środki finansowe (w złotych) przeznaczone na świadczenia opiekuńcze w województwie lubelskim w latach 2015 – 2018 wypłacane na podstawie Ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych

	Rok 2015	Rok 2016	Rok oceny	prognoza – rok 2018
ŚWIADCZENIE PIELEGNACYJNE				
Liczba świadczeń	76 631	78 803	82 120	83 575
Kwota świadczeń w złotych	91 714 455	102 285 637	115 176 414	125 541 884
ZASIŁEK PIELEGNACYJNY				
Liczba świadczeń	555 020	548 697	544 227	544 754
Kwota świadczeń w złotych	85 553 113	84 581 488	83 858 581	199 368 130
W tym:				
ZASIŁEK PIELEGNACYJNY DLA NIEPEŁNOSPRAWNEGO DZIECKA				
Liczba świadczeń	141 895	138 803	137 199	137 684
Kwota świadczeń w złotych	21 832 488	21 361 554	21 095 028	21 175 176
ZASIŁEK PIELEGNACYJNY DLA OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNEJ W WIEKU POWYŻEJ 16 ROKU ŻYCIA O ZNA CZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI				
Liczba świadczeń	213 230	209 034	206 449	206 350
Kwota świadczeń w złotych	32 975 524	32 320 944	31 930 580	147 333 421
ZASIŁEK PIELEGNACYJNY DLA OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNEJ W WIEKU POWYŻEJ 16 ROKU ŻYCIA O UMIARKOWANYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, KTÓRA POWSTAŁA PRZED UKOŃCZENIEM 21 ROKU ŻYCIA				
Liczba świadczeń	191 914	193 328	193 473	193 588
Kwota świadczeń w złotych	29 514 981	29 720 556	29 740 293	29 755 154
ZASIŁEK PIELEGNACYJNY DLA OSOBY, KTÓRA UKOŃCZYŁA 75 LAT				
Liczba świadczeń	7 981	7 532	7 106	7 132
Kwota świadczeń w złotych	1 230 120	1 178 434	1 092 680	1 104 379
SPECJALNY ZASIŁEK OPIEKUŃCZY				
Liczba świadczeń	26 372	38 215	42 715	43 039
Kwota świadczeń w złotych	13 535 490	19 701 531	22 062 225	22 329 923

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Świadczenie z funduszu alimentacyjnego w roku 2017 przyznano 17 872 osobom (o 1 316 mniej niż w 2016 roku), na łączną kwotę 87 578 047 zł (w 2016 r. było to 97 535 663 zł). W roku 2018 prognozowane jest zmniejszenie się liczby osób korzystających ze świadczeń

w ramach funduszu alimentacyjnego o 268. Poniższy wykres przedstawia wahania w zakresie liczby osób korzystających z tych świadczeń w latach 2015 - 2018:

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Dodatki mieszkaniowe wypłacone przez gminy w 2017 r. przyznane zostały 25 602 gospodarstwom domowym na łączną kwotę 27 532 341 zł. W porównaniu z rokiem 2016 liczba osób korzystających z tej formy pomocy zmalała o 2 987, tak samo jak kwota świadczeń o 3 604 751 zł. W roku 2018 prognozowany jest dalszy spadek liczby gospodarstw domowych pobierających dodatki mieszkaniowe (do 25 183 gospodarstw) i kwoty wypłaconych świadczeń (do 27 535 320 zł).

Zgodnie z ustawą z dnia 10 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 2017 r. poz. 220) Prawo energetyczne od 1 stycznia 2014 r. tzw. odbiorcy wrażliwemu przysługuje prawo do dodatku energetycznego. Zgodnie z ustawą, odbiorcą wrażliwym energii elektrycznej jest osoba, której przyznano dodatek mieszkaniowy, która jest stroną umowy kompleksowej lub umowy sprzedaży energii elektrycznej zawartej z przedsiębiorstwem energetycznym i zamieszkuje w miejscu dostarczania energii elektrycznej. W 2017 roku świadczenie tego typu przyznano 31 788 gospodarstwom domowym na kwotę 873 766 zł. Gminy przewidują, że w roku 2018 liczba gospodarstw korzystających z tego wsparcia nieznacznie spadnie (do 30 709).

Ponadto gminy województwa lubelskiego udzielają następujących form pomocy:

- 1) Opłacenie składki ubezpieczenia zdrowotnego – w roku 2017 opłacono składki dla 17 439 osób na kwotę 10 772 820 zł (rok 2016 – 18 527 osób, koszt 13 565 903 zł; prognoza na rok 2018 – 17 527 osób, koszt 11 702 180 zł);

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

- 2) Opłacenie składki ubezpieczenia społecznego – w roku 2017 opłacono składki dla 13 147 osób na kwotę 31 141 774 zł (rok 2016 – 15 785 osób, koszt 32 682 395 zł; prognoza na rok 2018 – 13 707 osób, koszt 30 549 124 zł);
- 3) Świadczenie integracyjne (Centrum Integracji Społecznej) – w roku 2017 do zajęć w CIS skierowano 432 osoby, którym wypłacono świadczenie integracyjne na łączną kwotę 2 660 488 zł (rok 2016 – 419 osób, koszt 2 544 933 zł; prognoza na rok 2018 – 436 osób, koszt 3 153 532 zł);
- 4) Świadczenia pieniężne z prac społecznie użytecznych – w roku 2017 wypłacono tego rodzaju świadczenia 1 102 osobom, koszt świadczeń wyniósł 1 496 386 zł (rok 2016 – 1 277 osób, koszt 1 780 260 zł; prognoza na rok 2018 – 860 osób, koszt 1 478 487 zł).
- 5) Stypendia socjalne dla uczniów i zasiłki szkolne – w roku 2017 z tych form wsparcia skorzystało ogółem 41 909 uczniów. Koszt wypłaconych świadczeń wyniósł 26 220 583 zł (rok 2016 – 47 453 uczniów, koszt 30 723 627 zł; prognoza na rok 2018 – 41 592 uczniów, koszt 38 877 426 zł).

2.2. Ocena zasobów pomocy społecznej w powiecie

Powiatowe centra pomocy rodzinie są jednostkami organizacyjnymi powiatów, realizującymi zadania z zakresu pomocy społecznej, pieczy zastępczej i wspierania rodziny oraz rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Na szczeblu powiatu pomoc społeczna kierowana jest wprost do osób najbardziej potrzebujących, tj. do dzieci pozostających bez opieki rodziców, rodzin zastępczych, wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych, rodzin w kryzysie oraz osób niepełnosprawnych.

2.2.1. Indywidualne programy pomocy

Indywidualny program zatrudnienia socjalnego – oznacza zawartą indywidualną umowę z osobą, o której mowa w przepisach zatrudnienia socjalnego, skierowaną do zajęć w centrum integracji społecznej, które utworzone zostało w trybie i zgodnie z zasadami określonymi w ustawie z dn. 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1828 z późn. zm.). Na terenie województwa lubelskiego, w ramach zadań powiatu, program taki realizowały 234 osoby, tj. o 3 mniej niż w roku 2016. Liczba ta dotyczy osób, z którymi w danym roku sprawozdawczym zostały zawarte takie umowy, a także osób które w danym roku kontynuują taki program. Indywidualny program zatrudnienia socjalnego

realizowany był - podobnie jak w roku poprzednim - tylko na terenie trzech miast na prawach powiatu – w Lublinie, Chełmie oraz Białej Podlaskiej.

Program oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie obejmuje działania psychologiczne, edukacyjne i socjalizacyjne ukierunkowane na taką zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc, która zmniejszy ryzyko dalszego stosowania przez nie przemocy oraz zwiększy ich zdolność do samokontroli agresywnych zachowań i do konstruktywnego współżycia w rodzinie. W 2017 roku programy realizowane były w 15 powiatowych centrach pomocy rodzinie, a objętych nimi zostało 200 sprawców przemocy (w 2016 r. 221 osób, w 2015 r. 232 osoby). Prognoza na 2018 rok przewiduje realizację programów przez 17 PCPR-ów oraz objęcie nimi 229 osób.

Indywidualny program integracji cudzoziemców w roku oceny realizowany był w czterech powiatach województwa lubelskiego: radzyńskim, łukowskim, mieście Biała Podlaska oraz mieście Lublinie. Objętych nim zostały 33 osoby, tj. o 11 więcej niż w roku 2016. Prognoza na 2018 rok przewiduje większą liczbę osób objętych tymi programami, tj. 40 osób.

2.2.2. Wspieranie rodziny i piecza zastępcza

Zapewnienie dzieciom opieki w rodzinach zastępczych jest zadaniem realizowanym przez powiatowe centra pomocy rodzinie. Od dnia 1 stycznia 2012 roku kwestie te regulują zapisy Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

1) rodzina zastępcza:

a) spokrewniona,

b) niezawodowa,

c) zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna;

2) rodzinny dom dziecka.

Rodzinę zastępczą lub rodzinny dom dziecka tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, u których umieszczono dziecko w celu sprawowania nad nim pieczy zastępczej. Rodzinę zastępczą spokrewnioną tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, będący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka. Natomiast rodzinę zastępczą zawodową lub rodzinę zastępczą niezawodową tworzą

małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim niebędący wstępniymi lub rodzeństwem dziecka.

Rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego przyjmuje dziecko:

- 1) na podstawie orzeczenia sądu;
- 2) w przypadku gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną;
- 3) na wniosek rodziców, dziecka lub innej osoby w przypadku, o którym mowa w art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Przepis ten dotyczy bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie. W tym przypadku pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

W rodzinie zastępczej zawodowej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego umieszcza się dziecko do czasu unormowania sytuacji dziecka, nie dłużej jednak niż na okres 4 miesięcy. W szczególnie uzasadnionych przypadkach okres ten może być przedłużony, za zgodą organizatora rodzinnej pieczy zastępczej do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego o powrót dziecka do rodziny, przysposobienie lub umieszczenie w rodzinnej pieczy zastępczej.

W rodzinie zastępczej zawodowej specjalistycznej umieszcza się w szczególności:

- 1) dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
- 2) dzieci na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich;
- 3) małoletnie matki z dziećmi.

W rodzinnym domu dziecka, w tym samym czasie, może przebywać łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej.

W roku oceny spadła liczba rodzin utworzonych w ramach rodzinnej pieczy zastępczej – o 29 rodzin w stosunku do roku poprzedniego. Należy jednak zauważyć, że wzrosła liczba rodzin zastępczych zawodowych. Liczba rodzin zastępczych specjalistycznych utrzymała się na tym samym poziomie tak samo jak rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego. Zwiększyła się natomiast liczba rodzinnych domów dziecka.

W 2017 roku w województwie lubelskim funkcjonowało ogółem 1 780 rodzin zastępczych różnego typu. Najwięcej było rodzin spokrewnionych z dzieckiem, które stanowiły 65% wszystkich rodzin. W rodzinach zastępczych umieszczonych było 2 607 dzieci ogółem, z tego

1 516 w rodzinach spokrewnionych. Ponadto w województwie lubelskim funkcjonuje 16 rodzinnych domów dziecka, w których przebywa 111 dzieci. Prognozuje się zwiększenie liczby rodzinnych domów dziecka w roku 2018 z jednoczesnym wzrostem do 125 liczby umieszczonych tam dzieci.

Rodziny zastępcze spokrewnione oraz niezawodowe funkcjonują na terenie wszystkich powiatów województwa, natomiast rodziny zastępcze zawodowe wykazało 21 powiatów. Na terenie województwa lubelskiego funkcjonują jedynie 4 rodziny zastępcze specjalistyczne: w powiecie chełmskim i puławskim oraz na terenie miast Biąła Podlaska i Zamość. W 10 powiatach: bialskim, hrubieszowskim, krańickim, lubelskim, łęczyńskim, puławskim, świdnickim oraz w trzech miastach na prawach powiatu: Białej Podlaskiej, Lublinie i Zamościu funkcjonuje 20 rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego.

Liczbę poszczególnych typów rodzin oraz dzieci w nich umieszczonych w latach 2015 – 2017 oraz prognozę na 2018 rok przedstawia tabela:

Tabela nr 15. Rodziny zastępcze na terenie województwa lubelskiego

	rok 2015	rok 2016	rok oceny	prognoza – rok 2018
RODZINY SPOKREWNIONE Z DZIECKIEM				
Liczba rodzin	1 217	1 169	1 157	1 189
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	1 612	1 561	1 516	1 555
RODZINY ZASTĘPCZE NIEZAWODOWE				
Liczba rodzin	511	525	501	513
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	679	693	669	684
RODZINY ZASTĘPCZE ZAWODOWE				
Liczba rodzin	84	91	103	102
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	283	282	311	326
w tym:				
RODZINY ZASTĘPCZE SPECJALISTYCZNE				
Liczba rodzin	6	4	4	4
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	12	7	7	7
RODZINY ZASTĘPCZE PEŁNIĄCE FUNKCJĘ POGOTOWIA RODZINNEGO				
Liczba rodzin	22	20	20	19

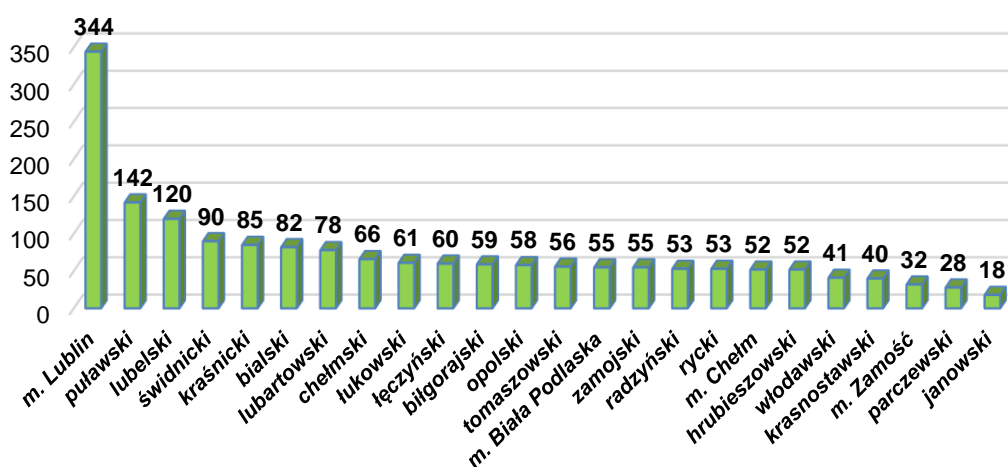
Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	84	76	86	89
RODZINNY DOM DZIECKA				
Liczba rodzin	14	13	16	17
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	88	86	111	125

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Liczbę rodzin zastępczych ogółem w poszczególnych powiatach województwa lubelskiego przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 17. Liczba rodzin zastępczych ogółem w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Plan pomocy dziecku zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej sporządzany jest przez koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej we współpracy z asystentem rodziny i odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka. Na terenie województwa lubelskiego w 2017 roku planem pomocy objętych zostało 2 171 dzieci, tj. o 353 więcej niż w roku poprzednim. Prognozy na 2018 rok przewidują, iż plan pomocy sporządzony zostanie dla 2 203 dzieci przebywających w rodzinach zastępczych.

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej organizator rodzinnej pieczy zastępczej ocenia:

- 1) sytuację dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej oraz w rodzinnym domu dziecka;
- 2) rodzinę zastępczą oraz prowadzącego rodzinny dom dziecka.

Celem oceny sytuacji dziecka w pieczy zastępczej lub rodzinnym domu dziecka jest:

- 1) ustalenie aktualnej sytuacji rodzinnej dziecka;
- 2) analiza stosowanych metod pracy z dzieckiem i rodziną;
- 3) modyfikowanie planu pomocy dziecku;
- 4) monitorowanie procedur adopcyjnych dzieci z uregulowaną sytuacją prawną umożliwiającą przysposobienie;
- 5) ocena stanu zdrowia dziecka i jego aktualnych potrzeb;
- 6) ocena zasadności dalszego pobytu dziecka w pieczy zastępczej;
- 7) informowanie sądu o potrzebie umieszczenia dziecka w placówce działającej na podstawie przepisów o systemie oświaty, działalności leczniczej lub pomocy społecznej.

Oceny sytuacji dziecka organizator rodzinnej pieczy zastępczej dokonuje w konsultacji w szczególności z:

- 1) rodziną zastępczą albo prowadzącym rodzinny dom dziecka;
- 2) pedagogiem;
- 3) psychologiem;
- 4) właściwym asystentem rodziny;
- 5) przedstawicielem ośrodka adopcyjnego;
- 6) koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej.

W 2017 roku ocena sytuacji dziecka w rodzinie zastępczej oraz rodzinnym domu dziecka sporządzona została dla 2 441 dzieci, w tym 2 343 z nich przebywało w rodzinach zastępczych. Ocen takich sporządzono 4 148. W roku 2018 jednostki planują dokonanie 4 467 ocen dla 2 532 dzieci.

Organizator rodzinnej pieczy zastępczej dokonuje również oceny rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka pod względem predyspozycji do pełnienia powierzonych im funkcji oraz jakości wykonywanej pracy. Oceny tej organizator dokonuje w konsultacji w szczególności z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej oraz asystentem rodziny pracującym z rodziną dziecka.

W 2017 roku dokonano oceny 1 565 rodzin zastępczych oraz 12 rodzinnych domów dziecka. W 2018 roku planowana jest ocena 1 626 rodzin zastępczych i 14 rodzinnych domów dziecka.

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jednym z zadań organizatora rodzinnej pieczy zastępczej jest kwalifikowanie osób kandydujących do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz wydawanie zaświadczeń kwalifikacyjnych zawierających potwierdzenie ukończenia szkolenia, opinię

o spełnianiu warunków i ocenę predyspozycji do sprawowania pieczy zastępczej. W 2017 roku jednostki wydały 218 opinii dotyczących kwalifikacji kandydatów na rodziny zastępcze i prowadzenie rodzinnych domów dziecka, tj. o 16 więcej niż w roku poprzednim.

W przypadku czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego rodzinny dom dziecka piecza zastępcza nad dzieckiem może zostać powierzona rodzinie pomocowej, w szczególności w okresie:

1) czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego rodzinny dom dziecka w związku z wypoczynkiem, udziałem w szkoleniach lub pobytem w szpitalu;

2) nieprzewidzianych trudności lub zdarzeń losowych w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka.

Rodziną pomocową może być:

1) rodzina zastępcza niezawodowa, rodzina zastępcza zawodowa lub prowadzący rodzinny dom dziecka;

2) małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim przeszkoleni do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub rodziny przysposabiającej.

W 2017 roku na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 12 rodzin pomocowych – o 1 więcej niż w roku 2016. Rodziny te funkcjonowały w powiatach: janowskim (2), lubelskim (1), łączyńskim (2), opolskim (1), ryckim (1), świdnickim (1), tomaszowskim (1) oraz w mieście Lublin (3). Prognoza na 2018 r. przewiduje wzrost do 20 liczby rodzin pomocowych.

Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka obejmuje się, na ich wniosek, opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. W stosunku do rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, nieobjętych opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, zadania koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej wykonuje organizator rodzinnej pieczy zastępczej.

Koordinatora rodzinnej pieczy zastępczej wyznacza organizator rodzinnej pieczy zastępczej, po zasięgnięciu opinii odpowiednio rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka. Do zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności:

1) udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej;

2) przygotowanie, we współpracy z odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka oraz asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną, planu pomocy dziecku;

3) pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;

4) zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;

5) zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;

6) udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej;

7) przedstawianie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

W roku oceny liczba koordynatorów w województwie lubelskim utrzymała się na tym samym poziomie co w roku ubiegłym czyli 69, prognozowane jest utrzymanie się jej na tym samym poziomie w roku 2018 – 69.

Indywidualny program usamodzielnienia – zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej - określa w szczególności:

1) zakres współdziałania osoby usamodzielnianej z opiekunem usamodzielnienia,

2) sposób uzyskania przez osobę usamodzielnianą wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych, pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych oraz w podjęciu przez osobę usamodzielnianą zatrudnienia.

W 2017 roku 1 529 osób, tj. o 135 osób mniej niż w 2016 roku, objętych zostało indywidualnym programem usamodzielnienia realizowanym zarówno na podstawie przepisów ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej.

Osobie opuszczającej, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną, zwanej "osobą usamodzielnianą", w przypadku gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu przyznaje się pomoc na:

- 1) kontynuowanie nauki,
- 2) usamodzielnienie,
- 3) zagospodarowanie.

Ponadto udziela się pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych i zatrudnienia.

W 2017 roku rodzinne formy pieczy zastępczej opuściło 796 pełnoletnich osób (o 50 mniej niż w 2016 roku), które uzyskały pomoc w kwocie 3 982 832 zł (w 2016 r. była to kwota 4 255 230 zł), z tego pomoc pieniężna na:

- 1) kontynuowanie nauki dla 681 osób wyniosła 2 984 205 zł;
- 2) usamodzielnienie dla 157 osób wyniosła 745 931 zł;
- 3) zagospodarowanie dla 108 osób wyniosła 249 835 zł.

W roku oceny odnotowano 342 osoby opuszczające placówki opiekuńczo – wychowawcze (o 33 mniej niż w 2016 roku). Prognozuje się, że w roku 2018 liczba tych osób wzrośnie do 351. Środki finansowe skierowane do opuszczających placówki wyniosły 1 679 706 zł (o 204 322 zł mniej niż w 2016 roku). Na rok 2018 przewidziany jest wzrost wydatków w tym zakresie do wysokości 2 080 628 zł.

W 2017 r. pomoc pieniężną przyznano na:

- 1) kontynuowanie nauki dla 284 osób – 1 186 067 zł;
- 2) usamodzielnienie dla 67 osób – 396 120 zł;
- 3) zagospodarowanie dla 49 osób – 97 489 zł.

Na podstawie ustawy o pomocy społecznej (art. 88 ust. 1) ww. wsparciem objęte zostają osoby pełnoletnie opuszczające: dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy.

W 2017 roku na terenie województwa lubelskiego takich osób było 78 (w roku poprzednim 108), z tego z pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki skorzystały 73 osoby, z pomocy pieniężnej na usamodzielnienie 13 osób, z pomocy pieniężnej na zagospodarowanie 10 osób.

Środki finansowe przeznaczone dla osób opuszczających dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii i młodzieżowy ośrodek wychowawczy w roku oceny wyniosły 369 946 zł. W 2016 roku była to kwota 505 930 zł, na rok 2018 przewiduje się jej wzrost do wysokości 526 410 zł.

W 2017 r. przeznaczono pomoc pieniężną na:

- 1) kontynuowanie nauki – 285 777 zł;
- 2) usamodzielnienie – 42 189 zł;
- 3) zagospodarowanie – 39 111 zł.

2.2.3. Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych do zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych realizowanych przez powiatowe centra pomocy rodzinie w ramach rehabilitacji społecznej należy, m.in.:

- Pomoc na likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się.

W ramach tego zadania w 2017 roku dofinansowanie uzyskało 1 039 osób na kwotę ogółem 3 062 029 zł. W roku 2016 było to odpowiednio 1 181 osób i 3 189 081 zł. Prognozy na 2018 rok przewidują wzrost liczby osób objętych dofinansowaniem do 1 162 oraz wysokości środków do wartości 3 388 825 zł.

- Dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych.

Z tego typu pomocy skorzystały 3 522 osoby, udzielone wsparcie wyniosło 3 330 323 zł. W roku 2016 było to odpowiednio 2 645 osób i 2 822 183 zł. Na 2018 rok PCPR-y prognozują wzrost liczby korzystających z dofinansowania w turnusach rehabilitacyjnych do 3 324 osób przy jednoczesnym wzroście nakładów na ten cel do wysokości 3 274 698 zł.

- Zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny.

W ramach tego zadania pomoc uzyskały 14 482 osoby na kwotę ogółem 10 574 215 zł. Prognozy na rok przyszły przewidują wzrost liczby korzystających z tej formy wsparcia do 14 800 osób.

- Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych.

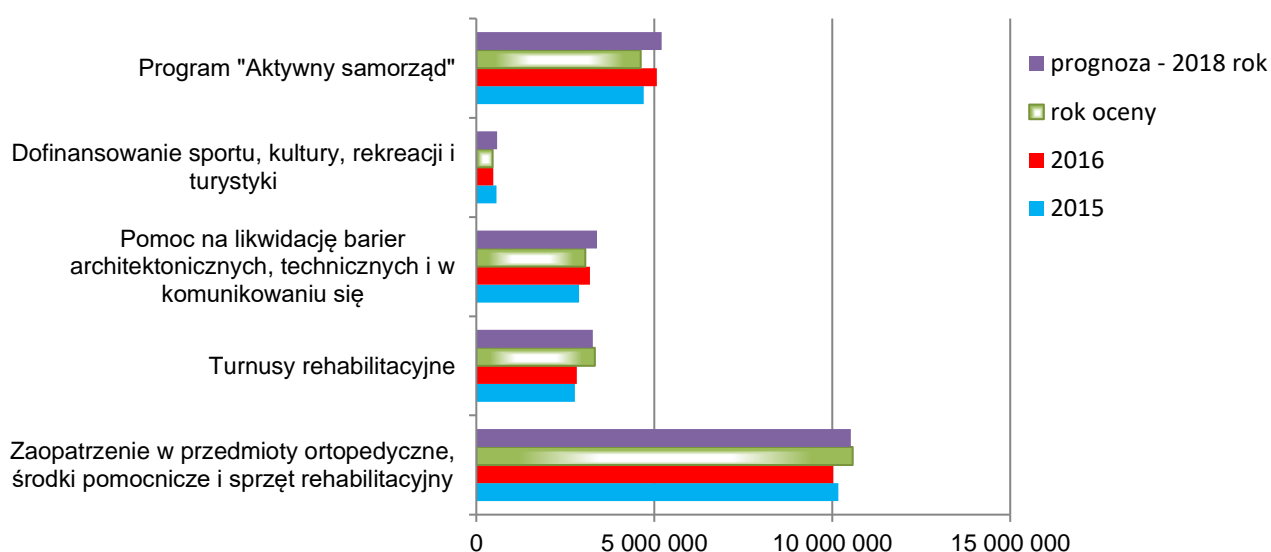
W 2017 roku dofinansowaniem objęto 248 imprez dla 11 655 niepełnosprawnych uczestników. Wartość dofinansowania wyniosła 458 091 zł. W porównaniu z rokiem 2016 liczba dofinansowanych imprez z zakresu sportu, kultury, rekreacji i turystyki wzrosła o 7, wzrosła również liczba niepełnosprawnych uczestników (o 883 osób w ciągu roku). Wartość dofinansowania w roku 2017 była o 21 821 zł niższa niż w roku 2016, jednak prognozy na 2018 rok przewidują wzrost tej kwoty wraz ze wzrostem liczby dofinansowywanych imprez.

Od roku 2011 powiaty przy udziale środków z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych realizują Program „Aktywny samorząd”, którego celem jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo osób

niepełnosprawnych w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji. W 2017 roku programem objęto 1 734 osoby z dofinansowaniem na kwotę 4 618 505 zł, mniej niż w 2016 roku (odpowiednio 2 045 osób i 5 075 016 zł). Prognozy na rok 2018 przewidują wzrost liczby osób biorących udział w programie do 1 863 oraz wydatkowanie na powyższy cel środków w kwocie 5 202 737 zł.

Wartość środków finansowych na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej w latach 2015 – 2018 przedstawia poniższy wykres:

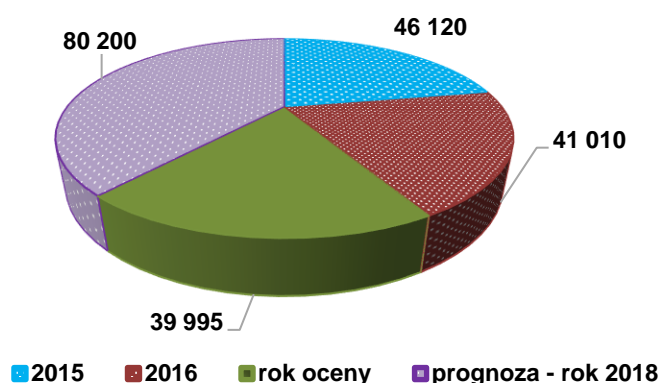
Wykres nr 18. Wartość środków finansowych na wybrane zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w latach 2015 – 2018 (w złotych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Kolejnym zadaniem powiatowych centrów pomocy rodzinie w ramach rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych jest dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika. Wartość środków przeznaczonych na ten cel w poszczególnych latach przedstawia wykres poniżej:

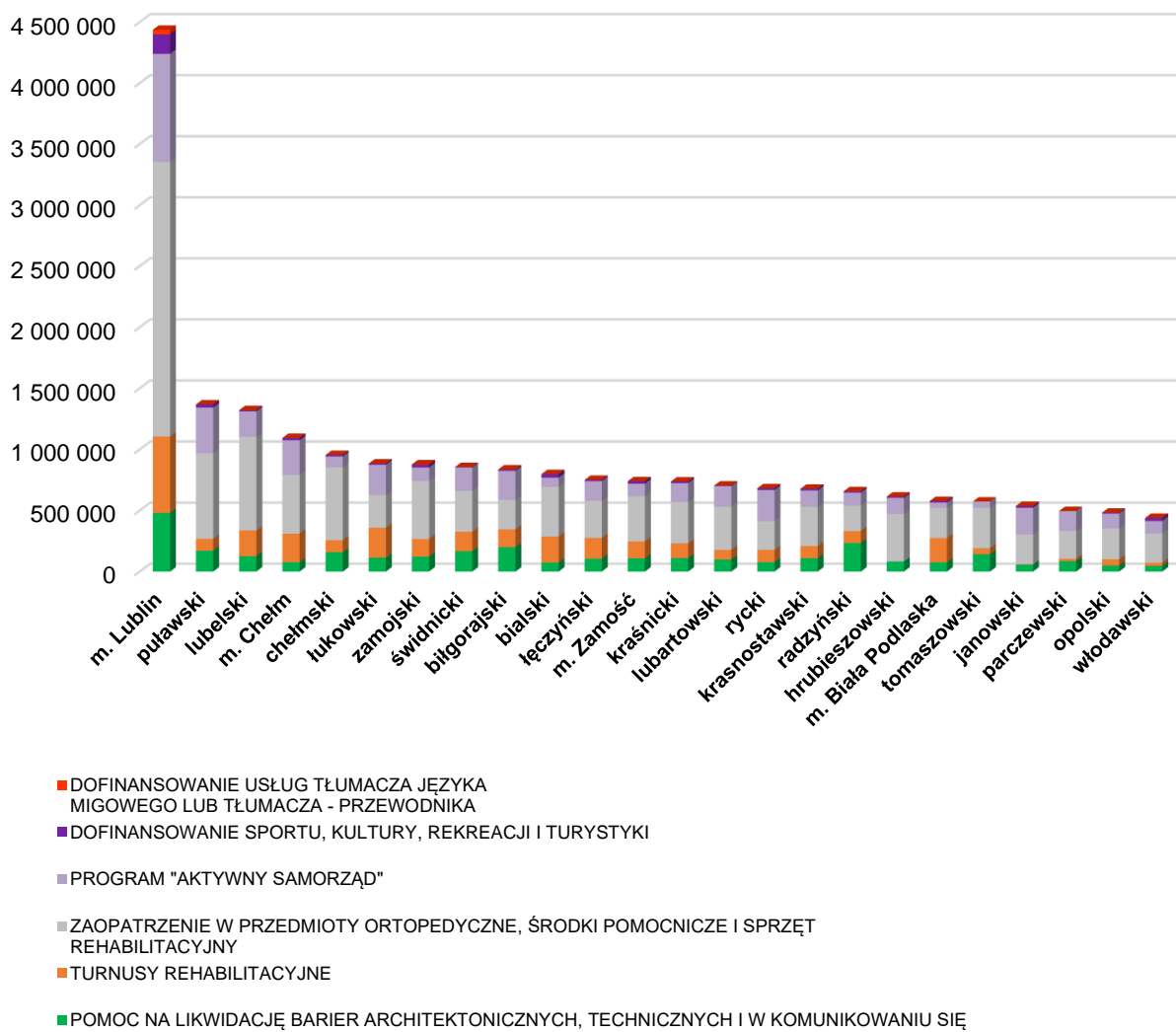
Wykres nr 19. Wysokość środków na dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika w latach 2015 – 2018 (w złotych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

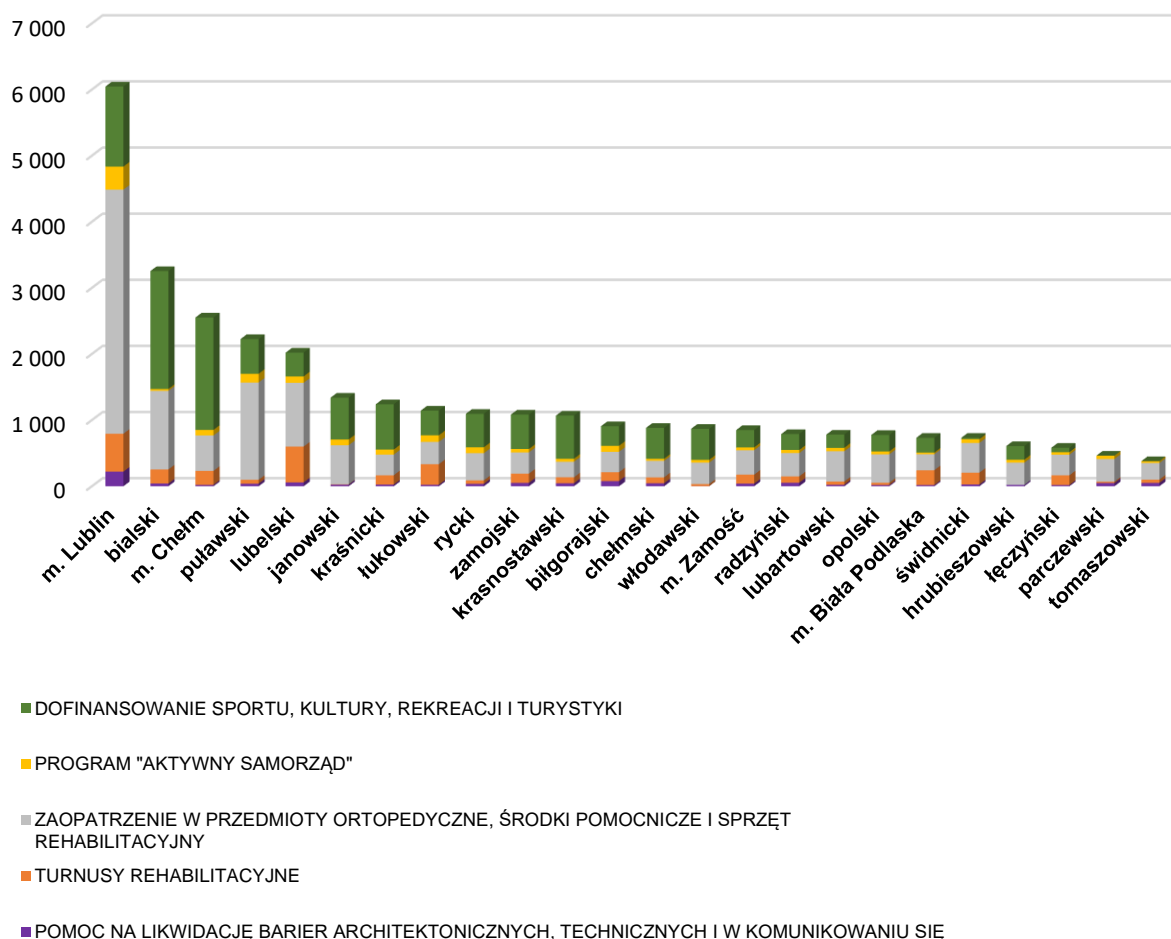
Wysokość środków finansowych, którymi dysponowały poszczególne powiaty w 2017 roku na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej, w tym: likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się, dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych, zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny, realizację Programu „Aktywny samorząd”, dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych oraz dofinansowanie usług tłumacza języka migowego i tłumacza – przewodnika przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 20. Wysokość środków finansowych, którymi dysponowały poszczególne powiaty w 2017 roku na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej (w złotych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Wykres nr 21. Liczba osób w poszczególnych powiatach, które skorzystały z dofinansowania zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w roku 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

3. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej ośrodek wsparcia jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej dziennego pobytu. W ośrodku wsparcia mogą być prowadzone miejsca całodobowe okresowego pobytu. Ośrodkiem takim może być ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, dzienny dom pomocy, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schronisko i dom dla bezdomnych oraz klub samopomocy. Ośrodkami wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi są: środowiskowe domy samopomocy lub kluby samopomocy. Osoby z zaburzeniami psychicznymi w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych wymagają pomocy w środowisku rodzinnym

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej. Środowiskowy dom samopomocy świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym.

Z przedstawionych danych wynika, że w 2017 roku funkcjonowało **119 ośrodków wsparcia o różnym charakterze**, w tym 86 ośrodków było prowadzonych przez jednostki samorządu i 33 przez organizacje pozarządowe. Z ich pomocy skorzystały 5 743 osoby. Kadre tych jednostek stanowiły 934 osoby. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek wyniósł 47 098 894 zł.

W 2017 roku jednostki wykazały funkcjonowanie **56 środowiskowych domów samopomocy**, w tym 43 prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego. Z ich usług skorzystały 2 383 osoby, tj. o 98 więcej w porównaniu z rokiem 2016. Liczba osób oczekujących wyniosła 117, a kadre ŚDS stanowiły 662 osoby. Roczny koszt funkcjonowania wyniósł 31 452 360 zł, o 304 269 zł więcej niż w 2016 roku. Wskazano zapotrzebowanie na utworzenie kolejnych tego typu jednostek.

Ponadto w województwie lubelskim jednostki wykazały funkcjonowanie **6 Klubów Samopomocy**, w tym 4 prowadzone przez jednostki samorządu. W 2017 roku ich wsparciem zostały objęte 542 osoby. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania tych placówek wyniósł 438 160 zł.

W 8 powiatach województwa lubelskiego: m. Lublin (6), m. Chełm (1), janowskim (1- Modliborzyce), krasnostawskim (1- Krasnystaw), lubartowskim (1- Lubartów), łączyńskim (1- Puchaczów), łukowskim (1- Krzywda) i świdnickim (1- Świdnik) funkcjonowało **13 dziennych domów pomocy** dysponujących 474 miejscami, z których pomocy skorzystało 617 osób. Spośród dziennych domów pomocy 12 prowadzonych było przez jednostki samorządu terytorialnego. Na ich funkcjonowanie przeznaczono 7 618 867 zł. Wykazano zapotrzebowanie na utworzenie kolejnych dziennych domów pomocy w roku 2018.

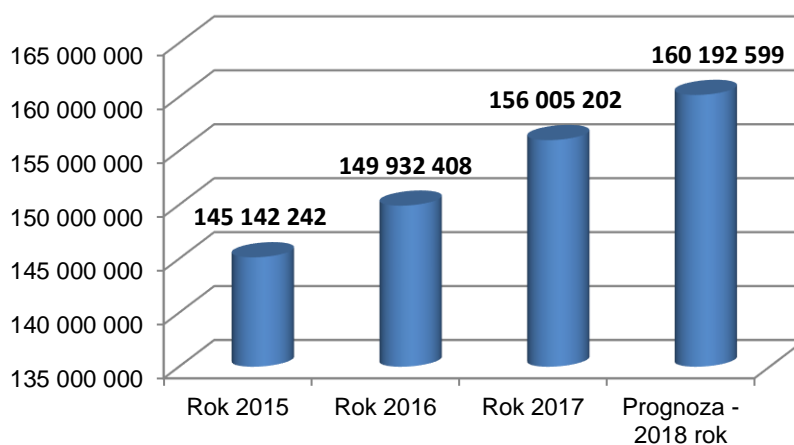
Samorządy gminne wykazały również funkcjonowanie **14 placówek udzielających wsparcia osobom bezdomnym (noclegownie, schroniska i domy dla bezdomnych)**. Spośród ww. placówek 10 prowadzonych było przez inny podmiot. W 2017 roku dysponowały one 414 miejscami. Mimo spadku liczby tego typu placówek (z 16 w 2016 r. do 14 w 2017 r.) liczba osób korzystających wyniosła 802 (o 30 więcej niż w 2016 r.). Kadre tych placówek stanowiło 50 osób, a roczny koszt funkcjonowania wyniósł 2 935 093 zł. Na rok 2018 prognozuje się wzrost kosztów utrzymania do wysokości 3 361 889 zł.

W ramach wsparcia osób bezdomnych w 2017 r. w województwie lubelskim funkcjonowały 2 ogrzewalnie – 1 w m. Lublin i 1 w m. Biała Podlaska. Zgłoszono zapotrzebowanie na utworzenie kolejnej 1 placówki tego typu na terenie województwa.

Na podstawie art. 19 ust. 10 Ustawy o pomocy społecznej do zadań powiatu należy prowadzenie domów pomocy społecznej. Zgodnie z danymi otrzymanymi ze sprawozdania OZPS wynika, że w 2017 roku (podobnie jak w 2016 r.) w województwie lubelskim funkcjonowały 44 domy pomocy społecznej. Należy zaznaczyć, że 37 placówek prowadzonych było przez jednostki samorządu terytorialnego, natomiast 7 przez organizacje pozarządowe. W 2017 roku domy pomocy społecznej dysponowały 4 504 miejscami (o 36 więcej niż w 2016 r.), a korzystało z nich 5 044 osoby (o 119 więcej niż w 2016 r.). Powiaty wykazały w 2017 roku 212 osób oczekujących na umieszczenie w DPS. Liczba osób zatrudnionych w tych jednostkach w 2017 r. wynosiła 3 093 osoby. Wskazano zapotrzebowanie na zatrudnienie łącznie 33 nowych pracowników w 2018 r.

Środki finansowe jednostek samorządu terytorialnego przeznaczone na funkcjonowanie DPS w 2017 r. to kwota 156 005 202 zł. Na przestrzeni ostatnich lat kwoty te sukcesywnie rosły. Przedstawia to poniższy wykres:

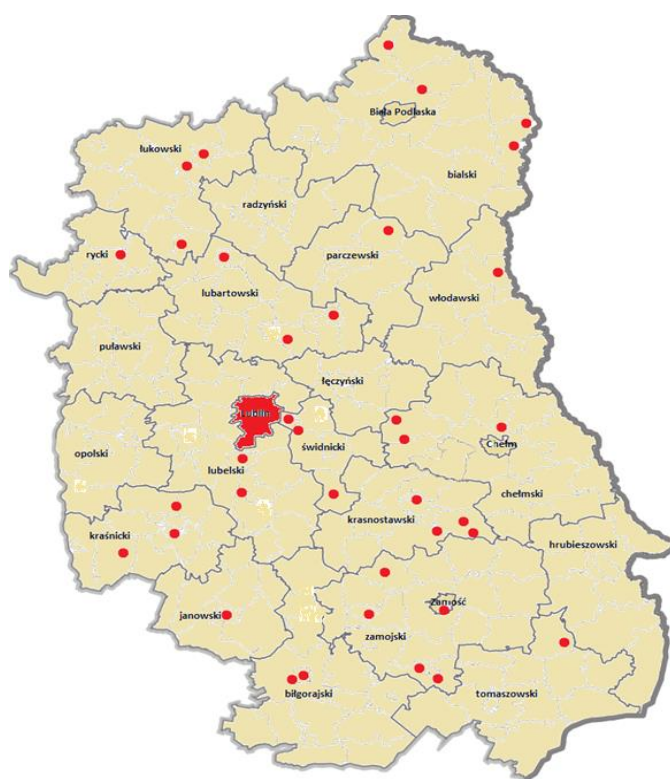
Wykres nr 22. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania DPS (w złotych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Liczba domów pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego utrzymuje się na tym samym poziomie od 2011 roku. Ich rozmieszczenie na terenie województwa lubelskiego przedstawia mapa nr 2:

Mapa nr 2. Rozmieszczenie domów pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego.

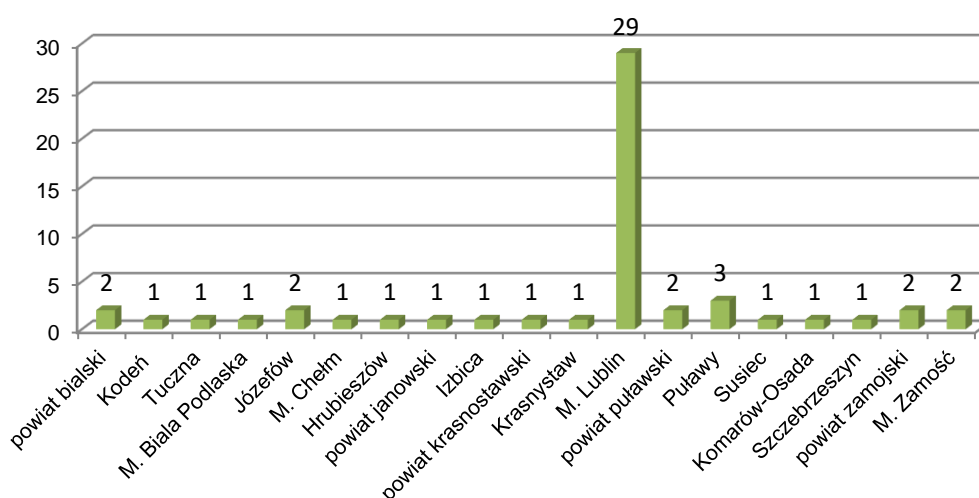

● Domy Pomocy Społecznej
w mieście Lublin - 7 DPS

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

W 2017 r. gminy i powiaty wykazały funkcjonowanie **54 mieszkań chronionych**, a skorzystały z nich 263 osoby. Od 2015 roku liczba mieszkań nieznacznie wzrasta – w 2015 były 52 takie placówki, w 2016 – 53, natomiast w 2017 – 54. Z analizy danych wynika, że istnieje zapotrzebowanie na kolejne mieszkania chronione.

Wykres nr 23. Mieszkania chronione

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Do zadań powiatu należy prowadzenie **ośrodków interwencji kryzysowej**. Powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy rodzinie wykazały w 2017 r. (podobnie jak w 2016 r.) na terenie Lubelszczyzny 14 takich placówek. Funkcjonowały w miastach: Chełm, Lublin, Zamość oraz na terenie następujących powiatów: biłgorajski, hrubieszowski, janowski, kraśnicki, lubelski, parczewski, puławski, świdnicki, tomaszowski, włodawski i zamojski. Wśród nich 3 placówki prowadzone były przez organizacje pozarządowe, natomiast 11 przez jednostki samorządu terytorialnego. Liczba miejsc w OIK-ach wyniosła 104, a z ich wsparcia skorzystało 6 126 osób – o 74% więcej w stosunku do poprzedniego roku. Na prowadzenie ośrodków jednostki przeznaczyły 5 963 476 zł, tj. o 716 508 zł więcej niż w 2016 roku. Prognozy na 2018 rok wskazują na dalszy wzrost kosztów prowadzenia i utrzymania ośrodków interwencji kryzysowej do wysokości 6 236 838 zł.

W ramach zadań powiatu prowadzone są **jednostki specjalistycznego poradnictwa**. Poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. Poradnictwo prawne realizuje się przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów. Poradnictwo psychologiczne realizuje się przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii, natomiast poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną.

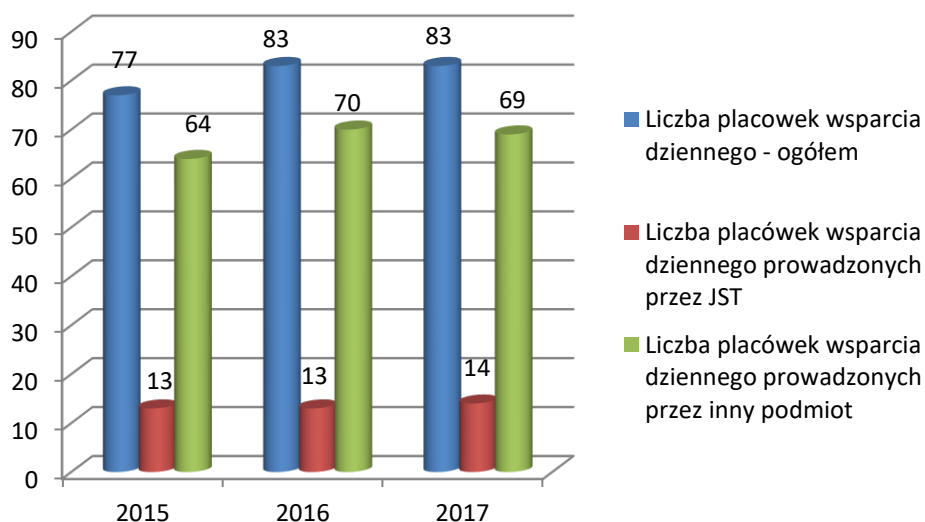
Z danych zebranych za 2017 rok wynika, że w województwie lubelskim funkcjonowało 15 takich jednostek (o 1 więcej niż w 2016 r.). Z ich usług skorzystało 4 137 osób. Koszty funkcjonowania jednostek specjalistycznego poradnictwa w 2017 roku wyniosły 1 460 936 zł. Prowadzone były przez następujące powiaty: bialski, lubelski, łukowski, opolski, puławski, tomaszowski, włodawski oraz: miasta na prawach powiatu: Biała Podlaska, Lublin, Zamość i gminy: Leśna Podlaska, Łabunie, Tuczna i Piaski.

Samorządy gminne i powiatowe w myśl ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej mogą prowadzić **dzienne placówki wsparcia**, w których mogą przebywać dzieci z rodzin z trudnościami opiekuńczo - wychowawczymi. W placówkach dziecko zostaje objęte pomocą i wychowaniem. Placówka wsparcia dziennego może być prowadzona jako forma:

- opiekuńcza, w tym koła zainteresowań, świetlice, kluby i ogniska wychowawcze;
- specjalistyczna;
- pracy podwórkowej realizowana przez wychowawcę.

W 2017 roku jednostki samorządu terytorialnego wykazały funkcjonowanie 83 dziennych placówek wsparcia, w tym 14 z nich prowadziły jednostki samorządu terytorialnego, a zdecydowana większość (69) była prowadzona przez inne podmioty. Liczba korzystających w 2017 roku wynosiła 2 430 osób. Istnieje potrzeba zwiększenia liczby tego typu placówek.

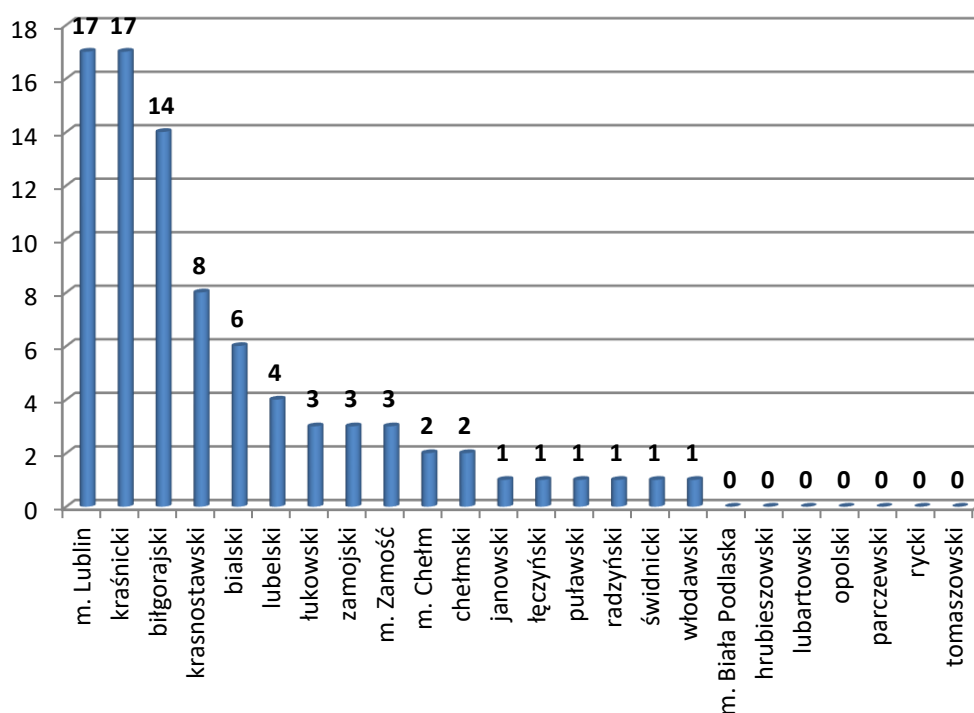
Wykres nr 24. Placówki wsparcia dziennego w latach 2015-2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Do zadań realizowanych przez samorząd powiatowy należy prowadzenie instytucjonalnej pieczy zastępczej. W roku oceny powiaty wykazały funkcjonowanie na swoim terenie **85 placówek opiekuńczo – wychowawczych** (o 26 więcej niż rok wcześniej).⁴ Wśród nich 38 z nich to placówki typu rodzinnego. Jednostki samorządu terytorialnego prowadziły 47 placówek, a organizacje pozarządowe - 38. W 2017 roku placówki opiekuńczo – wychowawcze dysponowały 1 262 miejscami, w tym 301 miejscami w placówkach typu rodzinnego. Łącznie przebywało w nich 1 179 dzieci, w tym 204 w placówkach typu rodzinnego. Na działalność placówek przeznaczono 59 718 428 zł, tj. o 9 115 473 zł więcej niż w 2016 r. Natomiast roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek typu rodzinnego wyniósł w 2017 roku 13 348 425 zł, tj. o 2 465 209 zł więcej niż w 2016 r.

Wykres nr 25. Placówki opiekuńczo – wychowawcze (wg powiatów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

⁴ Tak znaczący wzrost liczby placówek opiekuńczo – wychowawczych wynika z zapisów art. 230 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej mówiącym, że „liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, o których mowa w art. 229 *przepis przejściowy* ust. 1–3, po upływie okresu, o którym mowa w art. 229 *przepis przejściowy* ust. 8, nie dłużej jednak niż do dnia 1 stycznia 2021 r., nie może być wyższa niż 30”. Tym samym, dotychczas funkcjonujące placówki opiekuńczo – wychowawcze, w których przebywało powyżej 30 dzieci zostały podzielone na mniejsze jednostki.

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

Na terenie województwa lubelskiego w 2017 roku jednostki wykazały funkcjonowanie **9 Centrów Integracji Społecznej**, z tego 5 z nich prowadzonych było przez jednostkę samorządu terytorialnego. Funkcjonowały w Białej Podlaskiej, Chełmie, Hrubieszowie, Krasnymstawie, Lublinie, Świdniku, Adamowie, Komarowie-Osada i Nieliszu. Liczba uczestników zajęć wyniosła 503 osoby – o 27 osób więcej niż w 2016 roku. W roku oceny koszt prowadzenia i utrzymania CIS wyniósł 7 197 231 zł, tj. o 853 865 zł więcej niż w 2016 roku. Przewiduje się dalszy wzrost kosztów utrzymania. Ogółem w CIS zatrudnionych było 81 osób.

W 2017 roku na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało **18 Klubów Integracji Społecznej** (o 5 mniej niż w 2016 r.), a z zajęć w nich prowadzonych skorzystało 398 osób (o 71 osób mniej niż w 2016 r.). Kluby integracji społecznej funkcjonowały w Biłgoraju, Tarnogrodzie, Chełmie, Sawinie, Lubartowie, Lublinie, Cycowie, Łęcznej, Adamowie, Krzywdzie, Puławach, Piaskach, Tomaszowie Lubelskim, Komarowie-Osada i Zamościu. Na działalność klubów przeznaczono kwotę w wysokości 528 845 zł. Kadre KIS stanowiło w 2017 roku 20 osób. Wskazano na potrzebę utworzenia 1 nowego Klubu.

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych prowadzone są działania aktywizujące mające na celu rehabilitację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych. Formami aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych jest m.in. uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej oraz zakładach aktywności zawodowej.

Zgodnie z Informacją dla Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych o działalności Samorządu Województwa Lubelskiego w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w roku 2017 na terenie województwa funkcjonowało **59 warsztatów terapii zajęciowej**. Z ich usług skorzystało 2 103 uczestników. Zarówno liczba warsztatów terapii zajęciowej, jak i liczba uczestników utrzymują się na zbliżonym poziomie na przestrzeni ostatnich lat.

W 2017 roku na terenie województwa lubelskiego działało, podobnie jak w 2016 r., **7 zakładów aktywności zawodowej**. Zakłady te zatrudniały ogółem 353 osoby, w tym 262 osoby niepełnosprawne⁵. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania zakładów aktywności zawodowej w 2017 roku wyniósł 13 800 266 zł (o 886 422 zł więcej niż rok wcześniej).⁶

W chwili obecnej funkcjonują 3 zakłady aktywności zawodowej prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego:

⁵ Informacja na podstawie danych Oddziału Rehabilitacji Społeczno – Zawodowej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie, dotyczy zatrudnienia wszystkich osób niepełnosprawnych bez względu na źródło finansowania.

⁶ Roczny koszt prowadzenia i utrzymania ZAZ zawiera wszystkie źródła finansowania zakładów aktywności zawodowej. Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

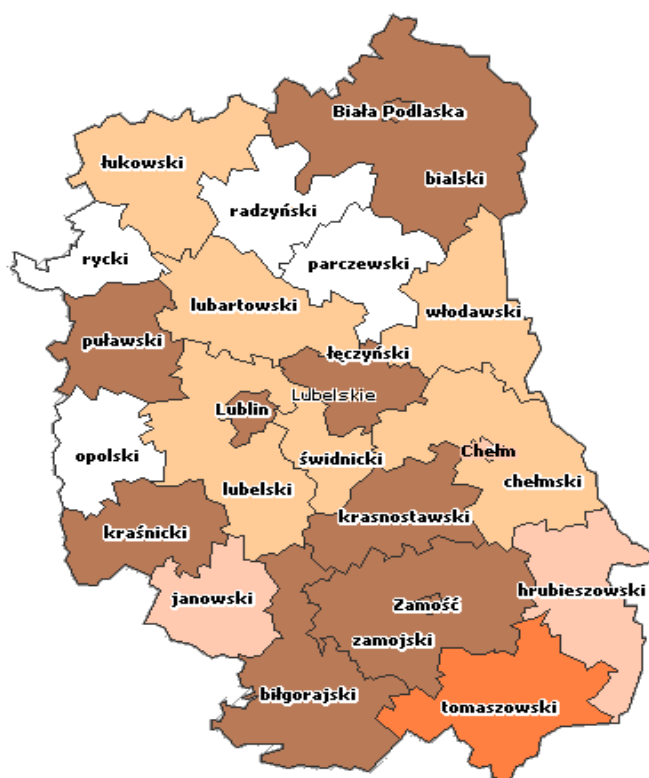
- 1) Zakład Aktywności Zawodowej w Stoczku Łukowskim,
- 2) Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Łęcznej,
- 3) Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Janowie Lubelskim

oraz 4 prowadzone przez inne podmioty:

- 1) Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Tomaszowie Lubelskim, Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku,
- 2) Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym "Misericordia" w Lublinie Zakład Aktywności Zawodowej w Lublinie,
- 3) Puławskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego w Puławach, Zakład Aktywności Zawodowej w Puławach,
- 4) Stowarzyszenie Centrum Przedsiębiorczości, Integracji i Edukacji w Łukowie, Zakład Aktywności Zawodowej w Łukowie.

Rozmieszczenie instytucji działających w obszarze pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego przedstawia mapa nr 3:

Mapa nr 3. Rozmieszczenie instytucji działających w obszarze pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego

	do 5 jednostek w powiecie
	od 6 do 10 jednostek w powiecie
	od 11 do 15 jednostek w powiecie
	od 16 do 20 jednostek w powiecie
	powyżej 20 jednostek w powiecie

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

4. Kadra pomocy społecznej

Ocena Zasobów Pomocy Społecznej zawiera dane o pracownikach zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej i powiatowych centrach pomocy rodzinie. Liczba osób pracujących w tych jednostkach w 2017 roku wynosiła 3 897 pracowników – o 43 osoby więcej niż w 2016 roku.

Kadrę pomocy społecznej tworzą dyrektorzy, ich zastępcy, pracownicy socjalni oraz pozostali pracownicy. Na stanowiskach kierowniczych (w tym dyrektorzy i ich zastępcy) zatrudnione były 262 osoby, co stanowi 6,72% ogółu pracowników. Wśród osób na stanowiskach kierowniczych 206 posiada wykształcenie wyższe, a specjalizację z organizacji pomocy społecznej – 253 osoby.

Na stanowisku pracownika socjalnego zatrudnionych było 1 268 osób (32,54% ogółu wszystkich pracowników). Spośród pracowników socjalnych 70% posiadało wykształcenie wyższe, 28,5% specjalizację 1-go stopnia w zawodzie, 12% specjalizację 2-go stopnia w zawodzie, 12% specjalizację z organizacji pomocy społecznej.

Najliczniejszą grupę pracowników pomocy społecznej stanowią pracownicy zatrudnieni na pozostałych stanowiskach – 2 367 osób (60,74% wszystkich pracowników). W tej grupie 73% osób posiadało wykształcenie wyższe, a 25,5% - średnie.

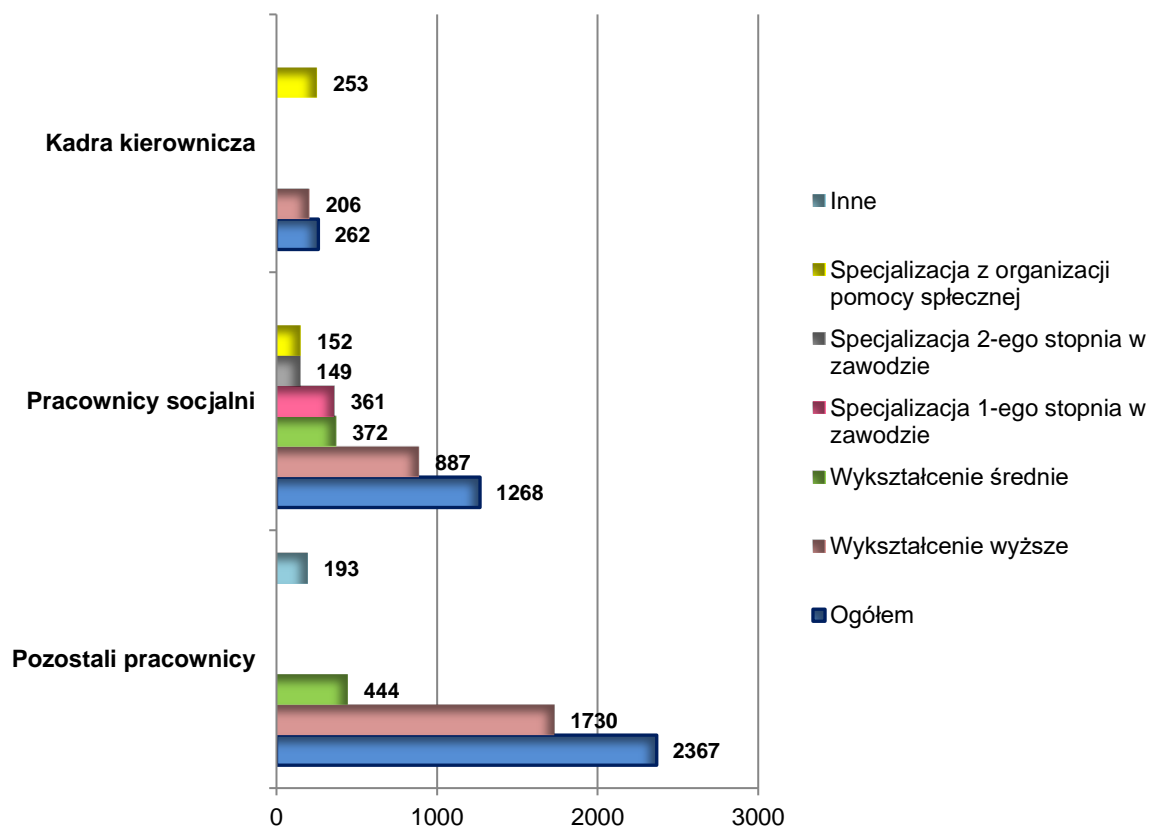
Strukturę zatrudnienia w pomocy społecznej przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 26. Kadra pomocy społecznej wg struktury zatrudnienia

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Wykres nr 27. Struktura zatrudnienia oraz posiadane kwalifikacje kadry pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

Kadra ośrodków pomocy społecznej

W 213 ośrodkach pomocy społecznej w 2017 roku ogółem zatrudnionych było 3 570 osób, w tym 233 osoby na stanowisku kierowniczym. Wśród zatrudnionych 34,1% stanowią pracownicy socjalni. Wśród pracowników socjalnych wykształcenie wyższe posiada 69%, wykształcenie średnie – 30%, specjalizację I stopnia w zawodzie – 29%, specjalizację II stopnia – 11,2%, a specjalizację z organizacji pomocy społecznej – 10,5% pracowników.

W ramach struktury organizacyjnej ośrodka pomocy społecznej może zostać wyodrębniony zespół realizujący zadania tego ośrodka w zakresie pracy socjalnej i integracji społecznej (art. 110a ustawy o pomocy społecznej). W skład zespołu wchodzi co najmniej trzech pracowników socjalnych. W skład zespołu mogą wchodzić także inni specjaliści realizujący zadania w zakresie integracji społecznej. Liczba zespołów w województwie lubelskim systematycznie rośnie. W roku oceny było ich 27 – o 2 więcej niż w 2016 roku. Tym samym zwiększa się liczba osób zaangażowanych w prace zespołów. W 2017 roku było to 127 pracowników socjalnych i 12 innych specjalistów. Zespoły pracy socjalnej funkcjonują w następujących ośrodkach:

Tabela nr 16. Zespoły pracy socjalnej i integracji społecznej

Gmina	Liczba Zespołów
Sławatycze	1
Terespol	1
miasto Biała Podlaska	2
Białopole	1
Sawin	1
Żółkiewka	1
Kraśnik	7
miasto Lublin	1
Puchaczów	1
Krzywda	1
Łuków	2
Opole Lubelskie	1
Komarówka Podlaska	1
Radzyń Podlaski	1
Piaski	1
miasto Zamość	4
X	27

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

Prognozy na rok 2018 przewidują kolejny wzrost liczby zespołów (do 38) i liczby pracowników (w sumie do 239 osób).

Zgodnie z zapisem w ustawie o pomocy społecznej dotyczącym struktury organizacyjnej pomocy społecznej (art.110 ust.11) w ośrodku pomocy społecznej powinien być spełniony wskaźnik zatrudnienia pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny na 2 tys. mieszkańców lub proporcjonalnie do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na nie więcej niż 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących. Zgodnie z art. 110 ust. 12 Ośrodek pomocy społecznej zatrudnia w pełnym wymiarze czasu pracy nie mniej niż 3 pracowników socjalnych. W województwie lubelskim wymogu tego nie spełnia 27 gmin.

Tabela nr 17. OPS-y zatrudniające mniej niż 3 pracowników socjalnych

Lp.	Gmina	Liczba pracowników socjalnych
1.	Janów Podlaski	2
2.	Rossosz	2
3.	Sławatycze	2
4.	Sosnówka	2
5.	Aleksandrów	2
6.	Białopole	2
7.	Dubienka	2
8.	Rejowiec Fabryczny	2
9.	Chrzanów	2
10.	Godziszów	2
11.	Fajslawice	2
12.	Gorzków	2
13.	Łopiennik Górny	2
14.	Rudnik	2
15.	Siennica Różana	1
16.	Abramów	2
17.	Borzechów	2
18.	Podedwórze	2
19.	Sosnowica	2
20.	Janowiec	2
21.	Borki	2
22.	Nowodwór	2
23.	Bełżec	2
24.	Krynice	2
25.	Hańsk	2
26.	Stary Brus	2
27.	Drelów	2

Zródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Z oceny zasobów pomocy społecznej wynika również, że jeden pracownik socjalny przypada średnio na 1 679 mieszkańców (w skali wojewódzkiej).

W 37 gminach liczba mieszkańców przypadająca na jednego pracownika socjalnego wynosi ponad 2 tysiące.

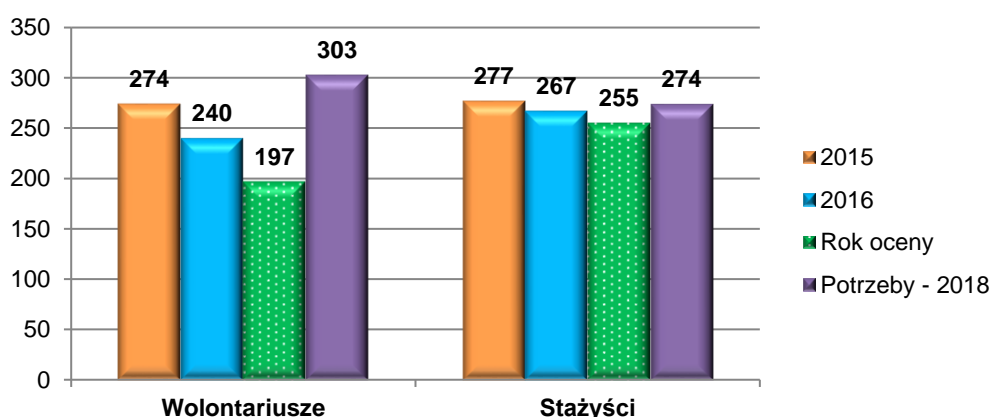
Kadra powiatowych centrów pomocy rodzinie

W 20 powiatowych centrach pomocy rodzinie w roku oceny zatrudnionych było 327 osób. Kadre kierowniczą stanowiło 29 osób. Pracownicy socjalni stanowili 15,90% (tj. 52 osoby) wszystkich zatrudnionych w powiatowych centrach. Wśród pracowników socjalnych 48 osób posiadało wykształcenie wyższe, a tylko 4 – wykształcenie średnie. Specjalizację z organizacji pomocy społecznej posiadało 25 pracowników, specjalizację I stopnia w zawodzie – 8, a II stopnia 13 pracowników socjalnych. Na pozostałych stanowiskach zatrudnionych było 246 osób (tj. 75,2% ogółu zatrudnionych), z których 224 osoby posiadały wykształcenie wyższe.

Wolontariusze i stażyści

Ważnym wsparciem kadrowym dla pracowników ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie są wolontariusze i stażyści. Liczba wolontariuszy w jednostkach pomocy społecznej zmalała w roku oceny o 18% w stosunku do roku 2016. Liczba osób zatrudnionych w ramach stażu również zmniejszyła się w stosunku do roku poprzedniego o 4,5%. Liczbę wolontariuszy i stażystów w omawianych jednostkach prezentuje poniższy wykres:

Wykres nr 28. Zatrudnienie wolontariuszy i stażystów w jednostkach pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZSP

5. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej

W roku 2017 środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżetach gmin i powiatów wynosiły łącznie 3 233 381 305 zł, w tym 2 748 473 835 zł, to jest 85% stanowiły środki finansowe w budżetach ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie. W roku 2016 środki w budżetach jednostek samorządu terytorialnego wynosiły 1 653 768 951 zł, w tym w budżecie OPS i PCPR 1 271 915 557 zł. Tak więc w roku oceny wydatki w budżetach gmin i powiatów wzrosły o ponad 96% a środki w budżetach OPS i PCPR wzrosły ponad dwukrotnie (116%).⁷ Prognozuje się, że w roku 2018 środki na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżetach jednostek samorządu terytorialnego wzrosną do wysokości 3 251 409 499 zł (tj. o 18 028 194 zł).

Środki na wydatki w obszarze zdrowia (w paragrafach dotyczących przeciwdziałania narkomanii i przeciwdziałania alkoholizmowi) w budżetach JST w roku oceny wynosiły łącznie 25 517 450 zł, co stanowi ok. 0,8% ogółu środków na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej. Zdecydowana większość tych środków – 92% stanowiły środki na przeciwdziałanie alkoholizmowi. W stosunku do roku 2016 wysokość środków na wydatki w obszarze zdrowia pozostaje na zbliżonym poziomie. W rok po ocenie prognozowany jest wzrost środków w budżecie gmin o 6,8%. Zadania z zakresu przeciwdziałania narkomanii i alkoholizmowi są realizowane przede wszystkim przez samorządy gminne.

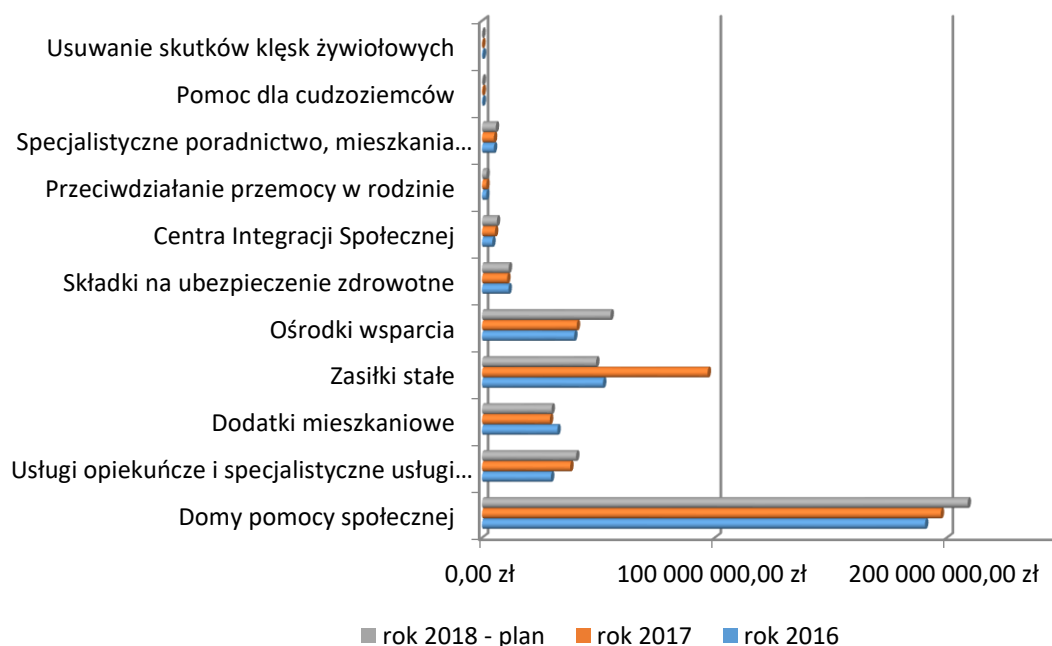
W 2017 roku 43% w budżetach JST na wydatki w obszarze pomocy społecznej stanowiły środki na świadczenie wychowawcze. Wysokość środków na świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego wyniosła 789 840 164 zł (24% budżetu JST na wydatki w ramach pomocy społecznej). Prognozy na rok 2018 wskazują na nieznaczne zmniejszenie wydatków w obu w/w kategoriach świadczeń.

Udział głównych wydatków w obszarze pomocy społecznej w 2017 r. przedstawia poniższy wykres:

⁷ Rok 2017 był pierwszym pełnym rokiem kalendarzowym, w którym wypłacano świadczenie wychowawcze. Tym samym stało się ono główną kategorią wydatków w obszarze pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej i spowodowało tak znaczący wzrost wydatków ogółem w omawianym obszarze.

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

Wykres nr 29. Udział dominujących wydatków w obszarze pomocy społecznej w roku 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostek samorządu terytorialnego, zarówno na zadania własne i zlecone przedstawia poniższa tabela:

Tabela nr 18. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostek samorządu terytorialnego (zadania własne i zadania zlecone w złotych)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rok 2016	Rok 2017	Potrzeby rok po ocenie
OGÓŁEM			
OGÓŁEM	1 653 768 951	3 233 381 305	3 251 409 499
W tym: w budżecie OPS/PCPR	1 271 915 557	2 748 473 835	2 715 631 868
OCHRONA ZDROWIA			
Przeciwdziałanie narkomanii	1 869 377	2 091 630	2 367 215
Przeciwdziałanie alkoholizmowi	22 435 113	23 425 820	24 875 535
POMOC SPOŁECZNA			
Domy pomocy społecznej	190 613 910	197 376 309	208 991 421

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

Ośrodki Wsparcia	39 597 729	40 723 528	55 223 251
Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	1 792 411	1 836 253	1 889 908
Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej, niektóre świadczenia rodzinne oraz za osoby uczestniczące w zajęciach centrum integracji społecznej	11 374 013	10 810 770	11 475 630
Zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (od roku 2017)	x	136 710 693	138 626 597
Dodatki mieszkaniowe	32 378 399	29 156 012	29 895 383
Zasiłki stałe	52 006 315	96 974 289	49 026 920
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	15 026 344	15 726 831	16 692 955
Ośrodek Pomocy Społecznej	137 404 533	172 252 902	178 886 400
Specjalistyczne poradnictwo, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej	5 091 330	5 098 852	5 911 433
Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	29 617 781	37 897 395	40 427 115
Pomoc dla cudzoziemców	293 950	270 818	315 936
Centra Integracji Społecznej	4 408 502	5 554 446	6 377 102
Usuwanie skutków klęsk żywiołowych	370 210	97 000	126 200
Pozostała działalność	x	8 423 615	13 390 328
POZOSTAŁE ZADANIA W ZAKRESIE POLITYKI SPOŁECZNEJ			
Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych	20 872 887	20 412 577	21 136 320
Zespoły orzekania o niepełnosprawności	5 944 817	6 182 766	6 025 468
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	18 200 078	20 697 313	21 416 781
Pozostała działalność w zakresie polityki społecznej	686 424	5 956 624	4 877 570
Edukacyjna opieka wychowawcza			
Pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym (od roku 2017)	x	21 799 605	17 889 795
Pomoc materialna dla uczniów o charakterze motywacyjnym	x	2 210 624	2 395 928

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

Rodzina			
Świadczenie wychowawcze	x	1 391 130 018	1 389 046 358
Świadczenia rodzinne, świadczenie z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	x	789 840 164	780 469 102
Wspieranie rodziny	x	10 285 503	12 627 764
Tworzenie i funkcjonowanie żłobków	x	26 583 038	46 866 270
Tworzenie i funkcjonowanie klubów dziecięcych	x	299 780	581 800
Dzienni opiekunowie	x	46 467	47 782
Rodziny zastępcze	x	58 060 211	60 563 209
Działalność placówek opiekuńczo - wychowawczych	x	59 972 881	67 462 339

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

6. Aktywność projektowo-konkursowa

W roku oceny jednostki pomocy społecznej realizowały 37 projektów, współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, którymi objęto 1 083 osoby. Tym samym, liczba projektów wzrosła o 6 w stosunku do 2016 r., a liczba osób objętych wsparciem konkursowym – o 795 osób.

Jednostki prognozują ponad dwukrotny wzrost liczby projektów w 2018 r. w stosunku do roku oceny – z 37 do 81 i objęcie wsparciem ponad 3 tysiące osób.

Tabela nr 19. Projekty współfinansowane z EFS

	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Prognoza na rok 2018
Liczba projektów	66	31	37	81
Ogółem liczba osób objętych projektami	2 313	288	1 083	3 034
Łączna kwota środków EFS	9 868 820	1 603 657	3 404 078	21 385 741

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

Udział w konkursach ogłaszanych przez MRPiPS

Udział w konkursach ogłaszanych przez Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej wykazało 78 jednostek pomocy społecznej. W ramach realizowanych projektów w 2017 r. wsparciem objęto 1 818 osób.

W ramach konkursów ogłaszanych przez Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej jednostki najczęściej otrzymywały środki finansowe w ramach następujących programów:

- Aktywne postawy młodzieży – podnoszenie kompetencji, przedsiębiorczości i odpowiedzialności w wymiarze środowiska,
- Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej – uzyskując środki na zatrudnienie asystentów rodzinnych i koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej,
- Nowe horyzonty aktywnej integracji w środowisku lokalnym – animacja, edukacja, aktywizacja na rzecz zmniejszenia wykluczenia społecznego,
- Partnerstwa przeciw wykluczeniu społecznemu – profesjonalne formy pomocy ze szczególną rolą zatrudnienia socjalnego,
- Program „Maluch”.

Tabela nr 20. Udział w konkursach ogłaszanych przez MRPiPS

	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Prognoza na rok 2018
Liczba konkursów	79	82	78	91
Ogółem liczba osób objętych projektami	24 796	2 401	1 818	2 172

Zródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Udział w programach osłonowych

W ramach programów osłonowych gminy wskazały głównie realizację programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. Jego celem jest ograniczenie zjawiska niedożywienia dzieci i młodzieży z rodzin o niskich dochodach lub znajdujących się w trudnej sytuacji, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów z terenów objętych wysokim poziomem bezrobocia i ze środowisk wiejskich oraz osób dorosłych, w szczególności osób samotnych, w podeszłym wieku, chorych lub osób niepełnosprawnych.

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

W roku oceny pomocą w ramach 89 programów osłonowych objętych zostało 27 754 osoby.

7. Współpraca z organizacjami pozarządowymi – zadania zlecone w obszarze pomocy i wsparcia.

Przez pojęcie organizacji pozarządowych rozumie się podmioty określone w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, a zamiennie stosuje się określenie III sektor. Natomiast odnosząc się do obszaru pomocy i wsparcia wskazuje się na zadania z pomocy społecznej, reintegracji społecznej i zawodowej oraz niektóre usługi rynku pracy. Zakres współpracy jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi określa art. 4 ww. ustawy.

Zakres zadań dotyczy w szczególności:

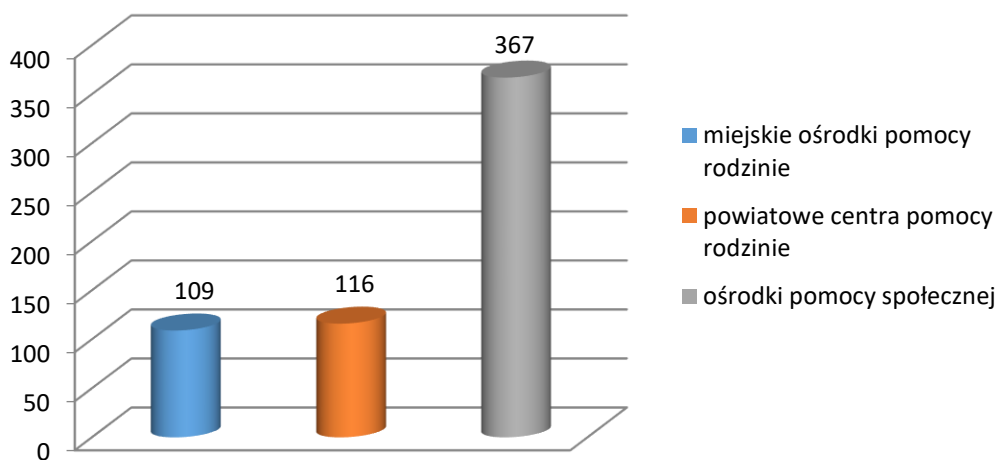
- Pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób;
- Wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- Działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- Działalności charytatywnej;
- Działalności na rzecz osób niepełnosprawnych;
- Promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy;
- Wypoczynku dzieci i młodzieży;
- Promocji i organizacji wolontariatu;
- Przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym.

Liczba organizacji pozarządowych, z którymi współpracowały ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie w 2017 roku wyniosła 592, tj. o 33 więcej niż w 2016 roku. Jednak zauważyć należy, że 112 jednostek z terenu województwa lubelskiego nie podejmuje współpracy z sektorem pozarządowym.

Z przekazanych danych wynika, że z największą liczbą organizacji pozarządowych współpracują następujące jednostki: miasto Lublin (89), gmina miejska Kraśnik (30), gmina miejsko – wiejska Ryki (27), gmina miejska Krasnostaw (20), gmina miejska Dęblin (20), miasto Zamość (15), gmina Godziszów (15), gmina Obsza (12) oraz powiaty: kraśnicki (50), lubelski (35) i tomaszowski (16).

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

Wykres nr 30. Liczba współpracujących organizacji pozarządowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

Z danych OZPS wynika, że w 2017 roku liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania **w trybie działalności pożytku publicznego** wyniosła 255 i w porównaniu z rokiem 2016 zmalała o 8 organizacji. W 2017 roku w tym trybie podpisano 345 umów. Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w roku oceny wyniosła 46 006 654 zł. Prognozuje się, że w 2018 roku nastąpi wzrost wartości udzielonych dotacji do wysokości 47 797 433 zł.

Z największą liczbą organizacji pozarządowych współpracują w tym zakresie następujące jednostki: miasto Lublin (49), Kraśnik (30), gmina miejska Puławy (10), gmina miejska Dęblin (15) oraz powiaty: puławski (30) i świdnicki (24).

W przypadku zleceń **w trybie zamówień publicznych** 8 ośrodków pomocy społecznej zleciło zadania 8 organizacjom pozarządowym, których łączna wartość wyniosła 1 339 044 zł. Przewiduje się, że w 2018 roku liczba organizacji pozarządowych realizujących zadania w tym trybie utrzyma się na tym samym poziomie, a wartość przekazanych dotacji wyniesie 1 171 710 zł.

Ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie mogą zlecać organizacjom pozarządowym do realizacji **wybrane usługi pomocy społecznej**. Należą do nich m.in.:

- usługi opiekuńcze
- specjalistyczne usługi opiekuńcze
- prowadzenie placówki pomocy społecznej.

Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w 2017 roku w tym zakresie wyniosła 17 596 865 zł i wzrosła od roku 2016 o 3 877 945 zł.

W 2017 roku zlecono organizacjami pozarządowym następujące zadania:

- 15 jednostek zleciło usługi opiekuńcze 16 organizacjom na kwotę 17 596 865 zł,
- 21 jednostek zleciło specjalistyczne usługi opiekuńcze 24 organizacjom na kwotę 4 252 033 zł,
- 13 jednostek zleciło prowadzenie placówek pomocy społecznej 18 organizacjom na kwotę 5 477 294 zł.

Liczba organizacji pozarządowych realizujących te zadania pozostaje na zbliżonym poziomie.

Podsumowanie, wnioski i rekomendacje

Województwo lubelskie charakteryzuje złożoność problemów społecznych, w tym ubóstwo, bezrobocie, starzejące się społeczeństwo, niepełnosprawność, konieczność wsparcia rodzin borykających się z sytuacjami kryzysowymi i problemem bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych.

Ocena Zasobów Pomocy Społecznej przedstawia sytuację społeczno – demograficzną województwa lubelskiego i tym samym pozwala na określenie działań, których realizacja przyczyni się do poprawy poziomu życia mieszkańców. Realizacja tych działań jest zadaniem samorządów terytorialnych i ich jednostek organizacyjnych. Jednocześnie należy pamiętać, że osiągnięcie trwałych rezultatów tych działań możliwe będzie przy jednoczesnym zaangażowaniu sfery społecznej, gospodarczej i pozarządowej.

Analiza zgromadzonych danych przekazywanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie w ramach oceny zasobów pomocy społecznej pozwala na sformułowanie następujących wniosków i rekomendacji:

- W województwie lubelskim zamieszkuje 5,5% mieszkańców kraju (2 126,3 tys. – 31.12.2017 r.). Od połowy lat dziewięćdziesiątych obserwuje się systematyczny spadek liczby ludności województwa lubelskiego.
- Województwo lubelskie należy do stosunkowo mało zurbanizowanych – w 47 miastach województwa zamieszkiwało 46,5% ogółu ludności, podczas gdy przeciętnie w kraju ludność miast stanowiła 60,1% ogółu populacji.
- W województwie lubelskim przybywa mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Z danych statystycznych z 2017 roku wynika, że województwo zamieszkiwało 451 040 osób w wieku poprodukcyjnym, w tym 308 572 kobiety (68,41%).

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

- Prognozy GUS wskazują na postępujący w województwie lubelskim spadek ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w kolejnych latach. W przypadku grupy 0-17 lat jej liczebność między 2010 a 2017 rokiem spadła o 42 923 osoby, a w grupie osób w wieku produkcyjnym – o 78 448.
- Województwo lubelskie, tak jak pozostałe regiony kraju, dotknięte jest procesem starzenia się społeczeństwa. W 2017 roku odsetek osób w wieku poprodukcyjnym, na Lubelszczyźnie, wyniósł 21,2%. Zaliczamy się więc do społeczeństw, które przekroczyły próg starości zaawansowanej.
- W końcu grudnia 2017 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy województwa lubelskiego wyniosła 81 200 osób i była niższa od zanotowanej przed rokiem o 15%. Zmiany zaobserwowano również w skali kraju, gdzie na koniec 2017 r. liczba bezrobotnych była niższa o 19% niż rok wcześniej. Spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych odnotowano we wszystkich powiatach, przy czym najwyższy w powiecie janowskim (o 27,7%), łukowskim (o 23,9%) oraz radzyńskim (o 23,6%).
- Zmniejszyła się liczba bezrobotnych zamieszkałych na wsi. Udział bezrobotnych zamieszkałych na wsi wyniósł 54,7 % wszystkich bezrobotnych i był niższy o 0,8% niż w 2016 r.
- Stopa bezrobocia rejestrowanego w końcu grudnia 2017 r. ukształtowała się na poziomie 8,8% i była niższa o 1,5% niż przed rokiem. Województwo lubelskie pod względem stopy bezrobocia plasowało się na 12 miejscu w kraju.
- Na koniec grudnia 2017 roku w województwie lubelskim 44% ogółu bezrobotnych pozostawało w ewidencji urzędów pracy jako długotrwale bezrobotne. Najliczniejszą kategorię wiekową w tej grupie stanowiły osoby w wieku od 25 do 34 lat (31,4%).
- W porównaniu z rokiem ubiegłym, w 2017 roku zwiększyła się liczba żłobków i przedszkoli oraz liczba świetlic i klubów dla seniorów, a także liczba hospicjów. Dalszy niewielki wzrost liczby wymienionych instytucji prognozuje się również w roku 2018.
- W 2016 roku liczba mieszkań komunalnych w województwie lubelskim wyniosła 20 962, natomiast w roku oceny wzrosła o 244. Prognozuje się, że w roku 2018 liczba ta zwiększy się i wyniesie 21 216. Najwięcej tego typu mieszkań występowało w mieście Lublin – 9 227, czyli 43,51% ogółu wszystkich mieszkań tego typu na Lubelszczyźnie. Drugim co do największej liczby mieszkań w zasobie gminy jest miasto Zamość z 1 954 mieszkaniami (9,2% ogółu lokali) oraz miasto Chełm – 1 488 czyli 7,36%. Natomiast najmniej tego typu mieszkań jest w powiatach: janowskim, parczewskim, łęczyńskim, krasnostawskim oraz zamojskim.

- Liczba mieszkań socjalnych w województwie lubelskim wynosi ogółem 2 811 lokali, z czego najwięcej jest ich w m. Lublin – 1 095. Kolejne miasta w których występuje największa liczba mieszkań socjalnych to: Hrubieszów (146), Międzyrzec Podlaski (134), Puławy (120), Chełm (121), Zamość (120), Włodawa (111).
- Zgodnie z danymi przekazanymi przez ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie w roku 2017 jednostki udzieliły pomocy i wsparcia ogółem 155 128 osobom i rodzinom, tj. o ponad 14 tysiącom mniej niż w roku poprzednim. Prognoza na rok następny wskazuje na dalszy niewielki spadek liczby osób korzystających z pomocy (o 136 osób). Pomoc w formie świadczeń przyznana została 88 269 osobom z 57 407 rodzin (łącznie gminy i powiaty). W skład tych rodzin wchodziło 148 487 osób, co stanowi niemal 7% mieszkańców województwa lubelskiego. Ponad połowę osób (57,5%), którym przyznano świadczenie, stanowiły osoby długotrwale korzystające z pomocy (50 408 osób).
- W roku 2017 ze wsparcia gmin skorzystało niemal 6% mieszkańców Lubelszczyzny. W ujęciu powiatowym w roku oceny wskaźnik ten najwyższy był w mieście Chełm oraz w powiatach włodawskim i parczewskim. Z kolei najmniejszy odsetek mieszkańców objętych wsparciem odnotowano w powiatach świdnickim, opolskim, łęczyńskim i lubelskim oraz w mieście Zamość. Do powiatów, w których odsetek korzystających ze wsparcia i pomocy jest niższy od wskaźnika wojewódzkiego należą również powiaty: biłgorajski, janowski, rycki, puławski oraz miasto Lublin.
- Podobnie jak w latach ubiegłych w roku 2017 głównymi powodami przyznania pomocy i wsparcia były ubóstwo i bezrobocie.
- W dalszym ciągu występuje duże zapotrzebowanie na usługi pomocy społecznej, m.in.: usługi opiekuńcze, poradnictwo specjalistyczne, interwencję kryzysową i pracę socjalną.
- W roku 2017 z pomocy w formie usług opiekuńczych w ramach zadań własnych gminy skorzystały ogółem 5 122 osoby, w tym 354 osoby z usług specjalistycznych. Prognozy na 2018 rok wskazują na dalszy wzrost liczby osób korzystających z usług opiekuńczych.
- W roku oceny ośrodki pomocy społecznej świadczyły specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla 923 osób z zaburzeniami psychicznymi. W prognozach na rok 2018 gminy wskazują na nieznaczne zwiększenie liczby osób korzystających z tego typu świadczeń.
- W roku oceny pomocą w formie interwencji kryzysowej objęto 595 rodzin liczących 1 530 osób. W porównaniu z rokiem 2016 liczba rodzin objętych tą formą pomocy

spadła o 38. W roku 2018 ośrodki pomocy społecznej prognozują niewielki wzrost liczby rodzin korzystających z tego rodzaju wsparcia – o 60 rodzin.

- Świadczenia pieniężne w 2017 roku przyznano 42 153 osobom. Najwięcej osób skorzystało z zasiłku celowego – 30 221 osób (o 2 659 mniej niż w 2016 r.).
- Dane z ostatnich kilku lat wskazują, że sukcesywnie rośnie liczba osób, za które gminy ponoszą odpłatność w związku z ich pobytem w domu pomocy społecznej, a w związku z tym rośnie koszt odpłatności. Z pewnością jest to związane z procesem starzenia się społeczeństwa Lubelszczyzny, jak również jest wynikiem niewystarczającego rozwoju i dostępności usług środowiskowych skierowanych do tej grupy osób. Z roku na rok coraz więcej mieszkańców regionu wymaga wsparcia. W roku 2017 gminy opłaciły pobyt w domach pomocy społecznej 3 089 osobom.
- W ramach wspierania rodziny (zgodnie z przepisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej) w 2017 roku liczba rodzin objęta pracą asystenta rodziny wynosiła 2 585 i w stosunku do roku 2016 zmniejszyła się o 28 rodzin. Na rok 2018 jednostki prognozują wzrost tej liczby o 64 rodziny.
- Liczba asystentów rodziny zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej w roku 2017 spadła do poziomu z 2015 roku (wyniosła 267); prognoza na 2018 rok przewiduje spadek liczby asystentów o 11 osób.
- W 2017 roku gminy z tytułu odpłatności za pobyt dziecka w pieczy zastępczej poniosły koszty w wysokości 12 874 803 zł, tj. o ponad 1 344 787 zł więcej niż w 2016 roku. Prognozy na 2018 rok wskazują na dalszy wzrost tych kosztów o ponad 1 milion zł.
- W 2017 roku z pomocy w formie zasiłków rodzinnych i dodatków do zasiłków rodzinnych skorzystało ogółem 85 668 rodzin. Łączny koszt wypłaconych świadczeń wyniósł 317 151 072 zł. W porównaniu z rokiem 2016 liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne wzrosła o 14 rodzin, natomiast koszt świadczeń zmniejszył się o 1 948 928 zł. W odniesieniu do roku oceny w 2018 r. prognozowany jest wzrost liczby rodzin korzystających z powyższych form pomocy.
- Świadczenie z funduszu alimentacyjnego w roku 2017 przyznano 17 872 osobom (o 1 316 mniej niż w 2016 roku), na łączną kwotę 87 578 047 zł (w 2016 r. było to 97 535 663 zł). W roku 2018 prognozowane jest zmniejszenie się liczby osób korzystających ze świadczeń w ramach funduszu alimentacyjnego o 268.
- W 2017 roku programy oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie realizowane były w 15 powiatowych centrach pomocy rodzinie, objętych nimi zostało 200 sprawców przemocy (w 2016 r. 221 osób, w 2015 r. 232

osoby). Prognoza na 2018 rok przewiduje realizację programów przez 17 PCPR-ów oraz objęcie nimi 229 osób.

- W roku oceny spadła liczba rodzin utworzonych w ramach rodzinnej pieczy zastępczej – o 29 rodzin w stosunku do roku poprzedniego. Należy jednak zauważyć, że wzrosła liczba rodzin zastępczych zawodowych. Liczba rodzin zastępczych specjalistycznych oraz rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego utrzymała się na tym samym poziomie. Liczba rodzinnych domów dziecka zwiększyła się.
- W 2017 roku w województwie lubelskim funkcjonowało ogółem 1 780 rodzin zastępczych różnego typu. Najwięcej było rodzin spokrewnionych z dzieckiem, które stanowiły 65% wszystkich rodzin. W rodzinach zastępczych umieszczonych było 2 607 dzieci ogółem, z tego 1 516 dzieci w rodzinach spokrewnionych. Ponadto w województwie lubelskim funkcjonuje 16 rodzinnych domów dziecka, w których przebywa 111 dzieci. Prognozuje się zwiększenie liczby rodzinnych domów dziecka w roku 2018 z jednoczesnym wzrostem do 125 liczby umieszczonych tam dzieci.
- Rodziny zastępcze spokrewnione oraz niezawodowe funkcjonują na terenie wszystkich powiatów województwa, natomiast funkcjonowanie rodzin zastępczych zawodowych wykazało 21 powiatów. Na terenie województwa lubelskiego funkcjonują jedynie 4 rodziny zastępcze specjalistyczne: w powiecie chełmskim i puławskim oraz na terenie miast Biała Podlaska i Zamość.
- W województwie lubelskim funkcjonuje 20 rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, w 3 miastach na prawach powiatu: Biała Podlaska, Lublin i Zamość oraz w 10 powiatach: bialskim, hrubieszowskim, kraśnickim, lubelskim, łączyńskim, puławskim, świdnickim.
- W 2017 roku rodzinne formy pieczy zastępczej opuściło 796 pełnoletnich osób (o 50 mniej niż w 2016 roku), które uzyskały pomoc w kwocie 3 982 832 zł (w 2016 r. była to kwota 4 255 230 zł).
- W roku oceny odnotowano 342 osoby opuszczające placówki opiekuńczo – wychowawcze (o 33 mniej niż w 2016 roku). Prognozuje się, że w roku 2018 liczba tych osób wzrośnie do 351. Środki finansowe skierowane do opuszczających placówki wyniosły 1 679 706 zł (o 204 322 zł mniej niż w 2016 roku). Na rok 2018 przewidziany jest wzrost wydatków w tym zakresie do wysokości 2 080 628 zł.
- Na terenie województwa lubelskiego występuje nierównomierne rozmieszczenie infrastruktury społecznej. Skoncentrowana jest ona głównie w dużych miastach. Do powiatów, w których funkcjonuje najmniej placówek należą: opolski, rycki, radzyński i parczewski.

- W 2017 roku jednostki pomocy społecznej realizowały 37 projektów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, dzięki którym pomocą objęto 1 083 osoby. Tym samym liczba osób objętych wsparciem zwiększyła się o 795 osób w porównaniu do 2016 roku. Należy jednak zaznaczyć, że sytuacja ta zależy od okresu programowania środków w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz od terminów ogłaszanych konkursów i naboru projektów. W prognozie na rok następny liczba projektów oraz osób nimi objętych zwiększa się ponad dwukrotnie w porównaniu do roku oceny.
- W roku 2017 środki finansowe w budżetach gmin i powiatów na wydatki przeznaczone na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej wynosiły łącznie 3 233 381 305 zł. i tym samym wzrosły niemal dwukrotnie w stosunku do roku poprzedniego. Zmiana ta wynika z faktu, iż rok 2017 był pierwszym pełnym rokiem kalendarzowym, w którym wypłacano świadczenie wychowawcze. Prognozuje się, że w roku 2018 środki w budżetach jednostek samorządu terytorialnego na wydatki w ww. obszarach wzrosną do wysokości 3 251 409 499 zł (tj. o 18 028 194 zł).
- Ocena Zasobów Pomocy Społecznej zawiera informacje o kadrze ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie. Liczba osób pracujących w tych jednostkach w 2017 roku wynosiła 3 897 pracowników - o 43 osoby więcej niż w 2016 roku. Kadre pomocy społecznej tworzą dyrektorzy, ich zastępcy, pracownicy socjalni oraz pozostali pracownicy. Na stanowiskach kierowniczych (w tym dyrektorzy i ich zastępcy) zatrudnione były 262 osoby, co stanowi 6,7% ogółu pracowników. Wśród osób na stanowiskach kierowniczych 206 osób posiada wykształcenie wyższe, a specjalizację z organizacji pomocy społecznej – 253 osób.
- Liczba organizacji pozarządowych, z którymi współpracowały ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie w 2017 roku wyniosła 592, tj. o 33 więcej niż w 2016 roku. Należy zauważyć, że podobnie jak w 2016 roku 112 jednostek z terenu województwa lubelskiego nie podejmuje współpracy z sektorem pozarządowym. Z danych wynika, że z największą liczbą organizacji pozarządowych współpracują następujące jednostki: miasto Lublin (49), gmina miejska Kraśnik (30), gmina miejska Puławy (10), gmina miejska Dęblin (15) oraz powiaty: puławski (30) i świdnicki (24).

Przedstawione poniżej wnioski i rekomendacje uwzględniają kwestie i problemy polityki społecznej wynikające z przyjętej Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na

lata 2014 – 2020 oraz z realizowanych programów wojewódzkich zgodnie z art. 21 pkt. 8 ustawy o pomocy społecznej.

Lp.	Wniosek	Realizowany dokument strategiczny	Rekomendacja
1	<p>Na przestrzeni ostatnich kilku lat liczba osób korzystających z pomocy i wsparcia realizowanej przez ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie systematycznie spada i obecnie utrzymuje się na poziomie wynoszącym ok. 7% mieszkańców województwa lubelskiego. Jednym z czynników, który istotnie wpłynął na poprawę sytuacji bytowej rodzin było wprowadzenie świadczenia wychowawczego.</p> <p>W ujęciu powiatowym wyższy wskaźnik korzystania z pomocy i wsparcia utrzymuje się w sześciu powiatach, tj. chełmskim, hrubieszowskim, bialskim, parczewskim, włodawskim oraz w m. Chełm.</p> <p>Od wielu lat gminą o najwyższym wskaźniku korzystających z pomocy i wsparcia jest Stary Brus w powiecie włodawskim (35% mieszkańców korzysta ze wsparcia ośrodka pomocy społecznej).</p> <p>Rozmieszczenie instytucji działających w obszarze pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego jest bardzo nierównomierne i koncentruje się głównie w dużych miastach. Na terenie 4 powiatów (rycki, radzyński, parczewski i opolski) funkcjonuje mniej niż 5 tego typu instytucji.</p>	<p><i>Problem ubóstwa jest jednym z obszarów ujętych w Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020. Głównym celem podejmowanych interwencji jest ograniczenie poziomu ubóstwa. Realizowany jest on m.in. poprzez rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji i pracy socjalnej wśród osób długotrwale bezrobotnych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także upowszechnienie udziału w zajęciach KIS i CIS (cel operacyjny 4) oraz zbudowanie skutecznego systemu wsparcia osób marginalizowanych (cel operacyjny 2). Kierunki działań dotyczą przede wszystkim: upowszechnienia kontraktów socjalnych i Programów Aktywności Lokalnej, rozwoju nowych form pracy socjalnej, diagnozowania potrzeb osób długotrwale bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także wskazują na rozwój poradnictwa specjalistycznego oraz objęcie wsparciem rodzin, dzieci i młodzieży najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym, m.in. poprzez pomoc rzeczową, a także zajęcia socjoterapeutyczne, integracyjne i edukacyjne. Natomiast działania z zakresu aktywnej integracji – w tym w zakresie tworzenia KIS i CIS są jednym z priorytetów prowadzonej interwencji uwzględnionych w obszarze ekonomia społeczna oraz Regionalnym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Lubelskim do 2020. Głównym celem Regionalnego Programu Pomocy Społecznej i Włączenia Społecznego na lata 2016 – 2020 jest ograniczenie ubóstwa i wykluczenia społecznego mieszkańców województwa</i></p>	<p>Konieczne jest zintensyfikowanie działań ukierunkowanych na rzecz ograniczenia problemu ubóstwa i zjawiska wykluczenia społecznego, w szczególności w gminach o najwyższych wskaźnikach korzystania z pomocy społecznej.</p> <p>W dalszym ciągu niezbędne jest prowadzenie aktywnej pracy socjalnej, w tym realizacja kontraktów socjalnych, projektów socjalnych i Programów Aktywności Lokalnej.</p> <p>Konieczne jest zróżnicowanie wsparcia i dostosowanie go do indywidualnych potrzeb odbiorcy z uwzględnieniem różnic środowiskowych oraz kompleksowości wsparcia. W przypadku braku skuteczności podjętych działań wskazane jest planowanie alternatywnego wsparcia. Szansą na aktywizację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym jest wspieranie rozwoju infrastruktury usług, aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej.</p> <p>Należy położyć szczególny nacisk na wzmacnianie współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie zarówno ograniczania ryzyka wykluczenia społecznego jak i również aktywnej integracji.</p> <p>Rekomenduje się położenie szczególnego nacisku na rozwój zasobów pomocy i integracji społecznej w powiatach o najniższej ich dostępności.</p>

Załącznik do uchwały Nr XLI/621/2018 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2018 r.

		<p><i>lubelskiego poprzez efektywny system pomocy i integracji społecznej.</i></p> <p><i>Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 stwarza możliwości realizacji projektów mających na celu wzrost integracji społecznej oraz poprawę dostępu do rynku pracy osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie.</i></p> <p><i>Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie w 2018 roku rozpoczął realizację projektu pn. „Liderzy kooperacji” w partnerstwie z samorządami makroregionu I reprezentowanymi przez Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej w Rzeszowie, Białymstoku i Kielcach oraz Mazowieckim Centrum Polityki Społecznej w Warszawie w ramach konkursu nr POWR.02.05.00-IP.03-00-014/17 w działaniu 2.5 Skuteczna Pomoc Społeczna Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER) na lata 2014-2020 pt. „Wypracowanie i wdrożenie modeli kooperacji pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej a podmiotami innych polityk sektorowych m. in. pomocy społecznej, edukacji, zdrowia, sądownictwa i policji.” Celem projektu jest wypracowanie i wdrożenie modelu kooperacji (wielopłaszczyznowego modelu schematu współpracy) pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej, a podmiotami innych polityk sektorowych istotnych z punktu widzenia włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa dla gmin wiejskich z obszaru województw: lubelskiego, podkarpackiego, mazowieckiego, podlaskiego i świętokrzyskiego.</i></p>	
--	--	---	--

2	<p>W województwie lubelskim obserwuje się postępujący proces starzenia się społeczeństwa. W obliczu wydłużania się życia oraz dalszych prognoz dotyczących starzenia się społeczeństwa gminy zwracają uwagę na konieczność podjęcia działań w zakresie zapewnienia pomocy osobom starszym w miejscu zamieszkania.</p> <p>Wzrasta liczba miejsc spotkań i klubów seniora jednak nie funkcjonują one we wszystkich gminach.</p> <p>Liczba dziennych domów pomocy utrzymuje się na tym samym poziomie. Wzrasta liczba osób objętych usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania. 40 gmin nie realizuje tej formy pomocy. Wzrosła liczba osób umieszczonych w domach pomocy społecznej a zarazem wzrosły koszty ponoszone z tego tytułu przez gminy.</p>	<p><i>Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego, włączenie społeczne oraz wzrost aktywności i udziału w życiu społecznym osób starszych jest głównym celem obszaru Starzejące się społeczeństwo w Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020. Działania w ramach tego obszaru będą realizowane m.in. poprzez wsparcie osób starszych w środowisku (cel operacyjny 1) - podnoszenie jakości i dostępności do usług opiekuńczych, tworzenie placówek wspomagających osoby starsze (takich jak dzienne domy pobytu, kluby, centra usług społecznych i inne) a także wsparcie finansowe i rzeczowe osób starszych będących w trudnej sytuacji materialnej. Realizacją celu głównego będzie także rozwój systemu opieki nad osobami starszymi nie mogącymi samodzielnie funkcjonować w środowisku, poprzez wsparcie i tworzenie instytucji zapewniających całodobową opiekę osobom starszym.</i></p> <p><i>Uszczegółowienie działań podejmowanych na rzecz osób starszych w województwie lubelskim ujęte zostało w Wojewódzkim Programie na Rzecz Osób Starszych na lata 2016 - 2020. Jego misją jest poprawa jakości życia i funkcjonowania osób starszych oraz rozwój działań na rzecz integracji międzypokoleniowej i udziału osób starszych w życiu społecznym i zawodowym. Podejmowane działania dotyczą m.in. wsparcia środowiskowego, rozwoju systemu opieki, poradnictwa oraz zwiększenia aktywności osób starszych.</i></p> <p><i>Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 stwarza możliwość realizacji projektów mających na celu</i></p>	<p>Rekomenduje się zwiększenie nakładów finansowych na usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania osoby starszej oraz podejmowanie działań środowiskowych na rzecz integracji społecznej seniorów ze środowiskiem, m.in. poprzez tworzenie infrastruktury dla seniorów, w tym dziennych domów pomocy, rodzinnych domów pomocy, klubów dla osób starszych.</p> <p>Rozszerzenie zakresu świadczonych usług opiekuńczych i specjalistycznych daje możliwość zmniejszenia kosztów ponoszonych przez gminy w związku z odpłatnością za pobyt w domach pomocy społecznej.</p> <p>Rekomenduje się wspieranie udziału osób starszych w życiu publicznym poprzez ich uczestnictwo m.in. w gminnych radach seniorów.</p>
---	---	--	---

		<p>wzrost dostępności wysokiej jakości usług społecznych użyteczności publicznej, w szczególności w formach zdeinstytucjonalizowanych.</p> <p>Dotacja celowa z budżetu państwa w ramach „Programu Wieloletniego Senior + na lata 2015 – 2020” umożliwi rozwój infrastruktury w formie dziennych domów oraz klubów na terenie jednostek samorządu terytorialnego.</p>	
3	<p>Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych pozostaje jednym z ważniejszych powodów korzystania z pomocy społecznej. Związane jest to z problemami społecznymi wynikającymi m.in. z migracji zarobkowych, rozwodów, uzależnień i innych. Rodziny bezradne w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, korzystające z systemu pomocy społecznej wymagają wsparcia specjalistów w odbudowie prawidłowych relacji i umacniania prawidłowych postaw rodzicielskich. Warunkiem jest jak najwcześniejsze udzielenie pomocy oraz stosowanie działań profilaktycznych przy współpracy instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami. W tym zakresie widoczne jest coraz większe zapotrzebowanie na bezpłatne poradnictwo specjalistyczne oraz prowadzenie terapii rodzinnej obejmującej działania psychologiczne, pedagogiczne i socjologiczne, mające na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania jej zadań. Liczba jednostek specjalistycznego poradnictwa od kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie. Na terenie 10 powiatów wciąż brakuje ośrodka interwencji kryzysowej.</p>	<p><i>Budowa spójnego systemu pomocy efektywnie wspierającego rodzinę jest głównym celem obszaru Wsparcie dziecka i rodziny w Strategii Polityki Społecznej. W ramach realizacji celu głównego podejmowane są działania na rzecz wspierania rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych poprzez między innymi umożliwienie dostępu do specjalistycznych usług oraz infrastruktury pomocowej. Realizacja Strategii przyczyni się do poprawienia funkcjonowania rodzin, w tym zagrożonych ubóstwem, wykluczeniem społecznym oraz przejawiających trudności w wypełnianiu swoich zadań opiekuńczo – wychowawczych, a także do rozwoju współpracy międzysektorowej na rzecz działań skierowanych do dziecka i rodziny. Oprócz Strategii Polityki Społecznej realizowany jest Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy zastępczej na lata 2014 – 2020. Główny cel zakłada wspieranie rodzin w województwie lubelskim w wypełnianiu ich funkcji opiekuńczo – wychowawczych poprzez wielozakresową pomoc rodzinom. Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 umożliwi m. in. realizację projektów na rzecz rozwoju</i></p>	<p>Rekomenduje się promowanie działań zmierzających do podnoszenia kompetencji rodzicielskich, wspieranie powstawania jednostek poradnictwa specjalistycznego jako podmiotów świadczących usługi w zakresie profilaktyki i pomocy rodzinie na wczesnym etapie kryzysu, promowanie działań sektora pozarządowego w obszarze wsparcia rodziny, promowanie idei rodzicielstwa zastępczego, wsparcie kadry placówek opiekuńczo – wychowawczych poprzez organizację szkoleń podnoszących jej kompetencje niezbędne w pracy z dziećmi oraz z ich biologicznymi rodzinami, organizowanie szkoleń celem ustawicznego doskonalenia zawodowego asystentów rodziny i koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.</p> <p>Ważne jest również zapewnienie stałych – pochodzących z budżetów samorządów lokalnych – środków finansowych na zatrudnienie asystentów rodziny.</p>

	Dysfunkcjonalność rodzin powoduje często konieczność umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej. Liczba rodzin zastępczych, które powinny przyjmować dzieci w pierwszej kolejności, systematycznie spada.	<p><i>środowiskowych form i placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, rozwoju poradnictwa rodzinnego, rozwoju usług wspierających i interwencyjnych, upowszechniania działań asystentów rodziny i koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej, podnoszenia jakości opieki nad dziećmi w instytucjonalnej pieczy zastępczej poprzez restrukturyzację placówek.</i></p> <p><i>Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie realizuje projekt „Blżej Rodziny”, finansowany ze środków unijnych w ramach programu II Oś priorytetowa – Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji PO WER, Działania 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym. Celem projektu jest podniesienie kompetencji przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego i kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej oraz służb zaangażowanych w realizację zadań wynikających z ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w zakresie realizacji niniejszej ustawy.</i></p>	
4	Biorąc pod uwagę zatrudnienie w ośrodkach pomocy społecznej w odniesieniu do zapisu ustawowego (art. 110 ust. 11 i 12 ustawy o pomocy społecznej) dotyczącego wymogu zatrudnienia przez ośrodek pomocy społecznej pracowników socjalnych zauważyć należy, że 27 jednostek zatrudnia mniej niż 3 pracowników socjalnych a w 37 jednostkach nie spełnione są wymogi art. 110 ust 11.	<i>Realizacja art. 110 ust. 11 i 12, 110a ustawy o pomocy społecznej</i>	Biorąc pod uwagę najważniejsze problemy społeczne województwa lubelskiego – ubóstwo, dysfunkcjonalność rodziny, niepełnosprawność, zaburzenia psychiczne, starzejące się społeczeństwo, konieczne jest rozwijanie i wdrażanie aktywnych form i metod pracy tak aby praca socjalna stała się głównym zadaniem OPS. Rekomenduje się również dostosowanie liczby pracowników

	Ponadto należy zwrócić uwagę, że tylko w 16 gminach funkcjonowały zespoły pracy socjalnej i integracji społecznej.		socjalnych zatrudnianych w OPS do obowiązujących standardów oraz stałe podnoszenie kwalifikacji kadry OPS i PCPR. Konieczne jest także zabezpieczenie środków samorządów gminnych na sfinansowanie etatów pracowników socjalnych.
5	Województwo lubelskie charakteryzuje się jednym z najwyższych wskaźników niepełnosprawności w kraju. W roku oceny odnotowano wzrost nakładów finansowych na realizację zadań w zakresie rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnością.	<p><i>Głównym celem Strategii Polityki Społecznej w obszarze wsparcia osób niepełnosprawnych jest włączenie niepełnosprawnych mieszkańców województwa lubelskiego w życie społeczne i zawodowe. Działania na rzecz podniesienia aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych realizowane będą poprzez rozwój i doskonalenie instrumentów promocji zatrudnienia tych osób, zwiększenie ich poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych oraz działania na rzecz tworzenia miejsc pracy dla tej grupy mieszkańców województwa, zwłaszcza na terenach wiejskich.</i></p> <p><i>Głównym celem „Programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych” realizowanego przez ROPS jest zapewnienie osobom niepełnosprawnym pełnego uczestniczenia w życiu społecznym w ramach zintegrowanych i kompleksowych działań. Jednym z kierunków działań jest edukacja i zatrudnienie w celu zapobiegania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych oraz wspieranie zatrudnienia na chronionym i otwartym rynku pracy, zwiększenie poziomu wykształcenia, kwalifikacji zawodowych, dostępu do wiedzy i informacji osób niepełnosprawnych.</i></p>	<p>Rekomendowane jest dalsze promowanie działań mających na celu włączenie osób niepełnosprawnych w życie społeczne, a tym samym zwiększenie możliwości ich zatrudnienia zarówno na chronionym jak i otwartym rynku pracy.</p> <p>Rekomenduje się ponadto zwiększenie nakładów finansowych na tworzenie mieszkań chronionych. Forma ta umożliwi osobom potrzebującym wsparcia włączenie w życie społeczne.</p>

		<p><i>Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 przewiduje realizację projektów mających na celu zwiększenie dostępności wysokiej jakości usług na rzecz osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych oraz zwiększenie integracji społecznej i zawodowej. Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 przewiduje ponadto realizację projektów wspierających usługi z zakresu mieszkalnictwa chronionego, wspomaganego i treningowego.</i></p> <p><i>Województwo Lubelskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie jako Lider, w partnerstwie z Charytatywnym Stowarzyszeniem Niesienia Pomocy Chorym Misericordia, Województwem Podkarpackim – Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Rzeszowie i Stowarzyszeniem Rodziców i Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych „Radość” oraz Województwem Świętokrzyskim – Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Kielcach i Caritas Diecezji Kieleckiej, realizuje projekt pn. „Standardy w zakresie mieszkalnictwa wspomaganego dla osób chorujących psychicznie po wielokrotnych pobytach w szpitalu psychiatrycznym” w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014 – 2020 współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Celem projektu jest wypracowanie, wdrożenie i upowszechnienie standardu w zakresie mieszkalnictwa wspomaganego dla osób chorujących psychicznie po wielokrotnych pobytach w szpitalu psychiatrycznym.</i></p>	
--	--	---	--

		<i>Opracowany został „Wojewódzki program poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia społecznego na lata 2018 – 2022”.</i>	
6	<p>Wciąż niewiele samorządów zleca realizację usług społecznych instytucjom sektora pozarządowego, które w wielu przypadkach realizują te usługi w sposób profesjonalny i z zachowaniem oszczędności gospodarowania środkami publicznymi. Samorządy posiadają zapisy umożliwiające zlecenie zadań organizacjom pozarządowym, które powinny być nieodłącznym partnerem instytucji rządowych i samorządowych w realizacji zadań publicznych. W dalszym ciągu 112 jednostek samorządu nie podejmuje współpracy z sektorem pozarządowym w zakresie pomocy i integracji społecznej.</p>	<p><i>Rekomendacja ta znajduje uzasadnienie m.in. w obszarach Rozwój społeczności lokalnej oraz Ekonomia społeczna w Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 głównie w ramach celów operacyjnych: 13.4. Poprawa trwałości i stabilności funkcjonowania organizacji pozarządowych w województwie lubelskim do 2020 roku; 13.6. Rozwój współpracy administracji publicznej z sektorem pozarządowym w województwie lubelskim do 2020 roku oraz 14.6. Rozwój współpracy i porozumień w zakresie ekonomii społecznej, a także 14.7. Upowszechnianie i promocja przedsiębiorczości społecznej. Uszczegółowienie powyższych działań ujęte zostało w Programie Współpracy Województwa Lubelskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego oraz Regionalnym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Lubelskim do 2020. Ponadto działania w tym zakresie realizowane są przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie w ramach projektu Ekonomia Społeczna – Drogowskaz Rozwoju Społecznego finansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego.</i></p>	<p>Rekomenduje się promowanie i wspieranie zlecenia zadań przez jednostki samorządu terytorialnego organizacjom pozarządowym oraz podmiotom ekonomii społecznej. Powyższe wzmocni sektor pozarządowy funkcjonujący na terenie województwa lubelskiego oraz przyczyni się do aktywizacji osób zatrudnionych w podmiotach ekonomii społecznej.</p>

Spis tabel, map i wykresów

Spis tabel

Tabela nr 1. Powierzchnia i podział administracyjny województwa lubelskiego na tle kraju (stan na dzień 31.12.2017 r.).....	7
Tabela nr 2. Struktura podregionów województwa lubelskiego.....	9
Tabela nr 3. Liczba ludności w poszczególnych województwach (stan na 31.12.2017 r.).....	11
Tabela nr 4. Struktura ludności w województwie lubelskim wg płci i miejsca zamieszkania (stan na 31.12.2017 r.).....	12
Tabela nr 5. Struktura ludności w powiatach województwa lubelskiego wg płci (stan na 31.12.2017 r.)	13
Tabela nr 6. Struktura ludności wg płci i wieku (stan na 31.12.2017 r.).....	15
Tabela nr 7. Prognoza ludności w tysiącach.....	16
Tabela nr 8. Liczba ludności województwa lubelskiego wg ekonomicznych grup ludności (stan na 31.12.2017 r.)	17
Tabela nr 9. Liczba mieszkańców powyżej 60 roku życia w latach 2008 – 2017 w kraju i województwie lubelskim.....	19
Tabela nr 10. Bezrobocie rejestrowane w województwie lubelskim w latach 2011 – 2017	23
Tabela nr 11. Bezrobotni zarejestrowani i stopa bezrobocia wg podregionów i powiatów (stan na 31.12.2017 r.).....	23
Tabela nr 12. Infrastruktura społeczna województwa lubelskiego.....	26
Tabela nr 13. Środki finansowe przeznaczone przez gminy na świadczenia pieniężne z pomocy społecznej w roku oceny.....	37
Tabela nr 14. Liczba świadczeń oraz środki finansowe (w złotych) przeznaczone na świadczenia opiekuńcze w województwie lubelskim w latach 2014 – 2018 wypłacane na podstawie Ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych.....	45
Tabela nr 15. Rodziny zastępcze na terenie województwa lubelskiego.....	50
Tabela nr 16. Zespoły pracy socjalnej i integracji społecznej.....	71
Tabela nr 17. OPS-y zatrudniające mniej niż 3 pracowników socjalnych.....	72
Tabela nr 18. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostek samorządu terytorialnego (zadania własne i zadania zlecone w złotych).....	75
Tabela nr 19. Projekty współfinansowane z EFS	77
Tabela nr 20. Udział w konkursach ogłaszanych przez MRPiPS	78

Spis map

Mapa nr 1. Podział administracyjny województwa lubelskiego.....	8
Mapa nr 2. Rozmieszczenie domów pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego	63
Mapa nr 3. Rozmieszczenie instytucji działających w obszarze pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego.....	68

Spis wykresów

Wykres nr 1. Liczba ludności zamieszkującej podregiony województwa lubelskiego (w %).....	9
Wykres nr 2. Liczba mieszkańców w poszczególnych województwach (stan na 31.12.2017 r.)	11
Wykres nr 3. Prognoza dotycząca liczby ludności wg płci na lata 2015 - 2035 dla województwa lubelskiego.....	18
Wykres nr 4. Udział procentowy osób w wieku 60 i więcej lat w poszczególnych przedziałach wiekowych.....	20
Wykres nr 5. Osoby w wieku 60 i więcej lat wg płci w poszczególnych przedziałach wiekowych (w %).....	20
Wykres nr 6. Prognoza na lata 2015 - 2035 wg przedziału wiekowego osób w wieku 60 i więcej lat.....	21
Wykres nr 7. Osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy (stan na 31.12.2017 r.)	25
Wykres nr 8. Osoby, którym udzielono pomocy i wsparcia (zadania gminy).....	29
Wykres nr 9. Liczba osób korzystających ze świadczeń w poszczególnych przedziałach wiekowych	30
Wykres nr 10. Powiaty o najniższym i najwyższym wskaźniku korzystania z pomocy i wsparcia w 2017 r.	31
Wykres nr 11. Gminy o najniższym i najwyższym wskaźniku korzystania z pomocy i wsparcia w 2017 r.....	32
Wykres nr 12. Powody korzystania z pomocy społecznej w 2017 r. (liczba rodzin)	33
Wykres nr 13. Odpłatność gmin za pobyt w domu pomocy społecznej – liczba osób	39
Wykres nr 14. Liczba asystentów rodziny	41
Wykres nr 15. Odpłatność gmin za pobyt dziecka w pieczy zastępczej (w złotych).....	42
Wykres nr 16. Liczba osób korzystających z funduszu alimentacyjnego	46
Wykres nr 17. Liczba rodzin zastępczych ogółem w 2017 roku.....	51
Wykres nr 18. Wartość środków finansowych na wybrane zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w latach 2015 – 2018 (w złotych).....	57
Wykres nr 19. Wysokość środków na dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika w latach 2015 – 2018 (w złotych)	58
Wykres nr 20. Wysokość środków finansowych, którymi dysponowały poszczególne powiaty w 2017 roku na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej (w złotych).....	59

Wykres nr 21. Liczba osób w poszczególnych powiatach, które skorzystały z dofinansowania zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w roku 2017.....	60
Wykres nr 22. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania DPS (w złotych)	62
Wykres nr 23. Mieszkania chronione.....	64
Wykres nr 24. Placówki wsparcia dziennego w latach 2015 - 2017	65
Wykres nr 25. Placówki opiekuńczo – wychowawcze (wg powiatów)	66
Wykres nr 26. Kadra pomocy społecznej wg struktury zatrudnienia	70
Wykres nr 27. Struktura zatrudnienia oraz posiadane kwalifikacje kadry pomocy społecznej	70
Wykres nr 28. Zatrudnienie wolontariuszy i stażystów w jednostkach pomocy społecznej	73
Wykres nr 29. Udział dominujących wydatków w obszarze pomocy społecznej w roku 2017	75
Wykres nr 30. Liczba współpracujących organizacji pozarządowych	80

2. Dane o sytuacji demograficznej i społecznej

DANE O SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ I SPOŁECZNEJ

(stan na 31.XII)

WYSZCZEGÓLNIENIE		Lata poprzednie		Rok oceny	PROGNOZA*	
		Rok 2015	Rok 2016		Rok po ocenie	Dwa lata po ocenie
MIESZKANCY (w osobach)						
Ogółem	1	2 139 726	2 133 275	2 129 260	2 131 369	2 130 886
KOBIETY						
Ogółem	2	1 102 674	1 099 550	1 097 395	1 098 874	1 099 049
Wiek 0-17	3	186 806	184 901	184 475	184 602	184 567
Wiek 18-59	4	619 645	612 119	607 764	609 273	609 335
Wiek 60 lat i więcej	5	296 223	302 530	305 156	304 999	305 147
MEŻCZYŻNI						
Ogółem	6	1 037 052	1 033 725	1 031 865	1 032 495	1 031 837
Wiek 0-17	7	195 914	193 605	192 997	193 254	193 120
Wiek 18-64	8	708 369	702 618	699 074	698 168	697 498
Wiek 65 lat i więcej	9	132 769	137 502	139 794	141 073	141 219
RYNEK PRACY						
Bezrobotni ogółem	10	107 895	95 596	81 221	80 576	79 549
Bezrobotni długotrwale ogółem	11	65 635	58 418	48 214	47 135	46 367
bezrobotni ogółem z prawem do zasiłku	12	9 296	8 012	7 572	7 454	7 367
INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA						
Liczba mieszkań komunalnych w zasobie gminy	13	21 596	20 962	21 206	21 216	21 158
Liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne z zasobów gminy	14	2 710	2 505	2 388	2 495	2 562
w tym z wiersza 13: Liczba mieszkań socjalnych (lokali)	15	2 871	2 649	2 811	2 890	2 974
Liczba oczekujących na mieszkanie socjalne	16	1 339	1 295	1 223	1 284	1 313
Liczba wyroków eksmisyjnych bez wskazania lokalu socjalnego	17	129	187	208	246	245
Liczba żłobków (żłobki, kluby dziecięce, oddziały żłobkowe w przedszkolach)	18	75	93	107	121	134
Liczba opiekunów dziennych do dzieci	19	18	8	7	14	16
Liczba miejsc w żłobkach (żłobki, kluby dziecięce, oddziały żłobkowe w przedszkolach)	20	2 962	3 409	4 011	4 714	5 034
Liczba dzieci, którym nie przyznano miejsc w żłobku (żłobek, klub dziecięcy, oddziały żłobkowe w przedszkolach)	21	360	971	1 252	755	611
Powody nie przyznania miejsca w żłobku						
brak wolnych miejsc	22	6	8	27	27	27
brak żłobków	23	0	0	0	0	0
inne - niespełnienie innych wymogów formalnych	24					
Liczba przedszkoli (przedszkola wraz z oddziałami przedszkolnymi przy szkołach)	25	1 114	1 164	1 189	1 198	1 202
Liczba miejsc w przedszkolach (przedszkola wraz z oddziałami przedszkolnymi przy szkołach)	26	57 493	62 408	64 413	65 074	65 348
Liczba dzieci, którym nie przyznano miejsc w przedszkolu wg złożonych wniosków	27	380	385	153	113	45
Powody nie przyznania miejsca w przedszkolu						
brak wolnych miejsc	28	9	4	43	0	0

Liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży - ogółem	29	679	665	668	683	683
Z tego: (wiersze "Przyszkolne" i "Pozaszkolne")						
Przyszkolne	30	430	439	470	479	480
Pozaszkolne	31	249	226	198	204	203
Liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów	32	199	227	253	273	283
Liczba hospicjów	33	8	10	11	11	14
Liczba ośrodków dla cudzoziemców	34	5	3	6	4	6

* Wielkość prognozy nie dotyczy wartości przyrostu lub spadku. W przypadku braku możliwości oszacowania wielkości liczbowych dla prognozy należy wpisać liczby odpowiadające danym z kolumny "Rok oceny".

3. Dane o korzystających z pomocy i wsparcia
DANE O KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY I WSPARCIA
(w całym okresie sprawozdawczym)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Lata poprzednie		Rok oceny	Prognoza rok po ocenie	
	Rok 2015	Rok 2016			
OSOBY I RODZINY, KTÓRYM UDZIELONO POMOCY I WSPARCIA					
Liczba osób	1	185 099	169 846	155 128	154 992
OSOBY I RODZINY, KTÓRYM PRYZNANO ŚWIADCZENIE					
Liczba osób	2	116 184	102 751	88 269	88 081
W tym: osoby długotrwale korzystające	3	66 207	59 130	50 737	50 708
Wiek 0-17	4	48 147	44 586	35 949	35 744
Wiek produkcyjny *	5	54 224	48 328	41 309	41 194
Wiek poprodukcyjny **	6	10 155	9 968	10 515	10 749
Liczba rodzin	7	66 948	63 215	57 407	57 524
Liczba osób w rodzinach	8	194 101	175 713	148 487	149 067
w tym: KOBIETY (z wierszy 2-6)					
Ogółem	9	62 510	54 850	46 817	47 055
W tym: osoby długotrwale korzystające	10	36 747	32 611	27 690	27 752
Wiek 0-17	11	24 228	22 441	17 817	17 759
Wiek 18-59	12	31 245	25 821	21 865	21 872
Wiek 60 lat i więcej	13	6 854	6 586	7 128	7 192
w tym: MEŻCZYŹNI (z wierszy 2-6)					
Ogółem	14	49 002	46 893	40 175	40 001
W tym: osoby długotrwale korzystające	15	27 626	25 972	22 335	22 277
Wiek 0-17	16	23 890	22 008	16 991	16 986
Wiek 18-64	17	21 794	21 823	19 703	19 537
Wiek 65 lat i więcej	18	3 055	3 028	3 341	3 446
OSOBY I RODZINY, KTÓRYM PRYZNANO ŚWIADCZENIE PIENIĘŻNE					
Liczba osób ogółem	19	52 634	47 242	42 224	42 207
Liczba rodzin	20	48 769	43 760	39 728	39 624
Liczba osób w rodzinach	21	130 135	107 956	87 767	87 796
OSOBY I RODZINY, KTÓRYM PRYZNANO ŚWIADCZENIE NIEPIENIĘŻNE					
Liczba osób ogółem	22	61 392	55 448	45 218	45 337
Liczba rodzin	23	35 352	32 380	27 269	27 237
Liczba osób w rodzinach	24	132 513	118 274	94 606	94 262
OSOBY I RODZINY, Z KTÓRYMI PRZEPROWADZONO WYWIAD ŚRODOWISKOWY					
Liczba osób ogółem	25	96 467	93 759	87 261	87 335
Liczba rodzin	26	77 184	73 658	67 863	67 571
Liczba osób w rodzinach	27	213 871	196 269	166 937	167 220
POWODY UDZIELENIA POMOCY I WSPARCIA					
UBÓSTWO					
Liczba rodzin	28	41 846	38 330	33 951	33 676
Liczba osób w rodzinach	29	121 052	104 977	85 780	84 893
BEZROBOCIE					
Liczba rodzin	30	33 240	29 637	25 229	25 121

Liczba osób w rodzinach	31	102 404	86 833	70 085	70 013
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ					
Liczba rodzin	32	23 140	23 177	22 300	22 339
Liczba osób w rodzinach	33	54 162	51 949	46 970	47 045
DŁUGOTRWAŁA LUB CIĘŻKA CHOROBA					
Liczba rodzin	34	25 200	24 156	24 120	24 225
Liczba osób w rodzinach	35	61 674	56 150	52 172	52 536
BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEKUNTCZO-WYCHOWAWCZYCH					
Liczba rodzin	36	12 868	10 814	9 129	9 148
Liczba osób w rodzinach	37	50 142	41 462	33 714	33 763
ALKOHOLIZM					
Liczba rodzin	38	5 831	5 367	5 133	5 176
Liczba osób w rodzinach	39	12 760	11 010	9 921	10 501
NARKOMANIA					
Liczba rodzin	40	148	146	153	160
Liczba osób w rodzinach	41	281	263	294	321
POTRZEBA OCHRONY MACIERZYŃSTWA					
Liczba rodzin	42	9 426	8 289	6 723	6 703
W TYM: WIELODZIETNOŚĆ					
Liczba rodzin	43	6 485	5 818	4 558	4 575
BEZDOMNOŚĆ					
Liczba rodzin	44	1 106	1 102	1 120	1 122
Liczba osób w rodzinach	45	1 331	1 219	1 180	1 190
TRUDNOŚCI W PRZYSTOSOWANIU DO ŻYCIA PO ZWOLNIENIU Z ZAKŁADU KARNEGO					
Liczba rodzin	46	1 033	889	795	836
Liczba osób w rodzinach	47	1 867	1 607	1 402	1 483
ZDARZENIA LOSOWE					
Liczba rodzin	48	348	649	373	382
Liczba osób w rodzinach	49	968	1 794	881	1 057
KLĘSKI ŻYWIOŁOWE I EKOLOGICZNE					
Liczba osób	50	47	93	0	1
SIEROCTWO					
Liczba rodzin	51	157	122	95	107
Liczba osób w rodzinach	52	512	390	301	338
PRZEMOC W RODZINIE					
Liczba rodzin	53	1 557	1 459	1 359	1 500
Liczba osób w rodzinach	54	5 330	5 000	4 406	4 771
OCHRONA OFIAR HANDLU LUDŹMI					
Liczba rodzin	55	0	0	0	0
USŁUGI POMOCY SPOŁECZNEJ					
USŁUGI OPIEKUNCZE OGÓŁEM					
Liczba osób	56	4 591	4 845	5 122	5 282

Liczba świadczeń	57	2 055 926	2 027 326	1 999 020	2 091 405
Kwota świadczeń w złotych	58	19 464 126	22 134 718	29 284 219	31 528 191
W TYM: SPECJALISTYCZNE (wiersze 59 - 61)					
Liczba osób	59	343	362	354	371
Liczba świadczeń	60	96 177	97 845	89 324	96 062
Kwota świadczeń w złotych	61	1 125 273	1 170 505	1 435 608	1 549 712
SPECJALISTYCZNE USŁUGI DLA OSÓB Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI					
Liczba osób	62	943	952	923	937
Liczba świadczeń	63	399 560	378 768	345 197	355 375
Kwota świadczeń w złotych	64	6 665 628	6 713 140	7 943 102	8 413 061
PORADNICTWO SPECJALISTYCZNE					
Liczba rodzin	65	5 679	4 130	4 090	4 718
Liczba osób w rodzinach	66	16 101	10 779	11 008	11 793
PRACA SOCJALNA					
Liczba rodzin	67	52 487	52 630	51 051	52 909
Liczba osób w rodzinach	68	142 657	137 959	126 238	131 516
INTERWENCJA KRYZYSOWA					
Liczba rodzin	69	858	633	595	655
Liczba osób w rodzinach	70	2 503	1 691	1 530	1 707
KONTRAKT SOCJALNY					
Liczba zawartych kontraktów socjalnych - ogółem	71	3 110	3 049	2 999	3 447
Liczba osób objętych kontraktem socjalnym - ogółem	72	3 850	3 704	3 668	4 325
(z wiersza 71) Liczba zawartych kontraktów socjalnych część A	73	X	X	2 008	2 285
Liczba osób objętych kontraktem socjalnym część A	74	X	X	2 516	2 922
(z wiersza 71) Liczba zawartych kontraktów socjalnych część B	75	X	X	1 005	1 142
Liczba osób objętych kontraktem socjalnym część B	76	X	X	1 128	1 298
(z wiersza 72) Liczba osób objętych kontraktem socjalnym w Klubie Integracji Społecznej - ogółem	77	318	351	371	409
PROJEKT SOCJALNY					
Liczba realizowanych projektów socjalnych	78	X	X	38	50
Liczba osób objętych projektami socjalnymi	79	X	X	2 459	4 716

* wiek produkcyjny: kobiety w wieku 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lat

** wiek poprodukcyjny: kobiety w wieku 60 i więcej, mężczyźni 65 i więcej

3. Dane o korzystających z pomocy i wsparcia
3.1. GMINA - ZADANIA OPS ORAZ MOPS, MOPR

GMINA - ZADANIA OPS ORAZ MOPS, MOPR (w całym okresie sprawozdawczym)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Lata poprzednie		Rok oceny	Prognoza rok po ocenie	
	Rok 2015	Rok 2016			
SWIADCZENIA PIENIĘŻNE Z POMOCY SPOŁECZNEJ					
ZASIŁEK STAŁY					
Liczba osób	1	10 174	10 297	10 421	10 547
Liczba świadczeń	2	101 715	103 535	103 934	107 318
Kwota świadczeń w złotych	3	45 732 867	52 060 258	52 409 478	53 886 191
W tym: (wiersze 4-6)					
Zasiłek stały dla osób samotnie gospodarujących					
Liczba osób	4	8 023	8 167	8 412	8 517
Liczba świadczeń	5	81 659	83 697	85 229	87 598
Kwota świadczeń w złotych	6	39 859 618	45 791 753	46 486 298	47 590 602
W tym: (wiersze 7-9)					
Zasiłek stały dla osoby w rodzinie					
Liczba osób	7	2 258	2 236	2 152	2 188
Liczba świadczeń	8	20 056	19 838	18 705	19 720
Kwota świadczeń w złotych	9	5 873 249	6 268 505	5 923 180	6 295 589
ZASIŁEK OKRESOWY					
Liczba osób	10	26 887	23 771	20 141	20 603
Liczba świadczeń	11	143 252	123 890	111 216	116 258
Kwota świadczeń w złotych	12	53 179 236	47 620 462	39 348 942	40 893 131
W tym: (wiersze 13-24)					
Zasiłek okresowy z tytułu bezrobocia					
Liczba osób	13	21 421	18 842	15 287	15 416
Liczba świadczeń	14	113 746	97 132	82 943	84 101
Kwota świadczeń w złotych	15	42 982 044	38 648 596	30 984 900	31 963 057
Zasiłek okresowy z tytułu długotrwałej choroby					
Liczba osób	16	2 946	2 600	2 758	2 854
Liczba świadczeń	17	10 681	9 748	10 891	11 293
Kwota świadczeń w złotych	18	3 476 785	3 278 682	3 297 234	3 479 727
Zasiłek okresowy z tytułu niepełnosprawności					
Liczba osób	19	2 112	2 138	2 126	2 218
Liczba świadczeń	20	8 733	9 214	10 070	10 476
Kwota świadczeń w złotych	21	2 584 998	2 588 059	2 385 111	2 559 038
Zasiłek okresowy z tytułu możliwości utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego					
Liczba osób	22	35	17	63	77
Liczba świadczeń	23	119	55	144	188
Kwota świadczeń w złotych	24	38 970	21 927	44 552	68 895
Zasiłek okresowy kontynuowany niezależnie od dochodu na podstawie art. 38 ust. 4a i 4b					
Liczba osób	25	2	1	1	10
Liczba świadczeń	26	4	1	2	29
Kwota świadczeń w złotych	27	976	317	371	8 634
ZASIŁEK CELOWY OGÓŁEM					
Liczba osób	28	36 961	32 880	30 221	30 681

Kwota świadczeń w złotych	29	28 835 265	25 193 114	25 098 814	25 551 423
W tym: ZASIŁEK CELOWY PRYZYCNANY W RAMACH PROGRAMU WIELOLETNIEGO "POMOC PAŃSTWA W ZAKRESIE DOŻYWIANIA"					
Liczba osób	30	23 146	21 242	20 184	20 738
Liczba świadczeń	31	85 688	77 760	75 156	78 010
Kwota świadczeń w złotych	32	16 951 876	15 166 957	15 450 833	15 155 433
ZASIŁKI CELOWE PRYZYCNANE NIEZALEŻNIE OD DOCHODU na podstawie art. 39a ust. 1 i 2					
Liczba osób	33	64	76	0	20
Kwota świadczeń w złotych	34	50 535	52 175	0	21 453
ŚWIADCZENIA NIEPIENIĘŻNE Z POMOCY SPOŁECZNEJ					
POSIŁEK OGÓŁEM					
Liczba osób	35	56 078	50 033	39 067	41 132
Liczba świadczeń	36	7 457 842	6 388 304	5 035 322	5 173 133
Kwota świadczeń w złotych	37	26 871 747	23 860 868	19 586 131	20 552 211
W TYM: DLA DZIECI					
Liczba osób	38	53 261	46 884	36 529	38 458
Liczba świadczeń	39	6 978 770	5 912 665	4 612 499	4 715 483
Kwota świadczeń w złotych	40	23 503 556	20 549 302	16 512 343	17 314 945
W tym: (z wierszy 35-37) POSIŁEK - świadczenie przyznane w ramach programu wieloletniego "Pomoc Państwa w zakresie dożywiania"					
Liczba osób	41	55 456	49 546	38 450	38 686
Liczba świadczeń	42	7 324 658	6 262 061	4 950 945	5 088 993
Kwota świadczeń w złotych	43	26 215 463	23 224 769	19 078 826	20 046 501
W TYM: DLA DZIECI (z wierszy 41-43)					
Liczba osób	44	53 113	46 751	36 510	36 491
Liczba świadczeń	45	6 881 014	5 844 980	4 565 822	4 667 000
Kwota świadczeń w złotych	46	23 150 857	20 216 731	16 322 195	17 074 477
SCHRONIENIE					
Liczba osób	47	520	498	457	484
Liczba świadczeń	48	76 277	80 021	62 096	66 467
Kwota świadczeń w złotych	49	1 857 020	2 036 394	1 796 204	1 999 254
UBRANIE					
Liczba osób	50	30	13	5	14
Liczba świadczeń	51	38	14	6	32
Kwota świadczeń w złotych	52	8 900	3 238	1 038	8 500
SPRAWIENIE POGRZEBU					
Liczba osób	53	189	160	215	275
Liczba świadczeń	54	189	160	215	278
Kwota świadczeń w złotych	55	459 604	434 047	578 552	813 145
ODPŁATNOŚĆ GMINY ZA POBYT W DOMU POMOCY SPOŁECZNEJ					

Liczba osób	56	2 735	2 865	3 089	3 162
Liczba świadczeń	57	27 586	29 159	30 599	32 064
Kwota świadczeń w złotych	58	56 475 038	62 389 557	66 532 862	71 456 519
INDYWIDUALNE PROGRAMY POMOCY					
INDYWIDUALNY PROGRAM WYCHODZENIA Z BEZDOMNOŚCI					
Liczba osób	59	44	22	19	26
INDYWIDUALNY PROGRAM ZATRUDNIENIA SOCJALNEGO (Centrum Integracji Społecznej)					
Liczba osób	60	482	476	493	835
WSPIERANIE RODZINY I PIECZA ZASTĘPCZA					
Liczba rodzin objęta pracą asystenta rodziny	61	2 662	2 613	2 585	2 649
Liczba rodzin wspierających	62	16	13	11	28
Liczba asystentów rodziny	63	267	273	267	256
Odpłatność za pobyt dziecka w pieczy zastępczej w złotych	64	9 413 766	11 530 017	12 874 803	14 004 710

3. Dane o korzystających z pomocy i wsparcia

3.2. POWIAT - ZADANIA PCPR ORAZ MOPR

POWIAT - ZADANIA PCPR ORAZ MOPR

(w całym okresie sprawozdawczym)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Lata poprzednie		Rok oceny	Prognoza rok po ocenie
	Rok 2015	Rok 2016		
INDYWIDUALNE PROGRAMY POMOCY				
INDYWIDUALNY PROGRAM ZATRUDNIENIA SOCJALNEGO (Centrum Integracji Społecznej)				
Liczba osób	1	227	237	229
PROGRAM ODDZIAŁYWAŃ KOREKCYJNO-EDUKACYJNYCH DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE				
Liczba osób korzystających z usług	2	232	221	200
INDYWIDUALNY PROGRAM INTEGRACJI CUDZOZIEMCÓW				
Liczba osób korzystających z usług	3	41	22	40
WSPIERANIE RODZINY I PIECZA ZASTĘPCZA				
RODZINNA PIECZA ZASTĘPCZA - OGÓŁEM (BEZ DODATKU WYCHOWAWCZEGO)				
Liczba rodzin	4	1 824	1 809	1 780
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	5	2 662	2 622	2 690
Kwota świadczeń w złotych	6	27 095 350	26 683 713	26 336 524
RODZINY SPOKREWNIONE Z DZIECKIEM				
Liczba rodzin	7	1 217	1 169	1 157
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	8	1 612	1 561	1 555
Kwota świadczeń w złotych	9	13 127 327	12 587 382	12 732 894
RODZINY ZASTĘPCZE NIEZAWODOWE				
Liczba rodzin	10	511	525	501
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	11	679	693	669
Kwota świadczeń w złotych	12	9 154 103	9 227 629	8 383 298
RODZINY ZASTĘPCZE ZAWODOWE				
Liczba rodzin	13	84	91	103
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	14	283	282	311
Kwota świadczeń w złotych	15	3 437 690	3 535 731	3 779 739
W tym:				
RODZINY ZASTĘPCZE SPECJALISTYCZNE				
Liczba rodzin	16	6	4	4
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	17	12	7	7
Kwota świadczeń w złotych	18	167 180	100 181	95 933
RODZINY ZASTĘPCZE PEŁNIĄCE FUNKCJĘ POGOTOWIA RODZINNEGO				
Liczba rodzin	19	22	20	20
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	20	84	76	86
Kwota świadczeń w złotych	21	765 534	722 163	770 745
RODZINNY DOM DZIECKA				
Liczba rodzin	22	14	13	16
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	23	88	86	111
Kwota świadczeń w złotych	24	1 376 230	1 332 971	1 440 593
DODATEK WYCHOWAWCZY W RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ - OGÓŁEM				
Liczba rodzin	25	X	1 187	1 427
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	26	X	1 744	2 119

Kwota świadczeń w złotych	27	X	7 436 909	11 954 419	12 313 043
RODZINY SPOKREWNIONE Z DZIECKIEM					
Liczba rodzin	28	X	802	961	971
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	29	X	1 065	1 271	1 281
Kwota świadczeń w złotych	30	X	4 681 077	7 290 973	7 471 518
RODZINY ZASTĘPCZE NIEZAWODOWE					
Liczba rodzin	31	X	307	361	360
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	32	X	405	486	483
Kwota świadczeń w złotych	33	X	1 629 374	2 740 193	2 793 822
RODZINY ZASTĘPCZE ZAWODOWE					
Liczba rodzin	34	X	73	86	88
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	35	X	226	259	263
Kwota świadczeń w złotych	36	X	894 480	1 473 658	1 489 687
RODZINNY DOM DZIECKA					
Liczba rodzin	37	X	9	14	15
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	38	X	58	95	100
Kwota świadczeń w złotych	39	X	231 978	449 595	558 016
DODATEK DO ZRYCZAŁTOWANEJ KWOTY, O KTÓRYM MOWA W ART. 115 UST. 2A USTAWY Z DNIA 9 CZERWCA 2011 R. O WSPIERANIU RODZINY I SYSTEMIE PIECZY ZASTĘPCZEJ					
Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego pobierających dodatek do zryczałtowanej kwoty	40	X	10	25	25
Liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego, na które pobierany był dodatek do zryczałtowanej kwoty	41	X	124	206	212
Kwota świadczeń w złotych	42	X	541 301	1 175 911	1 235 173
PLAN POMOCY DZIECKU					
Liczba dzieci	43		1 995	1 818	2 203
OCENA SYTUACJI DZIECKA W RODZINIE ZASTĘPCZEJ					
Liczba dzieci	44		2 468	2 439	2 343
Liczba sporządzonych ocen	45		4 429	4 243	3 961
OCENA SYTUACJI DZIECKA W RODZINNYM DOMU DZIECKA					
Liczba dzieci	46		69	83	98
Liczba sporządzonych ocen	47		120	136	187
OCENA RODZIN ZASTĘPCZYCH					
Liczba rodzin	48		1 478	1 569	1 565
Liczba sporządzonych ocen	49		500	815	798
OCENA RODZINNYCH DOMÓW DZIECKA					
Liczba rodzinnych domów dziecka	50		8	7	12
Liczba sporządzonych ocen	51		7	6	11
OCENA W ZAKRESIE KWALIFIKACJI KANDYDATÓW NA RODZINY ZASTĘPCZE I RODZINNE DOMY DZIECKA					

Liczba opinii	52	248	202	218	243
w tym: liczba pozytywnych opinii	53	209	172	188	196
KOORDYNATOR PIECZY ZASTĘPCZEJ					
Liczba koordynatorów	54	64	69	69	69
RODZINY POMOCOWE					
Liczba rodzin	55	14	11	12	20
USAMODZIELNIENIE					
INDYWIDUALNY PROGRAM USAMODZIELNIENIA					
Liczba osób	56	1 716	1 664	1 529	1 537
PEŁNOLETNIE OSOBY OPUSZCZAJĄCE RODZINNE FORMY PIECZY ZASTĘPCZEJ					
Liczba osób	57	928	846	796	758
Kwota świadczeń w złotych	58	4 670 428	4 255 230	3 982 832	4 184 027
W TYM: (od poz. 59 do poz. 64)					
POMOC PIENIĘŻNA NA USAMODZIELNIENIE					
Liczba osób	59	118	138	157	165
Kwota świadczeń w złotych	60	590 003	597 802	745 931	769 016
POMOC PIENIĘŻNA NA KONTYNUOWANIE NAUKI					
Liczba osób	61	802	727	681	635
Kwota świadczeń w złotych	62	3 778 122	3 447 421	2 984 205	3 179 073
POMOC PIENIĘŻNA NA ZAGOSPODAROWANIE					
Liczba osób	63	116	89	108	113
Kwota świadczeń w złotych	64	302 303	210 007	249 835	235 938
PEŁNOLETNIE OSOBY OPUSZCZAJĄCE PLACÓWKI OPIEKUNTCZO - WYCHOWAWCZE					
Liczba osób	65	409	375	342	351
Kwota świadczeń w złotych	66	1 967 235	1 884 028	1 679 706	2 080 628
W TYM: (od poz. 67 do poz. 72)					
POMOC PIENIĘŻNA NA USAMODZIELNIENIE					
Liczba osób	67	62	68	67	86
Kwota świadczeń w złotych	68	346 021	409 707	396 120	544 120
POMOC PIENIĘŻNA NA KONTYNUOWANIE NAUKI					
Liczba osób	69	356	314	284	296
Kwota świadczeń w złotych	70	1 460 145	1 343 572	1 186 067	1 408 071
POMOC PIENIĘŻNA NA ZAGOSPODAROWANIE					
Liczba osób	71	78	66	49	68
Kwota świadczeń w złotych	72	161 069	130 749	97 489	128 436
PEŁNOLETNIE OSOBY OPUSZCZAJĄCE INSTYTUCJE O KTÓRYCH MOWA W ART. 88 UST.1 USTAWY O POMOCY SPOŁECZNEJ					
Liczba osób	73	107	108	78	90
Kwota świadczeń w złotych	74	482 358	505 930	369 946	526 410
W TYM: (od poz. 75 do poz. 80)					
POMOC PIENIĘŻNA NA USAMODZIELNIENIE					
Liczba osób	75	12	24	13	23
Kwota świadczeń w złotych	76	49 860	91 191	42 189	94 168

POMOC PIENIĘŻNA NA KONTYNUOWANIE NAUKI					
Liczba osób	77	90	85	73	73
Kwota świadczeń w złotych	78	352 061	343 410	285 777	344 737
POMOC PIENIĘŻNA NA ZAGOSPODAROWANIE					
Liczba osób	79	20	17	10	24
Kwota świadczeń w złotych	80	80 437	69 158	39 111	87 495
REHABILITACJA ZAWODOWA I SPOŁECZNA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH					
Ogólna kwota dofinansowania (PFRON, środki własne powiatu)	81	48 392 425	49 798 008	48 048 274	48 586 871
POMOC NA LIKWIDACJĘ BARIER ARCHITEKTONICZNYCH, TECHNICZNYCH I W KOMUNIKOWANIU SIĘ					
Liczba osób, które uzyskały dofinansowanie	82	1 015	1 181	1 039	1 162
Wartość dofinansowania w złotych	83	2 887 158	3 189 081	3 062 029	3 388 825
TURNUSY REHABILITACYJNE					
Liczba osób, które uzyskały pomoc	84	2 838	2 645	3 522	3 324
Wartość dofinansowania w złotych	85	2 772 970	2 822 183	3 330 323	3 274 698
ZAOPATRZENIE W PRZEDMIOTY ORTOPEDYCZNE, ŚRODKI POMOCNICZE I SPRZĘT REHABILITACYJNY					
Liczba osób, które uzyskały pomoc	86	15 426	13 984	14 482	14 800
Wartość dofinansowania w złotych	87	10 173 522	10 026 177	10 574 215	10 522 868
PROGRAM "AKTYWNY SAMORZĄD"					
Liczba świadczeń	88	1 811	2 045	1 734	1 863
Wartość dofinansowania w złotych	89	4 701 072	5 075 016	4 618 505	5 202 737
DOFINANSOWANIE SPORTU, KULTURY, REKREACJI I TURYSTYKI					
Liczba dofinansowanych imprez	90	246	241	248	264
Liczba niepełnosprawnych uczestników	91	11 778	10 772	11 655	13 875
Wartość dofinansowania ogółem w złotych	92	570 780	479 912	458 091	583 957
DOFINANSOWANIE USŁUG TŁUMACZA JĘZYKA MIGOWEGO LUB TŁUMACZA - PRZEWODNIKA					
Wartość dofinansowania w złotych	93	46 120	41 010	39 995	80 200

4. Inne rodzaje pomocy i świadczeń
INNE RODZAJE POMOCY I ŚWIADCZEŃ

WYSZCZEGÓLNIENIE		Lata poprzednie		Rok oceny	Prognoza rok po ocenie
		Rok 2015	Rok 2016		
ŚWIADCZENIE WYCHOWAWCZE					
Liczba rodzin	1	X	138 111	155 465	156 097
Kwota świadczeń w złotych	2	X	3 159 583 397	1 395 074 377	1 377 053 460
ZASIŁKI RODZINNE I DODATKI DO ZASIŁKÓW RODZINNYCH					
Liczba rodzin	3	84 153	85 654	85 668	85 825
Kwota świadczeń w złotych	4	279 256 826	319 100 000	317 151 072	310 571 907
JEDNORAZOWY DODATEK Z TYTUŁU URODZENIA SIĘ DZIECKA (ujmowany w pozycji "Zasiłki rodzinne i dodatki do zasiłków rodzinnych")					
Liczba świadczeń	5	8 250	9 869	10 178	27 537
Kwota świadczeń w złotych	6	8 250 000	8 743 729	8 830 131	9 885 178
JEDNORAZOWA ZAPOMOGA Z TYTUŁU URODZENIA SIĘ DZIECKA					
Liczba świadczeń	7	16 029	16 911	17 128	50 027
Kwota świadczeń w złotych	8	16 028 135	16 911 865	17 128 000	17 669 685
ŚWIADCZENIA OPIEKUŃCZE					
ŚWIADCZENIE PIELĘGNACYJNE					
Liczba świadczeń	9	76 631	78 803	82 120	83 575
Kwota świadczeń w złotych	10	91 714 455	102 285 637	115 176 414	125 541 884
ZASIŁEK PIELĘGNACYJNY - Ogółem					
Liczba świadczeń	11	555 020	548 697	544 227	544 754
Kwota świadczeń w złotych	12	85 553 113	84 581 488	83 858 581	199 368 130
W tym: (od poz. 13 do poz. 20)					
ZASIŁEK PIELĘGNACYJNY DLA NIEPEŁNOSPRAWNEGO DZIECKA					
Liczba świadczeń	13	141 895	138 803	137 199	137 684
Kwota świadczeń w złotych	14	21 832 488	21 361 554	21 095 028	21 175 176
ZASIŁEK PIELĘGNACYJNY DLA OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNEJ W WIEKU POWYŻEJ 16 ROKU ŻYCIA O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI					
Liczba świadczeń	15	213 230	209 034	206 449	206 350
Kwota świadczeń w złotych	16	32 975 524	32 320 944	31 930 580	147 333 421
ZASIŁEK PIELĘGNACYJNY DLA OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNEJ W WIEKU POWYŻEJ 16 ROKU ŻYCIA O UMIARKOWANYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, KTÓRA POWSTAŁA PRZED UKOŃCZENIEM 21 ROKU ŻYCIA					
Liczba świadczeń	17	191 914	193 328	193 473	193 588
Kwota świadczeń w złotych	18	29 514 981	29 720 556	29 740 293	29 755 154
ZASIŁEK PIELĘGNACYJNY DLA OSOBY, KTÓRA UKOŃCZYŁA 75 LAT					
Liczba świadczeń	19	7 981	7 532	7 106	7 132
Kwota świadczeń w złotych	20	1 230 120	1 178 434	1 092 680	1 104 379
SPECJALNY ZASIŁEK OPIEKUŃCZY					
Liczba świadczeń	21	26 372	38 215	42 715	43 039
Kwota świadczeń w złotych	22	13 535 490	19 701 531	22 062 225	22 329 923
ZASIŁEK DLA OPIEKUNA					
Liczba świadczeń	23	56 675	44 319	34 497	31 904
Kwota świadczeń w złotych	24	29 530 397	23 143 243	17 853 343	16 464 653
ŚWIADCZENIE Z FUNDUSZU ALIMENTACYJNEGO					
Liczba osób	25	20 485	19 188	17 872	17 612
Liczba rodzin	26	14 515	13 777	12 934	12 764
Kwota świadczeń w złotych	27	98 798 795	97 535 663	87 578 047	86 564 939

DODATKI MIESZKANIOWE					
Liczba gospodarstw domowych	28	31 717	28 589	25 602	25 183
Kwota świadczeń w złotych	29	34 979 886	31 137 092	27 532 341	27 535 320
DODATKI ENERGETYCZNE					
Liczba gospodarstw domowych	30	35 719	33 873	31 788	30 709
Kwota świadczeń w złotych	31	1 019 072	979 699	873 766	852 080
OPŁACENIE SKŁADKI UBEZPIECZENIA ZDROWOTNEGO					
Liczba osób	32	14 481	18 527	17 439	17 527
Kwota świadczeń w złotych	33	7 722 670	13 565 903	10 772 820	11 702 180
OPŁACENIE SKŁADKI UBEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO					
Liczba osób	34	11 262	15 785	13 147	13 707
Kwota świadczeń w złotych	35	23 532 962	32 682 395	31 141 774	30 549 124
ŚWIADCZENIE INTEGRACYJNE (CENTRUM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ)					
Liczba osób	36	437	419	432	436
Kwota świadczeń w złotych	37	2 582 117	2 544 933	2 660 488	3 153 532
ŚWIADCZENIA PIENIĘŻNE Z PRAC SPOŁECZNIE UŻYTECZNYCH					
Liczba osób ogółem	38	1 218	1 277	1 102	860
Kwota świadczeń w złotych	39	1 483 219	1 780 260	1 496 386	1 478 487
STYPENDIA SOCJALNE DLA UCZNIÓW I ZASIŁKI SZKOLNE					
Liczba osób	40	52 110	47 453	41 909	41 592
Kwota świadczeń w złotych	41	34 042 108	30 723 627	26 220 583	38 877 426

5. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia

ZASOBY INSTYTUCJONALNE POMOCY I WSPARCIA

WYSZCZEGÓLNIENIE	Lata poprzednie		Rok oceny	Potrzeby		
	Rok 2015	Rok 2016		Rok po ocenie	Dwa lata po ocenie	
OSRODKI WSPARCIA - OGÓŁEM						
Liczba placówek	1	110	117	119	129	155
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 2 i 3)						
Liczba placówek prowadzonych przez JST	2	75	81	86	89	114
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	3	35	36	33	40	41
Liczba miejsc w placówkach ogółem	4	3 632	3 650	3 731	3 954	4 179
Liczba osób korzystających	5	5 813	5 462	5 743	5 990	6 138
Liczba osób oczekujących (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	6	80	106	129	134	151
Liczba decyzji odmownych (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	7	29	25	32	29	31
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	8	891	935	934	943	963
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	9	42 547 722	46 300 718	47 098 894	51 534 634	53 271 310
W TYM (z wierszy 1-9):						
ŚRODOWISKOWE DOMY SAMOPOMOCY						
Liczba placówek	10	53	55	56	56	58
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 11 i 12)						
Liczba placówek prowadzonych przez JST	11	39	40	43	43	45
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	12	14	15	13	13	13
Liczba miejsc w placówkach ogółem	13	2 014	2 065	2 105	2 132	2 122
Liczba osób korzystających	14	2 302	2 355	2 383	2 398	2 378
Liczba osób umieszczonych	15	1 024	932	974	939	985
Liczba osób oczekujących (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	16	56	99	117	116	108
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	17	614	669	662	675	672
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	18	27 360 708	31 148 091	31 452 360	35 113 634	35 587 586
DZIENNE DOMY POMOCY						
Liczba placówek	19	11	13	13	14	17
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 20 i 21)						
Liczba placówek prowadzonych przez JST	20	10	12	12	13	16
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	21	1	1	1	1	1
Liczba miejsc w placówkach ogółem	22	439	479	474	514	594
Liczba osób korzystających	23	541	670	617	647	701
Liczba osób oczekujących (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	24	15	7	6	10	15
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	25	81	74	80	94	111
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	26	6 116 955	4 166 785	7 618 867	7 760 737	8 904 500
NOCLEGOWNIE, SCHRONISKA I DOMY DLA OSÓB BEZDOMNYCH						
Liczba placówek	27	17	16	14	18	17
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 28 i 29)						

Liczba placówek prowadzonych przez JST	28	4	4	4	5	5
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	29	13	12	10	13	12
Liczba miejsc w placówkach ogółem	30	475	439	414	535	505
Liczba osób korzystających	31	909	772	802	933	921
Liczba osób skierowanych w wyniku eksmisji	32	23	6	6	6	5
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	33	44	50	50	72	69
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	34	2 781 945	2 762 131	2 935 093	3 361 889	3 448 339
OGRZEWALNIE						
Liczba placówek	35	X	1	2	3	3
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 36 i 37)						
Liczba placówek prowadzonych przez JST	36	X	1	1	1	1
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	37	X	0	1	2	2
Liczba miejsc w placówkach ogółem	38	X	10	25	25	25
Liczba osób korzystających	39	X	29	85	85	85
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	40	X	1	2	2	2
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	41	X	0	65 697	65 697	65 697
KLUBY SAMOPOMOCY						
Liczba placówek	42	6	6	6	5	7
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 43 i 44)						
Liczba placówek prowadzonych przez JST	43	4	4	4	3	4
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	44	2	2	2	2	3
Liczba miejsc w placówkach ogółem	45	83	83	83	70	110
Liczba osób korzystających	46	514	523	542	529	549
Liczba osób oczekujących (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	47	0	0	0	0	20
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	48	13	13	15	10	13
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	49	403 155	504 288	438 160	440 402	520 402

5. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia

ZASOBY INSTYTUCJONALNE POMOCY I WSPARCIA (c.d.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Lata poprzednie		Rok oceny	Potrzeby		
	Rok 2015	Rok 2016		Rok po ocenie	Dwa lata po ocenie	
DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ						
Liczba placówek	1	44	44	44	45	47
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 2 i 3)						
Liczba placówek prowadzonych przez JST	2	37	37	37	38	40
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	3	7	7	7	7	7
Liczba miejsc w placówkach ogółem	4	4 461	4 468	4 504	4 534	4 550
Liczba osób korzystających	5	4 862	4 925	5 044	5 058	5 092
Liczba osób umieszczonych	6	1 610	1 595	1 763	1 730	1 737
Liczba osób oczekujących (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	7	198	223	212	231	223
Liczba decyzji odmownych (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	8	36	23	24	19	19
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	9	3 031	3 090	3 093	3 126	3 136
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	10	145 142 242	149 932 408	156 005 202	160 192 599	163 205 144
MIESZKANIA CHRONIONE OGÓŁEM						
Liczba placówek	11	52	53	54	54	61
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 12 i 13)						
Liczba placówek prowadzonych przez JST	12	50	51	52	52	59
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	13	2	2	2	2	2
Liczba miejsc w placówkach ogółem	14	289	338	328	329	364
Liczba osób korzystających	15	276	285	263	267	322
Liczba osób umieszczonych	16	153	140	178	187	225
Liczba osób oczekujących (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	17	3	2	3	5	5
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	18	58	60	55	57	68
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	19	1 799 440	1 865 870	1 995 670	2 075 828	2 615 770
OSRODKI INTERWENCJI KRYZYSOWEJ OGÓŁEM						
Liczba placówek	20	15	14	14	13	13
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 21 i 22)						
Liczba placówek prowadzonych przez JST	21	11	11	11	10	10
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	22	4	3	3	3	3
Liczba miejsc w placówkach ogółem	23	88	75	104	100	100
Liczba osób korzystających	24	3 836	3 525	6 126	6 215	6 246
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	25	100	115	121	120	122
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	26	3 556 861	5 246 968	5 963 476	6 236 838	6 262 570
JEDNOSTKI SPECJALISTYCZNEGO PORADNICTWA						
Liczba placówek	27	15	14	15	15	16
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 28 i 29)						
Liczba placówek prowadzonych przez JST	28	10	10	10	10	11

Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	29	5	4	5	5	5
Liczba osób korzystających	30	5 033	4 159	4 137	4 432	4 899
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	31	40	47	45	48	51
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	32	1 303 243	1 388 011	1 460 936	1 532 219	1 564 188
PLACÓWKI WSPARCIA DZIENNEGO						
Liczba placówek	33	77	83	83	89	90
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 34 i 35)						
Liczba placówek prowadzonych przez JST	34	13	13	14	22	19
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	35	64	70	69	67	71
Liczba miejsc w placówkach ogółem	36	2 013	2 135	2 039	2 078	2 178
Liczba osób korzystających	37	2 598	2 489	2 430	2 460	2 573
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	38	178	230	224	240	243
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	39	3 684 294	4 692 559	4 588 161	5 636 378	5 602 402
PLACÓWKI OPIEKUNCZO-WYCHOWAWCZE OGÓŁEM						
Liczba placówek	40	59	59	85	86	85
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 41 i 42)						
Liczba placówek prowadzonych przez JST	41	47	47	47	48	47
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	42	12	12	38	38	38
Liczba miejsc w placówkach ogółem	43	1 213	1 213	1 262	1 266	1 207
Liczba osób korzystających	44	1 362	1 264	1 179	1 148	1 135
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	45	909	877	878	852	839
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	46	55 924 322	50 602 955	59 718 428	63 384 930	61 042 488
W tym: PLACÓWKI TYPU RODZINNEGO						
Liczba placówek	47	12	12	38	39	39
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 48 i 49)						
Liczba placówek prowadzonych przez JST	48	4	4	4	4	4
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	49	8	8	34	35	35
Liczba miejsc w placówkach ogółem	50	252	252	301	309	309
Liczba osób korzystających	51	247	212	204	221	225
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	52	116	106	117	122	122
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	53	12 788 444	10 883 216	13 348 425	14 700 253	14 749 705
CENTRUM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ						
Liczba placówek	54	9	9	9	11	12
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 55 i 56)						
Liczba placówek prowadzonych przez JST	55	5	5	5	6	7
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	56	4	4	4	5	5

Liczba uczestników zajęć	57	479	476	503	502	512
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	58	67	73	81	91	94
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	59	5 812 636	6 343 366	7 197 231	7 618 852	8 298 446
KLUB INTEGRACJI SPOŁECZNEJ						
Liczba placówek	60	18	23	18	19	18
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 61 i 62)						
Liczba placówek prowadzonych przez JST	61	9	12	10	11	10
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	62	9	11	8	8	8
Liczba uczestników zajęć	63	495	469	398	421	424
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	64	48	43	20	22	23
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	65	1 513 120	1 570 720	528 845	608 907	600 379
WARSZTAT TERAPII ZAJĘCIOWEJ						
Liczba placówek	66	81	82	82	82	81
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 67 i 68)						
Liczba placówek prowadzonych przez JST	67	37	37	36	36	36
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	68	44	45	46	46	45
Liczba uczestników zajęć	69	2 723	2 841	2 823	2 838	2 848
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	70	1 076	1 099	1 106	1 108	1 119
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	71	44 640 682	49 391 670	49 916 876	50 644 931	51 155 479
ZAKŁAD AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ						
Liczba placówek	72	8	8	8	8	8
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 73 i 74)						
Liczba placówek prowadzonych przez JST	73	3	3	3	3	3
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	74	5	5	5	5	5
Liczba uczestników zajęć	75	281	281	295	301	300
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	76	253	251	261	270	269
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	77	13 242 836	14 967 101	15 896 874	14 410 306	16 536 806

5. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia

INNE INSTYTUCJE POMOCY I WSPARCIA

Rodzaj instytucji	Wyszczególnienie	Lata poprzednie		Rok oceny	Potrzeby	
		Rok 2015	Rok 2016		Rok po ocenie	Dwa lata po ocenie
jednostka specjalistycznego poradnictwa	Liczba placówek	1	0	1	1	1
	Liczba osób korzystających / uczestników	2	0	97	64	100
	Liczba placówek	3	1	1	1	1
placówka wsparcia dziennego	Liczba osób korzystających / uczestników	4	100	100	100	100

6. Kadra jednostki organizacyjnej pomocy społecznej
KADRA JEDNOSTKI ORGANIZACYJNEJ POMOCY SPOŁECZNEJ
(w osobach, stan na 31 grudnia)

WYSZCZEGÓLNIENIE		Lata poprzednie		Rok oceny	Potrzeby	
		Rok 2015	Rok 2016		Rok po ocenie	Dwa lata po ocenie
OGÓŁEM PRACOWNICY JEDNOSTKI						
Liczba ogółem pracowników jednostki pomocy społecznej	1	3 608	3 854	3 897	3 932	3 948
KADRA KIEROWNICZA						
Ogółem kadra kierownicza (dyrektor jednostki i jego zastępcy)	2	258	264	262	264	265
W tym: (od poz. 3 do poz. 4)						
Wykształcenie wyższe	3	185	198	206	218	222
Specjalizacja z organizacji pomocy społecznej	4	243	250	253	258	258
PRACOWNICY SOCJALNI						
Ogółem	5	1 287	1 292	1 268	1 265	1 268
W tym: pracownicy socjalni ogółem zatrudnieni z EFS	6	43	17	18	24	27
W tym: (od poz. 7 do poz. 11)						
Wykształcenie wyższe	7	853	867	887	912	922
Wykształcenie średnie	8	434	422	372	350	339
Specjalizacja 1-ego stopnia w zawodzie	9	372	354	361	405	410
Specjalizacja 2-ego stopnia w zawodzie	10	129	132	149	154	170
Specjalizacja z organizacji pomocy społecznej	11	135	130	152	152	156
POZOSTALI PRACOWNICY:						
Ogółem	12	2 063	2 298	2 367	2 403	2 415
W tym: (od poz. 13 do poz. 15)						
Wykształcenie wyższe	13	1 377	1 618	1 730	1 760	1 773
Wykształcenie średnie	14	480	472	444	441	438
Inne	15	206	208	193	202	204

6. Kadra jednostki organizacyjnej pomocy społecznej

6.1. Zatrudnienie pomocnicze w jednostce organizacyjnej pomocy społecznej

ZATRUDNIENIE POMOCNICZE W JEDNOSTCE ORGANIZACYJNEJ POMOCY SPOŁECZNEJ
(w osobach, w ciągu danego roku)

W osobach

WYSZCZEGÓLNIENIE		Lata poprzednie		Rok oceny	Potrzeby	
		Rok 2015	Rok 2016		Rok po ocenie	Dwa lata po ocenie
Wolontariusze	1	274	240	197	303	320
Zatrudnienie subsydiowane (roboty publiczne, prace interwencyjne i inne)	2	183	249	218	201	198
Stáže	3	277	267	255	274	257

6. Kadra jednostki organizacyjnej pomocy społecznej

6.2. Zespoły pracy socjalnej i integracji społecznej w jednostce pomocy społecznej

ZESPOŁY PRACY SOCJALNEJ I INTEGRACJI SPOŁECZNEJ W JEDNOSTCE POMOCY SPOŁECZNEJ
(w osobach, w ciągu danego roku)

W osobach

WYSZCZEGÓLNIENIE		Lata poprzednie		Rok oceny	Potrzeby	
		Rok 2015	Rok 2016		Rok po ocenie	Dwa lata po ocenie
Liczba zespołów	1	20	25	27	38	39
Liczba osób ogółem w zespole	2	128	162	187	239	243
W tym z wiersza 2:						
Pracownicy socjalni	3	76	109	127	166	169
Specjaliści zgodnie z art. 110 ust.3 ustawy o pomocy społecznej	4	6	3	12	23	24

7. ŚRODKI FINANSOWE NA WYDATKI W POMOCY SPOŁECZNEJ I INNYCH OBSZARACH POLITYKI SPOŁECZNEJ W BUDŻECIE JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

ŚRODKI FINANSOWE NA WYDATKI W POMOCY SPOŁECZNEJ I INNYCH OBSZARACH POLITYKI SPOŁECZNEJ W BUDŻECIE JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO
(zadania własne i zadania zlecone)

W złotych

WYSZCZEGÓLNIENIE		Lata poprzednie		Rok oceny	Potrzeby	
		Rok 2015	Rok 2016		Rok po ocenie	Dwa lata po ocenie
OGÓŁEM						
OGÓŁEM (działy)	1	X	X	3 233 381 305	3 251 409 499	2 773 353 822
W tym: w budżecie OPS/PCPR	2	X	X	2 748 473 835	2 715 631 868	2 357 714 563
851 - OCHRONA ZDROWIA						
85153 - Przeciwdziałanie narkomanii	3	1 691 787	1 869 377	2 091 630	2 367 215	1 777 566
w tym: w budżecie OPS / PCPR	4	296 063	233 330	232 432	253 199	260 999
85154 - Przeciwdziałanie alkoholizmowi	5	22 626 516	22 435 113	23 425 820	24 875 535	17 996 586
w tym: w budżecie OPS / PCPR	6	3 207 766	2 689 061	2 920 841	3 193 956	3 313 262
852 - POMOC SPOŁECZNA						
85202 - Domy pomocy społecznej	7	180 389 811	190 613 910	197 376 309	208 991 421	170 017 693
w tym: w budżecie OPS / PCPR	8	55 031 492	60 370 364	57 149 170	62 842 318	55 450 307
85203 - Ośrodki Wsparcia	9	34 784 190	39 597 729	40 723 528	55 223 251	30 080 136
w tym: w budżecie OPS / PCPR	10	5 584 314	5 676 304	6 149 582	7 316 668	2 456 268
85205 - Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	11	1 706 268	1 792 411	1 836 253	1 889 908	1 520 678
w tym: w budżecie OPS / PCPR	12	869 632	911 949	940 228	1 143 809	764 688
85213 - Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej, niektóre świadczenia rodzinne oraz za osoby uczestniczące w zajęciach centrum integracji społecznej	13	8 505 350	11 374 013	10 810 770	11 475 630	9 272 483
w tym: w budżecie OPS / PCPR	14	8 232 092	10 759 515	10 607 719	11 298 730	9 097 083
85214 - Zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (od roku 2017)	15	X	X	136 710 693	138 626 597	132 077 312
w tym: w budżecie OPS / PCPR	16	X	X	136 404 103	138 217 597	131 448 312
85215 - Dodatki mieszkaniowe	17	35 781 146	32 378 399	29 156 012	29 895 383	20 820 653
w tym: w budżecie OPS / PCPR	18	11 663 214	13 435 165	12 804 225	13 623 957	13 600 943
85216 - Zasiłki stałe	19	45 656 682	52 006 315	96 974 289	49 026 920	42 056 018
w tym: w budżecie OPS / PCPR	20	44 985 903	51 276 759	96 298 689	48 269 940	41 404 038
85218 - Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	21	14 266 211	15 026 344	15 726 831	16 692 955	16 471 743
w tym: w budżecie OPS/PCPR	22	14 266 211	15 022 344	15 726 831	16 692 955	16 471 743
85219 - Ośrodek Pomocy Społecznej	23	134 238 732	137 404 533	172 252 902	178 886 400	156 777 471
w tym: w budżecie OPS/PCPR	24	134 229 731	137 091 509	163 495 801	169 988 404	146 974 353
85220 - Specjalistyczne poradnictwo, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej	25	4 711 936	5 091 330	5 098 852	5 911 433	4 387 107
w tym: w budżecie OPS / PCPR	26	2 091 268	2 352 654	2 295 564	2 384 987	2 025 561
85228 - Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	27	26 701 171	29 617 781	37 897 395	40 427 115	29 133 899
w tym: w budżecie OPS / PCPR	28	22 977 425	25 826 853	33 696 606	34 913 040	23 492 823

85230 - Pomoc w zakresie dożywiania	29	X	X	35 476 571	35 503 684	30 436 106
w tym: w budżecie OPS / PCPR	30	X	X	34 327 562	34 755 482	29 699 121
85231 - Pomoc dla cudzoziemców	31	465 540	293 950	270 818	315 936	229 776
w tym: w budżecie OPS / PCPR	32	465 540	293 120	270 203	315 936	229 776
W tym (z wiersza 31): Wydatki na pomoc dla cudzoziemców w celu integracji ze środowiskiem (cudzoziemcy, którzy uzyskali status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą)	33	176 114	160 727	209 444	215 696	156 596
w tym: w budżecie OPS / PCPR	34	176 114	160 727	209 444	215 696	156 596
85232 - Centra Integracji Społecznej	35	4 428 400	4 408 502	5 554 446	6 377 102	6 630 602
w tym: w budżecie OPS / PCPR	36	148 318	80 938	80 657	98 000	298 500
85278 - Usuwanie skutków klęsk żywiołowych	37	137 853	370 210	97 000	126 200	95 200
w tym: w budżecie OPS / PCPR	38	71 990	370 210	0	121 000	90 000
85295 - Pozostała działalność	39	X	X	8 423 615	13 390 328	8 489 461
w tym: w budżecie OPS / PCPR	40	X	X	6 556 557	9 865 279	5 818 521
853 - POZOSTAŁE ZADANIA W ZAKRESIE POLITYKI SPOŁECZNEJ						
85311 - Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych	41	19 206 937	20 872 887	20 412 577	21 136 320	19 847 584
w tym: w budżecie OPS / PCPR	42	8 114 512	6 567 771	6 594 827	7 189 684	6 365 984
85321 - Zespoły orzekania o niepełnosprawności	43	5 949 739	5 944 817	6 182 766	6 025 468	4 449 581
w tym: w budżecie dyspozycji OPS / PCPR	44	3 342 005	3 221 493	3 315 936	3 213 503	3 188 516
85324 - Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	45	23 471 915	18 200 078	20 697 313	21 416 781	20 606 441
w tym: w budżecie OPS / PCPR	46	10 562 873	5 229 011	7 301 377	7 310 263	6 927 117
85395 - Pozostała działalność w zakresie polityki społecznej	47	4 945 658	686 424	5 956 624	4 877 570	4 635 834
w tym: w budżecie OPS / PCPR	48	3 427 244	408 018	3 636 743	3 383 723	3 141 987
854 - Edukacyjna opieka wychowawcza						
85415 - Pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym (od roku 2017)	49	X	X	21 799 605	17 889 795	17 283 092
w tym: w budżecie OPS / PCPR	50	X	X	10 111 899	10 224 935	10 228 521
85416 - Pomoc materialna dla uczniów o charakterze motywacyjnym	51	X	X	2 210 624	2 395 928	1 963 304
w tym: w budżecie OPS / PCPR	52	X	X	144 098	195 300	197 100
855 - Rodzina						
85501 - Świadczenie wychowawcze	53	X	X	1 391 130 018	1 389 046 358	1 222 864 605
w tym: w budżecie OPS / PCPR	54	X	X	1 293 997 391	1 291 946 654	1 121 545 309
85502 - Świadczenia rodzinne, świadczenie z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	55	X	X	789 840 164	780 469 102	682 860 665

w tym: w budżecie OPS / PCPR	56	X	X	759 865 196	747 510 861	650 290 847
85504 - Wspieranie rodziny	57	X	X	10 285 503	12 627 764	10 683 055
w tym: w budżecie OPS / PCPR	58	X	X	9 531 892	11 137 680	9 610 944
85505 - Tworzenie i funkcjonowanie żłobków	59	X	X	26 583 038	46 866 270	12 631 857
w tym: w budżecie OPS / PCPR	60	X	X	0	522 200	0
85506 - Tworzenie i funkcjonowanie klubów dziecięcych	61	X	X	299 780	581 800	0
w tym: w budżecie OPS / PCPR	62	X	X	0	0	0
85507 - Dzienni opiekunowie	63	X	X	46 467	47 782	47 782
w tym: w budżecie OPS / PCPR	64	X	X	11 765	13 080	13 080
85508 - Rodziny zastępcze	65	X	X	58 060 211	60 563 209	51 131 632
w tym: w budżecie OPS / PCPR	66	X	X	55 773 819	57 954 597	48 791 761
85509 - Działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych	67	X	X	59 972 881	67 462 339	46 077 900
w tym: w budżecie OPS / PCPR	68	X	X	18 232 122	19 734 131	14 517 099

8. Aktywność projektowo-konkursowa jednostki organizacyjnej pomocy społecznej

AKTYWNOŚĆ PROJEKTOWO-KONKURSOWA JEDNOSTKI ORGANIZACYJNEJ POMOCY SPOŁECZNEJ

(w całym okresie sprawozdawczym)

WYSZCZEGÓLNIENIE		Lata poprzednie		Rok oceny	Prognoza rok po ocenie
		Rok 2015	Rok 2016		
PROJEKTY WSPÓŁFINANSOWANE z EFS					
Liczba projektów	1	66	31	37	81
Ogółem liczba osób objętych projektami	2	2 313	288	1 083	3 034
Łączna kwota środków EFS	3	9 868 820	1 603 657	3 404 078	21 385 741
W tym:					
MOPR_ Nowy Model Pomocy- skuteczna praca socjalna	4	0	0	0	29
CIS szansa na zmiany	5	40	42	0	0
CIS-nowa-szansa-nowe możliwości	6	0	0	94	80
Chełmskie Centrum Pomocy Dziecku i Rodzinie	7	44	0	0	0
MOPR Chcesz-Możesz-Potrafisz	8	0	20	20	20
MOPR - " Bliżej rodziny"	9	0	0	0	30
MOPR Razem wśród ludzi	10	24	0	0	0
UDZIAŁ W KONKURSACH OGŁASZANYCH PRZEZ MRPIPS					
Liczba konkursów	11	79	82	78	91
Ogółem liczba osób objętych projektami	12	24 796	2 401	1 818	2 172
W tym:					
Aktywne postawy młodzieży- podnoszenie kompetencji, przedsiębiorczości i odpowiedzialności w wymiarze środowiska- edycja 2017 r.	13	0	5	36	0
Konkurs MRPIPS dotyczący realizacji projektu pn.: "Podmiot zatrudnienia socjalnego partnerem Ośrodka Pomocy społecznej i Powiatowego Urzędu Pracy w realizacji kontraktów socjalnych - edycja 2014 r.	14	10	0	0	0
Konkurs MRPIPS na realizację zadania "Podmiot zatrudnienia socjalnego partnerem Ośrodka Pomocy Społecznej i Powiatowego Urzędu Pracy w realizacji kontraktów socjalnych", ogłoszonego w ramach programu "Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu" 2015 roku (Bractwo Miłosierdzia im. św. Brata Alberta)	15	12	12	0	0
Konkurs MRPIPS na realizację zadania publicznego "Partnerstwa przeciw wykluczeniu społecznemu -profesjonalne formy pomocy ze szczególną rolą zatrudnienia socjalnego" Edycja 2016, ogłoszonego w ramach programu "Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu nowy wymiar 2020" (Bractwo Miłosierdzia im. św. Brata Alberta)	16	0	12	11	0

Konkurs MRPiPS na realizację zadania publicznego "Partnerstwa przeciw wykluczeniu społecznemu -profesjonalne formy pomocy ze szczególną rolą zatrudnienia socjalnego" Edycja 2017, ogłoszonego w ramach programu "Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu nowy wymiar 2020" (Bractwo Miłosierdzia im. św. Brata Alberta)	17	0	0	12	11
Konkurs MRPiPS na realizację zadania publicznego "Partnerstwa przeciw wykluczeniu społecznemu -profesjonalne formy pomocy ze szczególną rolą zatrudnienia socjalnego" Edycja 2018, ogłoszonego w ramach programu "Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu nowy wymiar 2020" (Bractwo Miłosierdzia im. św. Brata Alberta)	18	0	0	0	12
Konkurs MRPiPS na realizację zadania publicznego "Podmiot zatrudnienia socjalnego partnerem Ośrodka Pomocy Społecznej i Powiatowego Urzędu Pracy w realizacji kontraktów socjalnych edycja 2015" - Akademia Niezależnego Życia (Fundacja Fuga Mundi)	19	10	0	0	0
Konkurs MRPiPS na realizację zadania publicznego "Podmiot zatrudnienia socjalnego partnerem Ośrodka Pomocy Społecznej i Powiatowego Urzędu Pracy w realizacji kontraktów socjalnych".	20	6	0	0	0
Nowe horyzonty aktywnej integracji w środowisku lokalnym - animacja, edukacja, aktywizacja na rzecz zmniejszenia wykluczenia społecznego - edycja 2017	21	0	12	21	21
Program - MALUCH	22	0	15	15	15
Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej	23	10	3	5	5
Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2017- asystent	24	232	258	271	280
Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2017- koordynator	25	106	105	108	107
Resortowy program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej	26	105	114	110	125
Utworzenie Dziennego Domu" Senior+"	27	0	0	0	30
Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	28	0	241	0	0
UDZIAŁ W PROGRAMACH OSŁONOWYCH (nie wymienione wyżej)					
Liczba programów	29	84	90	89	93
Ogółem liczba osób objętych projektami	30	31 115	28 697	27 754	29 033
W tym:					
"Pomoc gminy w zakresie dożywiania" na lata 2014-2020	31	0	0	52	50
"Program państwa w zakresie dożywiania"	32	1	1	1	1

"Program wspierania rodziny w Gminie Kazimierz Dolny na lata 2015-2017"	33	0	0	35	40
1/"Pomoc Państwa w zakresie dożywiania" na lata 2014-2020	34	1	1	1	1
2/ Program osłonowy przyjęty Uchwałą Rady Gminy Cyców pod nazwa "Dożywianie dzieci w gminie Cyców na lata 2014-2020	35	1	1	1	1
3/ Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014-2020 Współfinansowany z Europejskiego Funduszu Pomoc Najbardziej Potrzebujących Podprogram 2017	36	0	0	1	1
Dożywianie osób i rodzin dotkniętych ubóstwem poprzez bezpłatne pozyskiwanie i wydawanie żywności mieszkańcom Miasta Zamość	37	2114	2000	2200	2 200
Miejski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie	38	411	508	476	502
Program Aktywacja i Integracja	39	20	30	20	20
Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014-2020"	40	0	0	182	220
Program Promocji i Ochrony Zdrowia Psychicznego	41	1145	1148	1150	1 150
Program działań na Rzecz osób Niepełnosprawnych	42	2671	2700	2721	2 750
Program państwa w zakresie dożywiania	43	3125	2657	2484	2 500
Program wspierania rodzin i systemu pieczy zastępczej	44	205	207	415	415
Projekt "Przeciwdziałania wykluczeniu w woj. lubelskim"	45	189	229	229	229
Prowadzenie Domu Pomocy Społecznej dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie	46	52	54	52	52
Prowadzenie placówki wsparcia dziennego typu opiekuńczego	47	275	203	190	210
Prowadzenie pracy podwórkowej	48	67	100	30	45
Rządowy program"Pomoc państwa w zakresie dożywiania"	49	131	122	79	65
Wsparcie działań w zakresie reintegracji społeczno-zawodowej na bazie Klubu Integracji Społecznej	50	27	27	27	30
Zapewnienie schronienia osobom bezdomnym oraz działania na rzecz bezdomnych - prowadzenie schroniska dla bezdomnych	51	45	45	45	45
Zapewnienie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi	52	260	291	304	304
program profilaktyczny pn. "Kreatywni zakręcenii"	53	0	0	20	0
wieloletni program wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania Pomoc państwa w zakresie dożywiania na lata 20142020	54	812	791	676	676

9. Współpraca z organizacjami pozarządowymi - zadania zlecone w obszarze pomocy i wsparcia

WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI - ZADANIA ZLECONE W OBSZARZE POMOCY I WSPARCIA

(w całym okresie sprawozdawczym)

WYSZCZEGÓLNIENIE		Lata poprzednie		Rok oceny	Prognoza rok po ocenie
		Rok 2015	Rok 2016		
Liczba organizacji pozarządowych z którymi współpracuje OPS/PCPR	1	543	559	592	598
ZLECENIA W TRYBIE DZIAŁALNOŚCI POŻYTKU PUBLICZNEGO					
Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	2	253	263	255	261
Liczba zleceń / umów	3	317	329	345	342
Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	4	38 177 002	41 074 135	46 006 654	47 797 433
ZLECENIA W TRYBIE ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH					
Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	5	15	8	8	8
Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	6	1 759 208	1 391 016	1 339 044	1 171 710
WYBRANE USŁUGI POMOCY SPOŁECZNEJ					
Usługi opiekuńcze					
Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	7	21	18	16	19
Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	8	12 223 881	13 718 920	17 596 865	19 177 472
Specjalistyczne usługi opiekuńcze					
Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	9	24	25	24	26
Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	10	3 525 336	3 582 553	4 252 033	4 486 426
Prowadzenie placówki pomocy społecznej					
Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	11	21	18	18	18
Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	12	7 629 817	5 305 764	5 477 294	5 913 309